

ARBETSRAPPORT NR 77

Avisstrukturen i Norge og Sverige -
1960 til 1995

Arbeidsrapport nr. 1 fra prosjektet
Norsk-svensk dagspresseutvikling

Sigurd Høst och Ronny Severinsson

ISSN 1101-4679

Förord

Under andra hälften av 1980-talet var det många svenska dagstidningsföretag som blickade mot Norge för att få en blick in i framtiden. Konjunkturproblem hade medfört betydande i annonsbortfall inom norsk press och svenska dagstidningar ville veta hur pressen i Norge hanterat krisen. Under andra hälften av 1990-talet finns det tendenser i omvänd riktning: norsk press ställer frågor om hur svensk press har hanterat de besvärliga åren i början av 1990-talet.

Men den fråga som framför allt ställs idag är hur det kan komma sig att Norge ligger så högt i fråga om dagstidningsläsning. För ett decennium sedan låg dagstidningsspridningen i Finland, Norge och Sverige på ungefär samma nivå med ungefär 530 försålda tidningsexemplar per 1000 invånare. År 1996 ligger den norska siffran på ca 600, medan den svenska har fallit till under 450 ex. Vad är det som förklarar den norska dagspressens starka ställning i förhållande till den svenska?

Frågan om vad som kan förklara skillnaden i spridning mellan norsk och svensk press är utgångspunkten för projektet *Norsk-svensk dagspressutveckling*. Syftet är att belysa dagstidningsmarknaderna i Norge och Sverige och visa på likheter och skillnader. Det första steget som redovisas i föreliggande rapport är en strukturjämförelse av dagstidningsutvecklingen 1960-1995. I ett andra steg är avsikten att göra jämförelser mellan det redaktionella innehållet i norska och svenska tidningar samt att ställa frågor till allmänheten om synen på dagspressen.

Projektet har genomförts som ett samarbete mellan Instituttt för journalistikk, Fredrikstad med forskningsleder Sigurd Høst som ansvarig och Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet med fil dr Ronny Severinsson som ansvarig. Undertecknad har fungerat som projektsamordnare. Rapporterna från projektet utges samtidigt vid Instituttt for Journalistik och Institutionen för Journalistik och masskommunikation.

Initiativet till projektet kom ursprungligen från chefredaktör Stig Fredriksson, Jönköping, som ställt sig en rad frågor på grundval av egna iakttagelser av skillnaderna mellan den norska och svenska pressutvecklingen. Han har även deltagit i ett par projektmöten och bidragit med viktiga synpunkter under analysarbetet. Projektet har också genom hans förmedling fått stöd av Jenz och Carl-Olof Hamrins stiftelse.

Göteborg i oktober 1997

Lenart Weibull
Professor

Innhold

1.	Om prosjektet "Norsk-svensk dagspresseutvikling"	3
1.1	Et tredelt undersøkelsesopplegg	3
1.2	Kvantitativ strukturbeskrivelse	3
1.3	Generelle tendenser	4
2.	Utvecklingen av norsk och svensk dagspress	5
2.1	Antal tidningar	6
2.2	Antal utgivningsorter	9
2.3	Upplagor	10
2.4	Den genomsnittliga tidningens storlek	11
2.5	Tidningskonsumtion	11
2.6	Årsvikter	15
2.7	Årspriser	19
2.8	Produkternas utväckling, formatet	21
2.9	Utgivningstiden	22
2.10	Den partipolitiska anknytningen	24
2.11	Sammanfattande kommentarer	25
3.	Avisstrukturen i Norge og Sverige	27
3.1	Erfaringer med avistypologien	28
3.2	Forholdet mellom nivåene	29
3.3	Strukturutvikling og stagnasjon	32
4.	Medieutvikling og mediepolitikk	35
4.1	Konkurransen fra radio og fjernsyn	35
4.2	Gratisaviser	38
4.3	Pressestøtten	39
4.4	Sammenfatning	40
5.	Modernisering og desentralisering	42
5.1	Sverige som mest moderne	43
5.2	Norge som mest desentralisert	47
5.3	Svekkelse av den sosialdemokratiske dominansen	50
5.4	Sammenfatning	51
6.	Avisstruktur og samfunn	53
6.1	Kommunestruktur, befolkningstetthet og avismønster	54
6.2	Nærheten til leserne	55
	Tabeller over avisutvikling	58
	Referanser	77

1. OM PROSJEKTET «NORSK-SVENSK DAGSPRESSEUTVIKLING»

Norge og Sverige har lenge vært blant verdens mest aviskjøpende nasjoner. Midt på 80-tallet var Sverige øverst på den internasjonale statistikken over avissalg pr. 1.000 innbyggere. Fra begynnelsen av 90-tallet er det i stedet Norge som topper listen, mens Sverige har falt litt ned. Bak denne forskyvningen ligger det en tydelig forskjell i opplagsutvikling. Mens mange svenske aviser opplever nedgang i opplagstallene, kan de fleste norske fortelle om stabilitet eller svak økning. Forskjellen i aviskonsum er derfor økende. Da er det naturlig å spørre om årsaker - hva er det som gjør at Norge opprettholder et høyt aviskonsum mens avissalget i Sverige går tilbake?

Initiativet til å foreta systematiske sammenlikninger av avismarkedene i Norge og Sverige kommer fra direktør Stig Fredriksson i Herenco AB. Etter hans initiativ er det etablert et norsk-svensk samarbeidsprosjekt om dagspresseutvikling. Prosjektet er samarbeid mellom Institutionen för Journalistik och masskommunikation ved Gøteborgs Universitet (professor Lennart Weibull og fil dr Ronny Severinsson), Institutt for Journalistikk (forskningsleder Sigurd Høst) og Herenco AB (direktør Stig Fredriksson).

1.1 Et tredelt undersøkelsesopplegg

Slik det er beskrevet i tidligere notater skal prosjektet bestå av tre hoveddeler:

1. En kvantitativ beskrivelse av avisstrukturen i Norge og Sverige, med vekt på utviklingen over tid. Ved å registrere likheter og ulikheter på en systematisk måte, håper vi å få en del av svarene på spørsmålet om hvorfor avisutviklingen i de to landene har vært så forskjellig. Samtidig vil vi ha laget et faktagrunnlag som de andre delene av prosjektet kan bygge på.
2. En sammenliknende innholdsanalyse av et mindre antall norske og svenske lokalaviser. Hensikten er å se om det finnes systematiske forskjeller mellom landene i stoffvalg, skrivemåte osv. Det sentrale spørsmålet er om de norske avisene har klart å skape en større nærhet til leserne enn de svenske.
3. En komparativ surveyundersøkelse i Norge og Sverige med spørsmål om allmennhetens holdninger til avisen. Hypotesen er at holdningene er mer positive i Norge, men vi vet ikke hvilke av avisens egenskaper som i tilfelle vurderes ulikt.

1.2 Kvantitativ strukturbeskrivelse

Denne arbeidsrapporten inneholder resultatene fra den kvantitative beskrivelsen, sammen med en foreløpig tolkning ut fra det vi vet om forskjeller i samfunnsforhold og mediepolitikk i de to landene.

Grunnlaget for beskrivelsene er en detaljert registrering av opplysninger for hver enkelt avis. De norske opplysningene er hentet fra Avisregisteret ved Institutt for Journalistikk, mens de svenske er samlet inn spesielt for dette prosjektet.

Opplysningene i Avisregisteret er knyttet til bestemte år: 1947, 1952, 1960, hvert tredje år fra 1966 til og med 1987, og hvert år fra og med 1989. For å sikre sammenlikbarhet har Ronny Severinsson registrert opplysninger om svenske aviser for noen av de samme årene som er dekket av det norske registeret. Opplysningene i de to registrene er så brukt til å lage statistikken i tabellvedlegget. Tabellene er nummerert slik at de aller fleste numre har to deltabeller: deltabell A for Norge og B for Sverige.

I denne rapporten er noen deler skrevet på norsk, andre på svensk. For at inntrykket ikke skal bli alt for forvirrende, har hvert kapittel bare en språkform. Dette betyr ikke nødvendigvis at hele kapitlet opprinnelig var skrevet på samme språk, men bare at samme person har hatt ansvaret for redigeringen av kapitlet.

1.3 Generelle tendenser

De viktigste forskjellene mellom landene kan summeres opp i to punkter. Det første er at svensk presse på mange områder har ligget foran i utviklingen. Mest tydelig er det for løssalgsavisene, som nådde sin maksimale husstandsdekning omkring 1970 i Sverige mens dette ikke skjedde før 1990 i Norge. Men det gjelder også slike forhold som økning av avisenes årgangsvekt, økning av abonnementsprisene og overgang til morgenutgivelse. Bare når det gjelder den formelle løsrivelsen fra partiene, har de norske avisene vært tidligere ute enn de svenske.

Den andre sentrale forskjellen er at den norske pressen er mer desentralisert enn den svenske. Norsk presse består av mange små aviser, og de gis ut på et stort antall steder fordelt over hele landet. Denne forskjellen mellom landene er snarere blitt større med årene. Det dreier seg således om en grunnleggende forskjell i avisstrukturen, som ikke henger sammen med graden av modernisering.

Forskjellene i avisstruktur kan for en stor del sees som et uttrykk for generelle forskjeller mellom nasjonene. Sverige har lenge vært et mer moderne land enn Norge, dvs. det har ligget noen år foran i den tekniske og økonomiske utviklingen. Samtidig har Norge vært mer desentralisert enn Sverige. Bosettingen er mer spredt, og de norske distriktene har en sterk lokal identitet og sterk politisk innflytelse. Men det ser også ut til at Norge har utviklet en egen lokalavistradisjon som er med på å styrke de helt lokale avisenes stilling.

2. UTVECKLINGEN AV NORSK OCH SVENSK DAGSPRESS

I ett internationellt perspektiv är likheterna mellan den norska och den svenska dagspressen mer påtagliga än skillnaderna. I båda länderna präglas den av abonnerade morgontidningar, de flesta med klar lokal anknytning, och konsumtionen ligger internationellt sett i topp.

I detta kapitel är huvudsyftet att beskriva och jämföra dagspressutvecklingen över en längre tid i de båda länderna. Tidsperioden är 1960 till 1995. Vi har valt en lång period för att få fram en säker bild av trenderna. Inom en sådan ram kan man även avslöja kortsiktiga konjunkturbetonade svängningar.

Beskrivningen görs med hjälp av ett antal kvantitativa indikatorer. Vi har ställt samman jämförbara indikatorer över konsumtion (upplagetal och hushållspridning), pris, produkt (årsvikt, format) och distribution (utgivningstid). Dessa redovisas för dagspressen i helhet och för olika kategorier av tidningar

Tabellsammanställningen är uppbyggd efter land och med huvudkategoriseringar av tidningarna efter utgivningstäthet och efter tidningstyp. Med hjälp av den senare indelningen blir skillnaden mellan den norska och den svenska dagspressstrukturen tydligare än om vi bara skulle utgått från utgivningsfrekvensen. De detaljerade resultaten redovisas i en särskild tabellbilaga medan detta kapitel ger en översikt av huvudtendenserna.

Vid grupperingen av tidningarna i olika kategorier har samma klassifikationssystem tillämpats på bägge länderna. Systemet tar hänsyn till tidningars utgivningsfrekvens, konkurrensposition och redaktionella och ideologiska profilering. Det baseras samtidigt på den så kallade paraplymodellen som tar fasta på att tidningsstrukturen är uppbyggd i ett slags nivåsystem. Vissa tidningar sprids på nationell nivå över hela landet. Flertalet tidningar verkar på en mindre lokal marknad. Däremellan kan det finnas andra, vanligtvis geografiskt betingade nivåer. Spridningsområdet för tidningar på en överordnad nivå är sammansatt av delmarknader för tidningar på lägre nivåer.

Med en klassificering som utgår från ett nivåsystem blir det lättare att få en jämförbar översikt av tidningsstrukturer i olika länder (Höst 1991). Denna undersökning är den första i sitt slag och kan bana väg för mer internationell jämförande dagspressforskning. Nationellt har klassificeringen använts av den senaste norska pressutredningen (NOU 1992:14).

Den huvudsakliga källan till uppgifterna om den svenska pressen är TS-boken som utges årligen av Tidningsstatistik AB. Urvalet består således av de tidningar som är anslutna till TS. Det innebär en begränsning men felmarginalen är liten eftersom de flesta tidningarna är upptagna i TS-statistiken. De norska uppgifterna är hämtade ur Avisregisteret vid Institutt for Journalistikk i Fredrikstad. Aviskatalogen, som är den norska motsvarigheten till TS-boken, är den viktigaste källan till många av uppgifterna. Men den har kompletterats med upplysningar

från Landslaget för Lokalaviser, Statens Medieförvaltning och många andra källor. Avisregisteret täcker i princip alla tidningar som utkommer minst en gång i veckan och tar betalning för abonnemang eller lösnummer. Urvalet av svenska tidningar följer också denna definition.

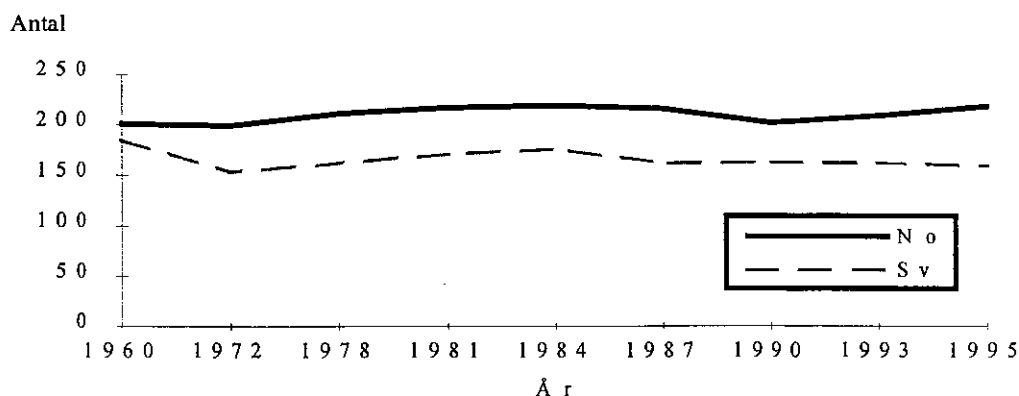
För båda länderna gäller uppgifterna endast självständiga tidningar, dvs tidningar som är självständiga redaktionella produkter. Editioner med mindre än 50 procent egenproducerat material räknas inte som självständiga tidningar även om de utges under eget namn.

2.1. Antal tidningar

Utvecklingen av antalet tidningar mellan 1960 och 1995 återges i figur 1. Norge har flest tidningar trots att invånartalet är hälften så stort jämfört med Sverige. Men man måste då understryka att det är vanligare med editioner i Sverige, och att de inte räknats som självständiga tidningar. Antalet editioner med eget namn, s k avläggare är drygt 20 stycken under den aktuella perioden (borträknat de sex editioner av *Nordvästra Skånes Tidningar* som utgavs under 1960- och 1970-talet). Härutöver förekommer att tidningar editionerar särskilda lokalsidor. Hur utbrett detta är går inte att avgöra utan att man genomför omfattande undersökningar (innehållsanalyser och källforskning hos tidningsföretag).

I Norge ökar antalet tidningar från 201 till 218 över perioden medan det minskar i Sverige från 185 till 159. Räknar man från 1972 och framåt är dock den svenska utvecklingen stabil. Det går att urskilja fyra faser inom långtidstrenden, två med likartade och två med olikartade mönster.

Figur 1. Antal tidningar i Norge och Sverige 1960-1995

Den första fasen är mellan 1960 och 1972 då antalet tidningar minskade kraftigt i Sverige men höll sig stabilt i Norge. De tidningar som försvann i Sverige var huvudsakligen andratidningar. Den andra fasen mellan 1972 och 1984 kan relateras till införandet av statligt presstöd i de båda länderna vilket bidrog till en ökning av antalet tidningar. Under senare hälften av 1980-talet minskade däremot

antalet tidningar. Mönstret var likartat, etableringen av nya tidningar hade avstannat, flera av de nystartade tvingades upphöra och de svagare av de äldre andratidningarna drabbades av allt större problem (jfr tabell 1). Under första hälften av 1990-talet hände det inte så mycket i Sverige. I Norge startade en våg av nyetableringar 1993.

Ser man till olika tidningstyper innehåller tabell 1 en uppdelning efter 10 kategorier. På den nationella nivån finns tre typer: lösnummerpressen, samt riks-spridda meningsbärande flerdags- respektive fådagsutgivna tidningar (4-7 dagar/vecka respektive 1-3 dagar/vecka). Gemensamt för flertalet av dessa tidningar är att de vänder sig till en publik som inte är lokaliserad till utgivningsorten och dess naturliga omland.

Lösnummertidningarna är *Dagbladet* och *Verdens Gang* i Norge, *Expressen*, *Aftonbladet*, *GT* och *Kvällsposten* (de båda senare under en period samman-slagna under titeln *Idag*). Exempel på rikstäckande meningsbärande tidningar med flerdagsutgivning i Norge är den kristliga tidningen *Vårt Land* och affärstidningen *Dagens Näringsliv*. De svenska motsvarigheterna är *Dagen* och *Dagens Industri*. Fådagsutgivna norska exempel är arbeiderpartiets organ *Aktuelt Perspektiv* och den nynorska *Dag och Tid*. I Sverige kan *Aktuellt i Politiken* och *NU Det liberala nyhetsmagasinet* tjäna som exempel, den förra organ för socialdemokraterna den senare organ för folkpartiet.

På nästa geografiska nivå finns första- respektive andratidningarna i de största städerna. De största städernas förstaidningar är i Sverige *Dagens Nyheter* i Stockholm, *Göteborgs-Posten* i Göteborg och *Sydsvenska Dagbladet* i Malmö. I Norge blir definitionen på storstäder något vidare än den svenska. De tidningar som inryms är *Aftenposten* i Oslo, *Adresseavisen* i Trondheim, *Bergens Tidende* i Bergen, *Fædrelandsvennen* i Kristiansand och *Stavanger Aftenblad* i Stavanger. Förstaidningarna har den ledande konkurrenspositionen medan andratidningarna har svagare position på utgivningsorten. *Svenska Dagbladet* och *Arbeiderbladet* är exempel på andratidningar i de största städerna. Gemensamt för storstadsmorgonpressen är att en stor del av upplagan sprids utanför utgivningsorten.

Den lokala pressen är dels kategoriserad efter utgivningsfrekvens i fler- och fådagarstidningar. Flerdagstidningarna är uppdelade efter konkurrensposition i första- eller andratidningar. Uppdelningen är gjord efter något olika principer som är förhärskande i respektive land. Den norska uppdelningen baseras på tidningarnas totalupplaga, den svenska tillämpningen utgår från täckningstalens storlek på utgivningsorten. Det finns i Sverige mycket få undantag från principen att förstaidningar är ledande både på sina utgivningsorter och ifråga om samlad upplaga. I den norska tillämpningen har tidningar som i princip är lika stora inte särskiljts utan båda har då klassificerats som förstaidningar. Det handlar som högst om två fall vid några enstaka mätår och inverkar således inte på några slutsatser.

Inom den lokala fådagarspressen urskiljs veckotidningarna som en egen grupp. För svenskt vidkommande finns slutligen en grupp bestående av regionalt spridda fådagars-tidningar. I praktiken handlar det om veckotidningar som i allmänhet företräder något politiskt parti och vars geografiska spridning följer länsgränser. I Norge finns bara någon enstaka tidning av detta slag.

Med utgångspunkt i olika tidningstyper framträder tydliga skillnader mellan länderna. Tabell 1 (A och B) visar att den norska presstrukturen innefattar betydligt fler lokala fådagars-tidningar än den svenska. Som en följd av att många av dessa höjer periodiciteten minskar antalet över perioden medan de lokala flerdagars-tidningarna istället ökar i antal. Denna tendens finns också inom den svenska lokalpressen men i långt mindre omfattning.

En annan skillnad rör utvecklingen för de lokala andratidningarna. Norge förlorar betydligt fler lokala andratidningar än Sverige. Det sker i ett mer utdraget förlopp och dessutom efter att presstöd har införts. I Sverige försvinner en mängd svaga andratidningar, huvudsakligen fådagars men också några flerdagarsutgivna, i ett snabbt förlopp mellan 1960 och 1972. Men sedan stabiliseras utvecklingen efter att presstöd har introducerats.

Att Norge från starten har ett större bestånd av andratidningar i storstäder är närmast en definitionsskillnad (se ovan). Men den kraftiga minskningen av detta bestånd förstärker intrycket av att det norska presstödet inte varit lika framgångsrikt som det svenska i att upprätthålla tidningsstrukturen.

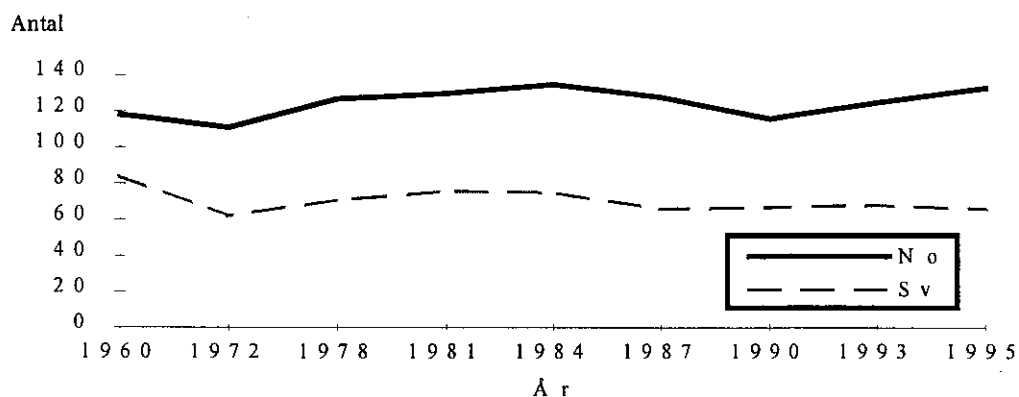
Presstödet som stimulans för nyetableringar kan avläsas i bägge länderna. Vi kan se en tydlig ökning av antalet nationella fådagars-tidningar. Norge har en nyetablering av lokala veckotidningar som överträffar Sverige både i antal och varaktighet. Å andra sidan startas ett antal bestående regionala fådagars-tidningar i Sverige som saknar motsvarighet i Norge. Dessa är som nämnts i allmänhet organ för politiska partier medan de norska nyetableringarna är privata företag och rent lokala nyhetsprodukter. Antalet svenska lokala nyhetstidningar som startats på privata initiativ kan i det närmaste räknas på ena handens fingrar.

Ser man till periodiciteten (tabell 2) handlar de svenska nyetableringarna nästan uteslutande om endagsutgivna tidningar. I Norge har det inte bara startats endags-tidningar utan även relativt många två- och tredagstidningar. Som framgår av figur 2 kan man tala om en expansion när det gäller fådagars-tidningarna och den norska presstrukturen är i en helt annan omfattning uppbyggd kring dessa jämfört med den svenska. Den stora skillnaden mellan länderna ligger mer precist i det större antalet två och tredagars-tidningar i Norge och utvecklingen för dessa.

Ett gemensamt drag är annars att flera tredagars-tidningar höjt utgivnings-frekvensen vilket bidragit till att antalet fyra- och femdagars-tidningar har ökat och att antalet sexdagars-tidningar varit tämligen stabilt. Skillnaden är som nämnts att Norge haft en "påfyllning" av nystartade tredagars-tidningar medan dessa istället har minskat i Sverige. Den mest förekommande utgivningsfrekvensen är sex dagar och det finns ungefär lika många tidningar av detta slag i de båda länderna.

Norge saknar helt sjudagarstidningar fram till 1990-talet. Detta beror inte på att marknadsmässiga förutsättningar för sådana har saknats utan på att det 1919 infördes ett förbud som hindrade söndagsutgivning. Förbudet upphävdes i början av 1980-talet men det dröjde till 1990 innan några av de största tidningarna gick upp till sju utgåvor i veckan (NOU 1992:14).

Figur 2. Antal fådagarsstidningar (1-3 d/v) i Norge och Sverige 1960-1995

Ett av huvudresultaten är alltså att norsk press har ett större inslag av fådagarsstidningar. Detta betyder rimligen att förutsättningen för dubbelprenumeration eller dubbelköp är större vilket i sin tur innebär att det finns underlag för en högre konsumtion.

Ett annat viktigt resultat är att det svenska mönstret har ett starkt strukturbearvande inslag medan det norska ger mer uttryck av utvecklingsbarhet. Man kan fundera över om detta har att göra med en skillnad i inställning till pressens utvecklingsmöjligheter eller om det handlar om att Norge har andra förutsättningar (exemplvis fler kommuner). Ett sätt att belysa frågan kan vara att studera utvecklingen i antal utgivningsorter.

2.2. Antal utgivningsorter

Skillnaden i antalet utgivningsorter är markant. Tabell A visar att Norge har betydligt fler orter med egen tidningsutgivning (1-7 d/v). Omräknat i relativa tal har Norge 70 procent fler utgivningsorter 1993 än Sverige. Tänker man sig en kommun som bas för egen tidning är det intressant att notera att Norge har 51 procent fler kommuner. Resultatet tyder på att det finns andra faktorer utöver antalet kommuner som påverkar skillnaden i tidningsstrukturen. Intrycket förstärks av utfallet i tabell A som visar att antalet utgivningsorter ökar kraftigt i Norge medan utvecklingen i Sverige är svagt nedåtgående.

Tabell A. Antal utgivningsorter i Norge och Sverige 1960-1993

	1960	1966	1972	1987	1993
Norge	123	122	131	156	162
Sverige	103	u.s.	100	94	95

Ser man i detalj på den norska utvecklingen är det orter med en tidning som ökar i antal (Høst 1997). Det har varit en svag ökning av orter med flerdagstidning och en starkare ökning av orter med fådagstidning. I det första fallet är det huvudsakligen en följd av periodicitetshöjningar. I det senare handlar det om nyetableringar, som alltså resulterat i att antalet utgivningsorter har ökat. De nya fådagartidningarna är geografiskt knutna till bestämda kommuner, snarare än till tätorter eller städer.

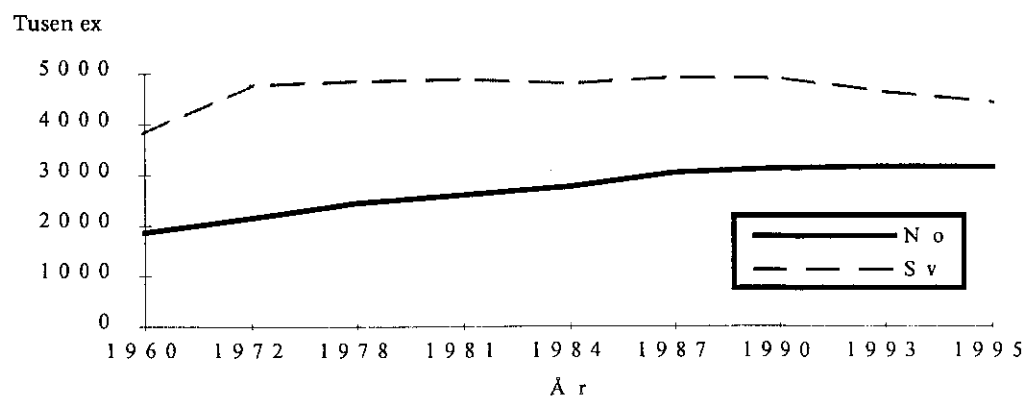
Det tycks alltså finnas en större drivkraft för nyetableringar i Norge. Men man kan också fundera över om det på ett annat sätt än i Sverige finns "luckor" i den lokala bevakningen hos äldre tidningar (lokalredaktioner, rapportörer, lokalsidor) som skapar utrymme för nya tidningar eller om behovet av lokalt stoff är större i det norska samhället. För att besvara frågorna fordras bl a jämförande innehållsanalyser och intervjuundersökningar samt inte minst fördjupningar i hur stor del av upplagorna som sprids på utgivningsorterna.

2.3. Upplagor

Upplaga är en ofta använd indikator på tidningars storlek. Men vid nationella jämförelser måste man beakta att skillnaden i ländernas befolkningstal slår igenom. Figur 3 som åskådliggör upplageutvecklingen för den samlade dagspressen visar följaktligen på högre tal för Sverige. Värdet för svensk press 1960 innehåller inte upplagetal för endagsutgivna tidningar.

Figur 3. Dagspressens samlade upplaga i Norge och Sverige 1960-1995.

Tusen ex

Anm: Upplagetal för Sverige 1960 innehåller ej endagstidningar

Även om det alltså inte är särskilt meningsfullt att jämföra nivåerna på kurvorna i figur 3 kan det vara av visst intresse att se på trenden inom varje land för sig. Upplageutvecklingen för svensk press är i huvudsak stabil med svaga tillfälliga ökningarna under 1970- och 1980-talen. Med 1990-talet inträder en märkbar nedgång. Norsk press svarar för en kontinuerlig upplageökning som dock mattas från och med 1987. Tendensen blir svagt negativ från och med 1993. Utvecklingen för olika tidnings- och periodicitetskategorier presenteras i tabellerna 3 och 4. Det kan i stället vara intressant att jämföra medelupplagorna mellan olika tidningstyper. På så vis får man en fördjupad uppfattning om skillnaden i storlek mellan norska och svenska tidningar.

2.4. Den genomsnittliga tidningens storlek

Medelvärde, median och standardavvikelse för olika tidningstyper har tagits fram i tabellerna 5 och 6. Beräknat på hela dagspressen ligger medelupplagan för en svensk tidning runt 30.000 exemplar jämfört med 15.000 för en norsk tidning. Även medianupplagan är genomgående dubbelt så hög för svenska tidningar. Det är betydligt större spridning i upplagetal mellan små och stora tidningar i Sverige än i Norge.

Tittar man på de flerdagsutgivna lokala förstaidningarna gäller samma förhållande som för dagspressen i helhet. De svenska tidningarna är nästan dubbelt så stora. De lokala andratidningarna har mer än dubbelt så stor upplaga som de norska. En typisk svensk fådagartidning (2-3 dagar/v) har en upplaga kring 8.000 exemplar medan en norsk ligger runt 4.000. Den lokala veckotidningen i Sverige är också dubbelt så stor, 4.000 exemplar mot 2.000.

Resultaten kan i viss mån hänföras till skillnaden i kommunstruktur och sannolikt handlar det också om en annan kommunkultur som formar sig runt mindre tidningar i Norge. Man kan vidare fundera över om det kan vara så att en tidningsstruktur där upplagorna i allmänhet är högre gör att klimatet för nyetableringar blir kärvare.

Att tolka förändringarna i medel- och medianupplagor över tid är svårt eftersom nedläggningar, nyetableringar, periodicitetsförändringar såväl som ändrade upplagetal påverkar resultaten. De större förändringarna hänger samman med den förstnämnda typen av faktorer.

2.5. Tidningskonsumtion

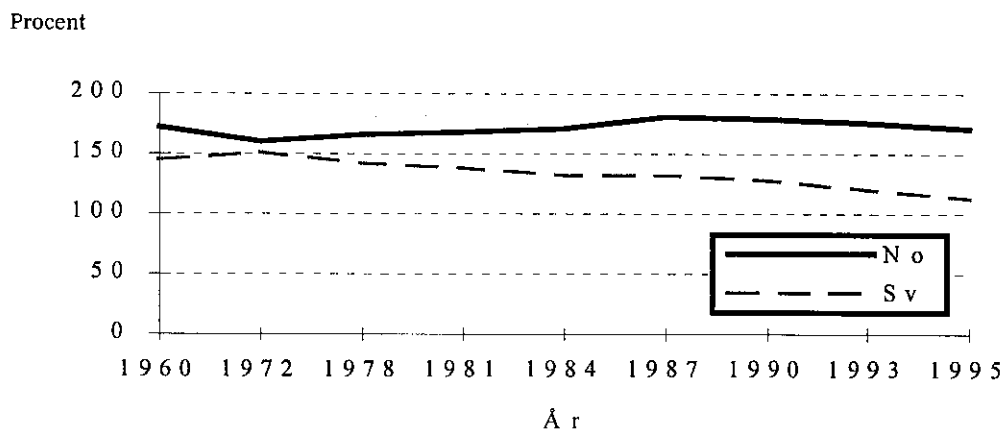
Som indikator för tidningskonsumtionen använder vi hushållstäckningen (upplagan delad med antalet hushåll). Antalet hushåll fastställs vid folkräkningar vart femte år i Sverige och vart tionde år i Norge under den aktuella perioden.

TS-boken respektive Aviskatalogen har däremellan i sina årliga redovisningar gjort skattade beräkningar av hushållstalen. Skattningarna har korrigerats när resul-

taten från folkräkningarna blivit tillgängliga vilket dels har skett med en eftersläpning (i Sverige 2 år), dels har skapat en ryckighet i utvecklingsmönstren. Det som kan se ut som verkliga förändringar i utvecklingen kan alltså i själva verket vara metodbetingade förändringar. Vi har valt att under perioden fram till 1990 korrigera eftersläpningen d v s fört resultaten från folkräkningarna till de faktiska folkräkningsåren och samtidigt jämnat svängningarna i talen mellan dessa år (se tabell 17). Vi har också utgått från de officiella folkräkningstalen som skiljer sig något lite från talen i TS-boken och Aviskatalogen. De redovisade hushållstäckningssiffrorna kan alltså skilja sig något lite från vad som anges i andra sammanhang, men de ligger närmare de faktiska förhållandena.

Hushållstäckningstal ger en kontroll för skillnaden i befolkningsstorlek under förutsättning att utvecklingen av hushållens sammansättning är likartad i båda länderna. Men det är inte självklart att hushåll på längre sikt kommer att vara den naturliga konsumtionsenheten.

Figur 4. Dagspressens samlade hushållstäckning i Norge och Sverige 1960-1995. Procent

Anm: Hushållstäckning för Sverige 1960 innefattar ej endagstidningar

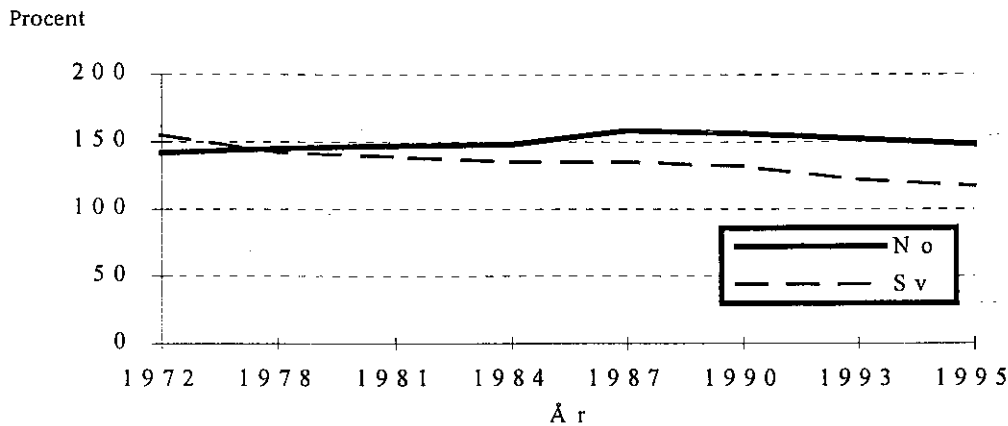
I figur 4 redovisas den samlade hushållstäckningen för hela dagspressen. Man måste dock se siffran för svensk press 1960 endast som riktvärde eftersom det saknas uppgifter om endagstidningarnas upplagor detta år. Siffran är således underskattad.

I början av perioden har länderna en jämförbar konsumtionsnivå på drygt 1,5 tidning per hushåll 1972. För Sverige sjunker konsumtionen ihållande medan Norge har en positiv utveckling fram till 1987 då den vänds till en svag nedgång. Nedgången i Sverige förstärks under 1990-talet. Gapet ökar alltså kontinuerligt.

Vi pekade i tidigare avsnitt på vissa skillnader mellan länderna i fördelningen av tidningar med olika periodicitet. Om man kontrollerar för periodiciteten vid beräkningen av hushållstäckningen blir mönstret som i figur 5. För det första blir nivåskillnaden genomgående mindre. För det andra får Sverige då en högre

Figur 5. Dagspressens samlade hushållstäckning viktad efter periodicitet, Norge och Sverige 1972-1995. Procent

konsumtionsnivå än Norge fram till 1978, dvs det blir en tidsmässig förskjutning av utvecklingen.

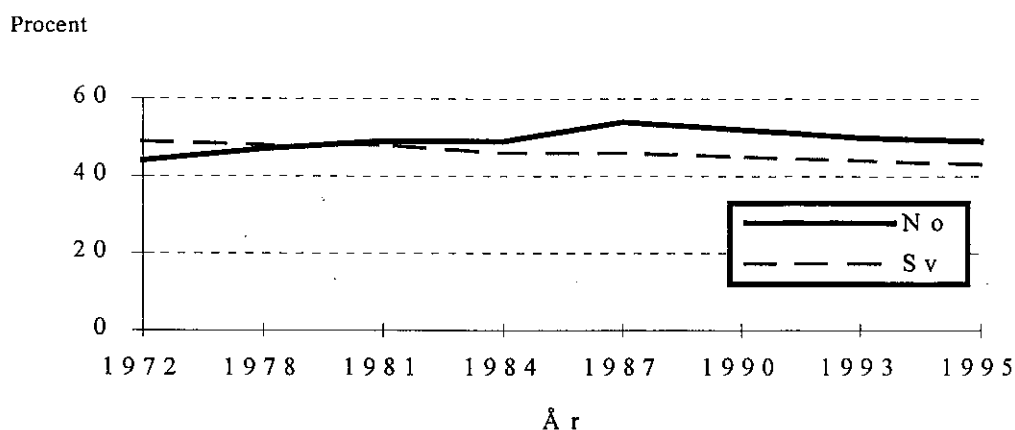
Det är en annan tidsmässig förskjutning som förklarar en stor del av resultaten. Ser man till olika tidningstyper så är det lösnummerpressens vikande upplagor som huvudsakligen ligger bakom den svenska nedgången (jfr tabell 7). De svenska lösnummertidningarna expanderade kraftigt under 1960-talet och nådde sin topp 1971. Mellan 1972 och 1995 har deras samlade hushållstäckning i det närmaste halverats. De norska motsvarigheterna inledde sina satsningar något senare. Deras tillväxt pågick till 1990. Efter 1994 vände utvecklingen nedåt. Hushållstäckningen hade då nått 34 procent att jämföra med närmare 40 procent som var kulmen för den svenska lösnummerpressen. Det norska mönstret ligger alltså nära det svenska men med närmare 20 års eftersläpning.

Hushållstäckningen för riksspridda specialtidningar med hög periodicitet (affärstidningar och kristliga tidningar) är högre i Norge. Detsamma gäller riksspridda tidningar med låg periodicitet. Dessa tidningstyper utgör en mindre del av dagspressen i länderna.

I Sverige har de ledande storstadsmorgontidningarna klart tappat ställning i förhållande till befolkningsutvecklingen. Nedgången gäller i synnerhet den del av upplagan som sprids utanför utgivningsorten (SOU 1994:94). De svagare storstadstidningarna upprätthåller en mer stabil ställning, men de är få till antalet och de inbördes skillnaderna är stora. I Norge är förhållandet omvänt, de ledande tidningarna håller ställningarna medan andratidningarna tappar.

När det gäller lokalpressen är mönstret i princip detsamma som för storstadspressen. De svenska andratidningarna klarar sig bättre än de norska medan det omvända förhållandet råder bland förstaidningarna (tabell 7). Utvecklingen för ledande lokal flerdagarspress återges i figur 6. Något olika definitioner på förstaidning har, som nämnts, tillämpats men skillnaden i förfarandet har ingen större inverkan på resultaten.

Figur 6. Hushållstäckning lokala flerdagsutgivna förstatidningar i Norge och Sverige 1972-1995. Procent

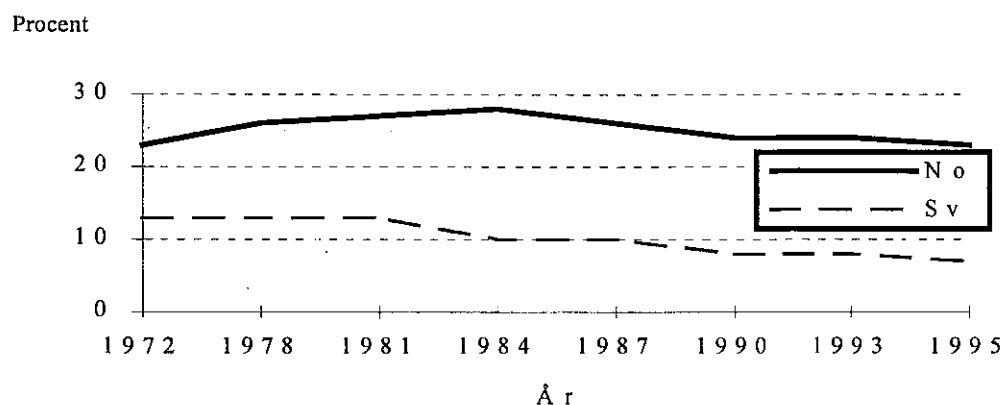
Den lokala flerdagarspressen håller en relativt likartad nivå i länderna. Men utvecklingsmönstren skiljer sig. I Sverige är utvecklingen relativt stabil mellan 1972 och 1981 och därefter svagt nedåtgående. Det norska förhållandet redovisar en uppgång fram till 1987 och därefter en svag nedgång. Även här kan tanken om fasförskjutning förefalla rimlig, det verkar som om den norska utvecklingen ligger ca 10 år efter den svenska.

Den norska brytpunkten sammanfaller med en kraftig konjunkturedgång. Men nedgången för lokalpressen är förhållandevis liten i jämförelse med den kraftiga konjunktursvackan i slutet av 1980-talet. Anmärkningsvärt är också att de ledande lokala tidningarna i Sverige inte uppvisar en starkare nedgång i hushållstäckningen i den besvärliga konjunkturen under första hälften av 1990-talet. De uppvisar å andra sidan heller inte någon uppgång under högkonjunkturen i mitten av 1980-talet.

Väljer man att utgå från upplagetal (tabell 3) eller läsarundersökningar (Weibull och Björkqvist 1989) framstår utvecklingen som mycket stabil under 1980-talet för den lokala flerdagarspressen i Sverige. Om man som här istället ställer upplaga i förhållande till hushållsutvecklingen framträder det redan under första hälften av 1980-talet varningssignaler om att lokalpressens starka ställning kan vara på väg att rubbas. Signalerna bör tas på allvar med tanke på att just lokaltidningar är i så hög grad hushållsbaserade och trots att man kan hävda att hushållsbegreppet är komplicerat och föränderligt.

När det gäller den lokala fådagarspressen (1-3 d/v) kan man se en nedgång i båda länderna från mitten av 1980-talet (figur 7). Dessförinnan var den norska utvecklingen expansiv och den svenska stabil.

Figur 7. Hushållstäckning lokal fådagsutgiven (1-3 d/v) press i Norge och Sverige 1972-1995. Procent

Resultatet i figur 7 är intressant på andra sätt. Det visar att den norska expansionen i antalet fådagarstidningar endast motsvaras av en uppgång i hushållstäckningen i början av perioden. Därefter märks inte effekten av nyetableringarna på täckningstalen beroende på att en del fådagarstidningar går upp i flerdagarsutgivning. Det är stora tidningar som ökar utgivningsfrekvensen, upplagemässigt går det närmare tre eller fyra små tidningar på en av dessa stora.

Men de tidiga nyetableringarna ger trots allt ett ökat gap i jämförelsen med den lokala fådagspressen i Sverige. Den norska nivån är klart högre och då har ändå de regionala fådagarstidningarna räknats med i de svenska siffrorna i figuren. Gapet är i samma storleksordning som när vi ser till den samlade dagspressen i figur 4.

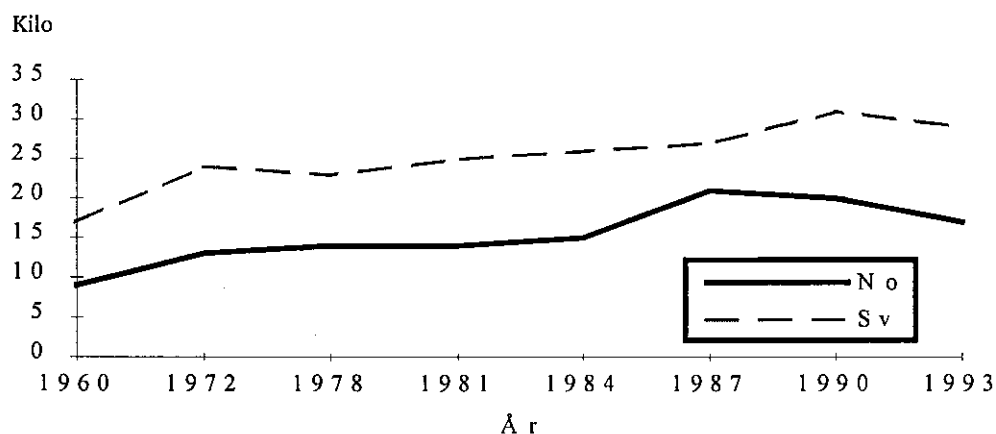
Det är de lokala fådagarstidningarna som i både antal och spridning bidrar mest till skillnaden i ländernas dagspresstruktur. De dagliga tidningarna (6-7 d/v) har en tämligen jämn nivå i spridningstalen (tabell 7).

2.6. Årsvikter

Efter att tidigare ha behandlat tidningsstorlek i termer av upplagor skall vi nu jämföra storlek i termer av tidningarnas tjocklek. Indikator på tjocklek är årsvikt d v s den samlade vikten för en tidnings alla utgåvor under ett år. Förändringar i papperstjocklek (ytvikt) påverkar vikten men vi kan anta att sådana förändringar skett ungefär samtidigt i länderna. Annonskonjunkturer kan också inverka på vikten liksom höjningar av papperspriserna kan leda till att tidningarna försöker hålla ner omfånget. Medelårsvikten för den samlade dagspressen 1960-1993 beskrivs i figur 8 (den svenska årsviktstatistiken upphörde 1993).

Den största variationen i figur 8 är emellertid rent metodbetingad. Det gäller puckeln för norsk press 1987 och 1990 som sammanhänger med att urvalet tidningar dessa år är begränsat. Med hänsyn till problemet kan man ändå konstatera att de svenska tidningarna genomgående är betydligt tjockare än de norska.

Figur 8. Årsvikt dagspressen i Norge och Sverige 1960-1993. Medelvärde, kilo

Anm: Uppgifter för Norge 1987 och 1990 gäller bara tidningar som var medlemmar i Norske Avisers Landsforbund. Det betyder att puckeln i kurvan dessa år är en metodeffekt.

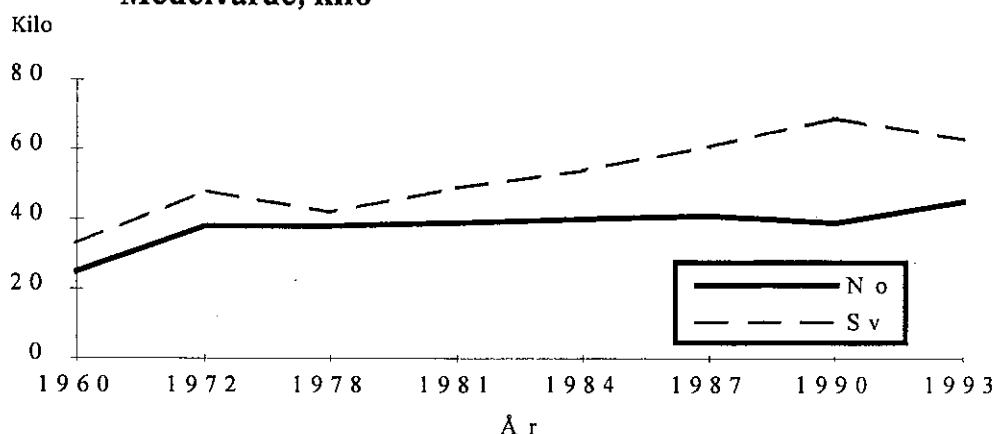
Utvecklingsmönstret för Sverige visar att mellan 1960 och 1972 ökade tidningsomfånget markant. Sedan hände inte så mycket förrän i slutet av 1980-talet då tidningarna åter i rask takt blev allt tjockare. Under 1990-talet har de efterhand minskat i omfång.

För svenskt vidkommande är det känt att främst storstadsmorgonpressen drev på utvecklingen mot alltmer omfångsrika tidningar under 1980-talet. Efter amerikansk förebild satsade exempelvis *Dagens Nyheter* på att dela upp innehållet i flera bilagor. Tidningens årsvikt ökade med 23 procent mellan 1984 och 1990 och med hela 42 procent räknat från 1981. I ett snabbt förlopp mellan 1990 och 1993 minskade den sedan med 23 procent och var alltså tillbaka vid det omfång som gällde i början av 1980-talet. Mönstren för *Göteborgs-Posten* och *Sydsvenska Dagbladet* är också i denna linje. Linjen följer huvuddragen i den svenska annonskonjunkturens upp- och nedgång.

Figur 9 belyser utvecklingen för lösnummerpressen i de båda länderna. Kurvorna baseras på medelvärden eftersom spridningen mellan de enskilda tidningarna är relativt liten.

Storleken på de norska lösnummertidningarna är oförändrad under både 1970- och 1980-talen. I början av 1990-talet blir de däremot större. I Sverige kan man i stället notera att kvällspressen började hålla tillbaka omfånget under 1990-talet efter en kontinuerlig expansion under 1980-talet. Expansionen var kopplad till en ökning av antal bilagor för olika veckodagar. Generellt gäller att de norska lösnummertidningarna är tunnare än de svenska.

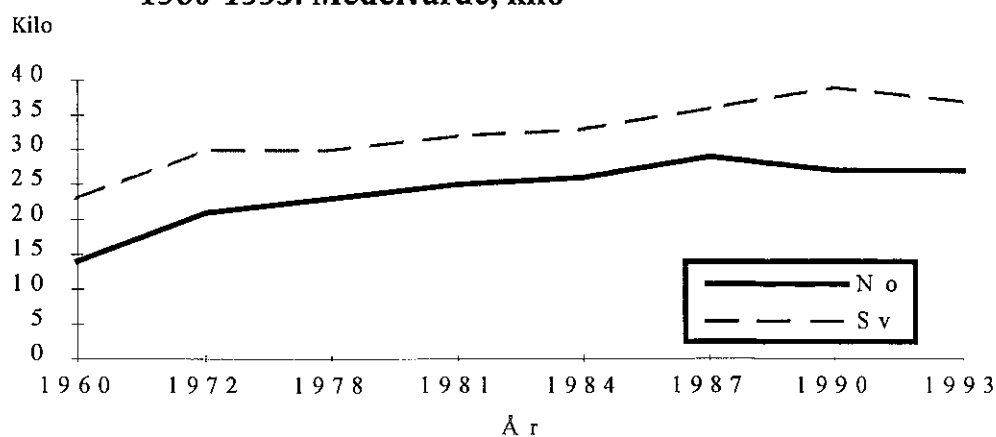
Figur 9. Årsvikt för lösnummerpressen i Norge och Sverige 1960-1993. Medelvärde, kilo

Resultaten tyder på att det råder ett komplicerat förhållande mellan volym och upplageutveckling. Under expansionsperioden blev lösnummertidningarna i bägge länderna tjockare men ökningen var störst i Sverige. Efter en liten volymminskning från 1972 till 1978, ser det sen ut som om de svenska lösnummertidningarna har försökt att motverka upplagenedgången genom att bli tjockare. Även om detta har pådrivits av den inbördes konkurrensen, har det inte varit särskilt lyckosamt för lösnummerpressen som helhet. De norska lösnummertidningarna har ökat upplagan ända fram till 1990, men hållt omfånget konstant. Först efter 1990, när upplagan börjat stagnera, har de börjat utvidga omfånget. Det är huvudsakligen satsningar på målgruppsinriktade bilagor som ligger bakom omfångsökningarna under senare tid.

Inom den lokala pressen är det också så att norska tidningar i allmänhet är betydligt tunnare än svenska. De ledande flerdagartidningarna blir hela tiden större och större ända fram till 1987 i Norge och 1990 i Sverige (figur 10). Man kan notera i tabell 9 att de svagare lokala andratidningarna håller samma storlek som de ledande. Flera av mätåren är de t o m något större.

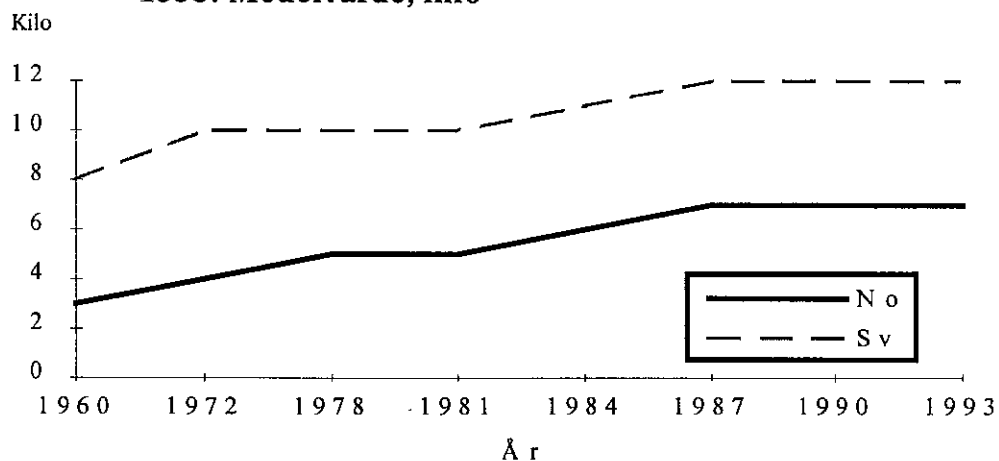
Figur 10. Årsvikt lokala flerdagsutgivna förstetidningar i Norge och Sverige 1960-1993. Medelvärde, kilo

Variationerna i figuren hänger nära samman med de ekonomiska konjunkturerna. Norge hade en ekonomisk högkonjunktur som 1987 vände till en lågkonjunktur. I Sverige kom både högkonjunkturen och nedgången några år senare.

När det gäller de lokala fådagartidningarna blir skillnaden i storlek än mer påtaglig. En genomsnittlig svensk tidning är mer än dubbelt så stor (figur 11). Utvecklingsmönstren är likartade, de expansiva perioderna är 1960-talet och mitten av 1980-talet. Av tabellerna 9 och 10 kan utläsas att lokala veckotidningar heller inte utgör något undantag från tidigare resultat. De riktigt små norska tidningarna var fram till offsettekniken infördes i början av 1970-talet rent tekniskt begränsade till att bara kunna trycka fyra sidor (vilket ger en årsvikt på ungefär 1 kilo för en veckoutgiven tidning och 3 kilo för en tredagartidning). Men generellt gäller att Sverige har en tradition med tjockare tidningar.

Figur 11. Årsvikt lokala fådagartidningar (2-3 d/v) i Norge och Sverige 1960-1993. Medelvärde, kilo

Anm: Veckoutgivna tidningar ej medräknade i figur 11

Det kan mycket väl vara så att den svenska traditionen med tjockare tidningar är en bidragande hämmande faktor mot varaktiga nyetableringar. Givet att skillnaden i storlek för lokalpressen avspeglar skillnader i storlek på geografiska bevakningsområden kan det ändå vara värt att fråga sig om tjockleken på svenska tidningar verkligen svarar mot läsarnas efterfrågan. Kanske har det mer handlat om en "självgående inflationstendens" i omfånget på hela den svenska pressen. Den norska fådagartidningen som kan anses vara uselt tunn verkar ändå vara outhärlig för läsarna.

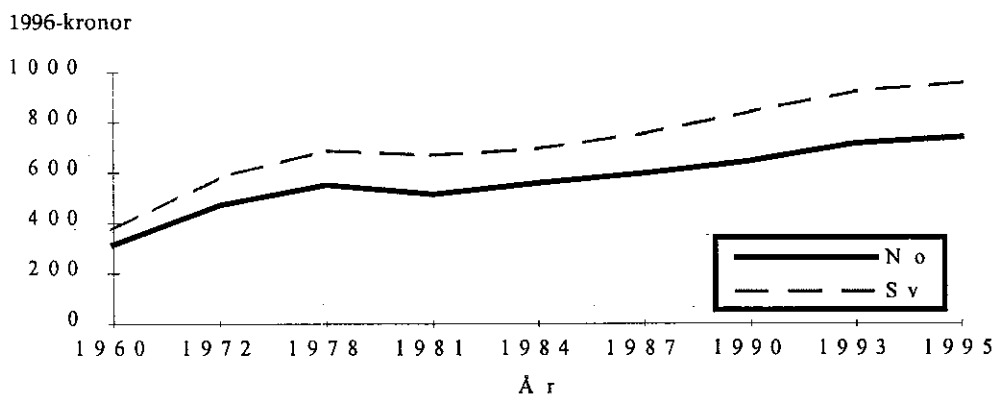
Hur ser det då ut med priset? Är det som man kan förvänta att de allmänt tjockare svenska tidningarna följaktligen också är dyrare än de norska? Frågorna besvaras i nästa avsnitt.

2.7 Årspriser

När det gäller abonnemangspriset jämförs utvecklingen både i löpande och fasta priser i tabellerna 11-14 i bilagan. Omräkningen i fasta priser utgår från 1996 års prisnivå baserad efter konsumentprisindex (KPI) i respektive land. Vi har inte tagit hänsyn till skillnader i kronkursen. I figur 12 redovisas medelvärde i fasta priser för hela dagspressen. Lösnummertidningarna har inte räknats med eftersom betalningsformen är annorlunda och prisnivån därmed avviker markant under senare år.

Med utgångspunkt i fasta priser står det klart att den svenska pressen i helhet kompenserat sig för det större omfånget (figur 12). Utvecklingen över tid är tämligen likartad. Priserna låg relativt stilla mellan 1978 och 1984 för att sedan öka, i synnerhet mellan 1990 och 1993.

Figur 12. Fasta priser abonnerad dagspress i Norge och Sverige 1960-1995. Medelvärde, 1996-kronor

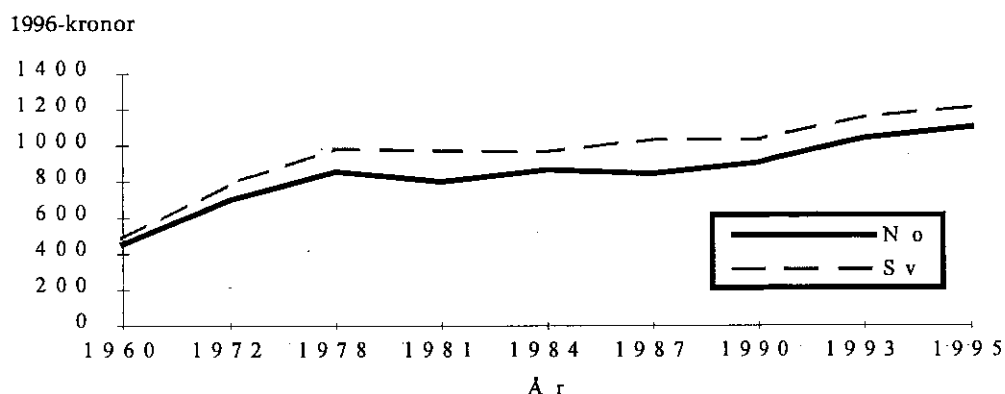

Det är i synnerhet lösnummerpressen och storstadsmorgontidningarna som dragit iväg med priset under 1990-talet i Sverige (tabell 13). Bland stockholms-tidningarna fördes resonemang om att utjämna intäktsförhållandena mellan läsar- och annonsmarknad för att bli mindre känsliga för konjunktursvängningarna på den senare marknaden. *Dagens Nyheter* och *Svenska Dagbladet* ökade samtidigt prisdifferensen mellan den lokalt spridda och den riksspridda upplagan i syfte att kompensera för skillnaden i distributionskostnad (Pressens Tidning 14/92).

Frågan är då i vad mån den lokala landsortspressen drogs med i priskarusellen. Resultatet i figur 13 visar att det var i begränsad utsträckning. Prishöjningstakten ökade något 1990-93 men avtog igen 1993-95.

I fasta priser har den flerdagsutgivna svenska lokalpressen legat något högre än den norska. Alldeles i början och i slutet av perioden var skillnaden dock liten (figur 13). Men överlag har de norska läsarna, som fått tunnare tidningar, inte behövt betala lika mycket som de svenska läsarna gjort för tjockare tidningar.

Figur 13. Fasta priser lokala flerdagsutgivna förstatidningar i Norge och Sverige 1960-1995. Medelvärde, 1996-kronor

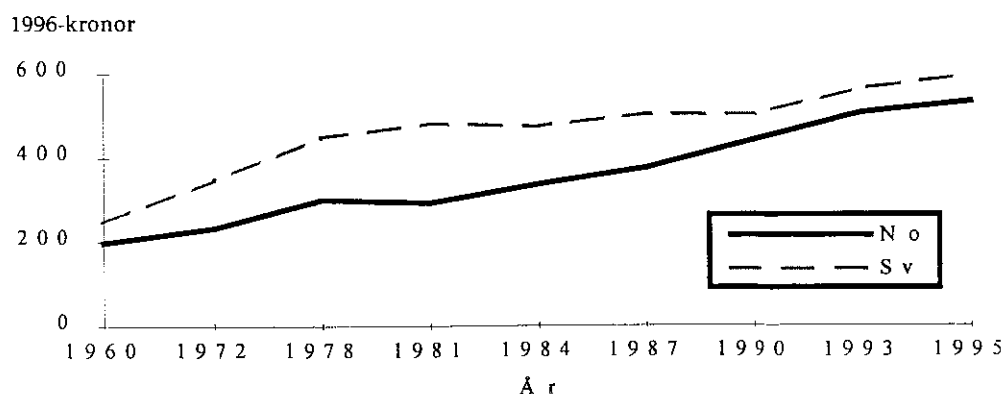

Utvecklingen följer samma förlopp i bägge länderna. Det sker en kraftig höjning mellan 1960 och 1978. Sedan ligger priset stilla för att återigen gå upp kraftigt från och med 1990. I Sverige avtar ökningen 1993 medan den fortsätter i Norge.

De lokala fådagartidningarna med utgivning 2-3 dagar i veckan är väsentligt dyrare i Sverige (figur 14). Skillnaden är så markant att det finns särskild anledning att titta närmare på sambandet mellan pris och hushållstäckningens utveckling för denna grupp av tidningar. Men om vi går tillbaka till figur 6 finner vi att den kraftigare nedgången i hushållstäckningen infaller under den del av 1980-talet då priserna ligger relativt stilla.

Vi har noterat att det i flera avseenden är just denna tidningsgrupp som är särskiljande för länderna. Figur 14 visar att det funnits en klar skillnad också i prishänseende. Det är tydligt att lokala fådagartidningar spelar en helt annan roll i norsk tidningsstruktur än vad de gör i svensk. Man kan se det som om den moderna norska fådagartidningen har lyckats etablera sin ställning genom att vara billig. Efterhand som den har befast ställningen som alltmer oundgänglig för läsarna har dock priserna höjts.

Figur 14. Fasta priser lokala fådagartidningar i Norge och Sverige 1960-1995. Medelvärde, 1996-kronor

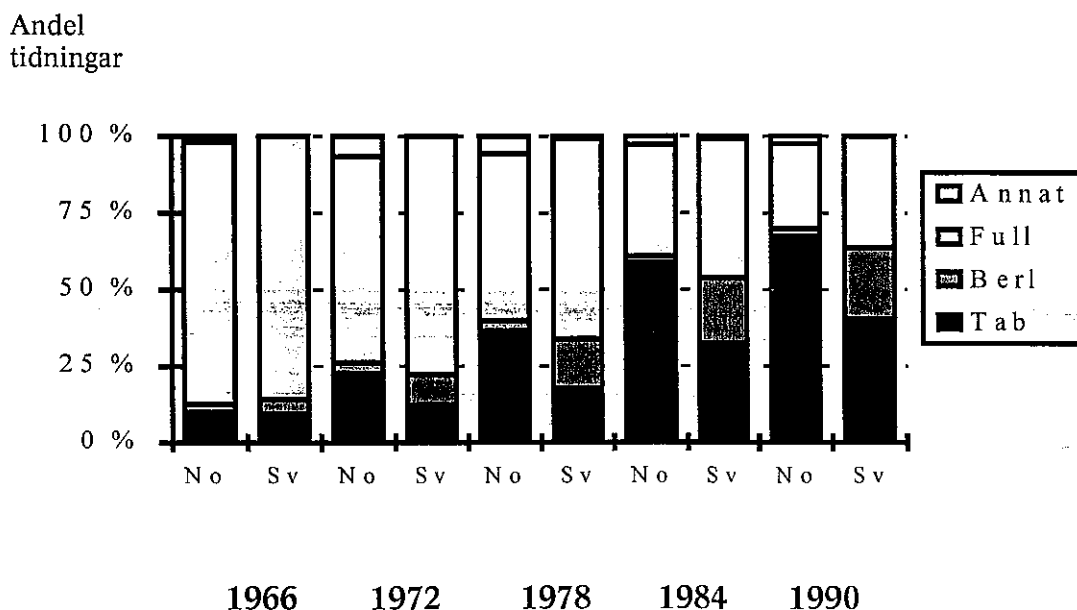
När det gäller samband mellan omfång och pris är slutsatsen av länderjämförelsen att det finns ett sådant samband. Men totalt sett är viktskillnaden större än pris-skillnaden. Den norska pressen kommer bättre ut än den svenska i förhållandet mellan pris och produktomfång och detta är etablerat med full acceptans på läsarmarknaden.

Resultaten ger även en indikation om sambandet mellan pris och konsumtion utan hänsyn till produktomfånget. De markerade prishöjningar som äger rum under 1990-talet sammanfaller med nedgångar i hushållstäckning för flertalet tidningstyper i båda länderna. Detta är intressant mot bakgrund av den samhälls-ekonomiska skillnaden mellan länderna under den aktuella perioden. Sverige befinner sig i en kraftig privatekonomisk lågkonjunktur som är säregen i historiskt perspektiv (begreppet strukturkris används ofta) medan Norge kan sägas vara inne i en allmänekonomisk uppgång.

2.8 Produkternas utveckling, formatet

Ett sätt att få en indikator på hur tidningarna utvecklats som produkter kan vara att studera förändringar i sidformatet. I båda länderna har det skett en övergång från det traditionella sk fullformatet (broadsheet) till det hälften så stora tabloidformatet. Man kan till en viss del se denna förändring som en moderniseringsprocess. Byte av format innebär i allmänhet att flera komponenter i designen, såsom bilder, rubriker och layout förändras. Utöver de nämnda formaten förekommer ytterligare en standardstorlek som kallas berlinerformat. Storleken på berliner ligger emellan fullformat och tabloid.

Figur 15. Tidningar fördelade efter format, Norge och Sverige 1966-1990. Procent baserat på tidningar med 2-7 utgåvor per vecka

Anm: Tabloid bredd: 5 spalter höjd: 36-44 cm Berliner bredd: 6 spalter höjd: 45-50 cm
Fullformat bredd: 7-8 spalter höjd: 51-58 cm

I figur 15 redovisas andelen tidningar med olika format i länderna över perioden 1966 till 1990. I figuren ingår tidningar med utgivning 2-7 dagar per vecka. Norge har som nämnts inga sjudagarstidningar före 1990-talet. De svenska sjudagarsutgivna morgontidningarna (10 stycken) har samtliga valt att hålla fast vid fullformat medan lösnummertidningarna (3-4 stycken) haft tabloidformat hela tiden (och ofta går under benämningen tabloidpress). Bland endagsutgivna tidningar gäller i båda länderna att det stora flertalet har tabloidformat.

Av figur 15 framgår att den norska tidningstrukturen inrymmer betydligt större andel tidningar med tabloidformat över hela perioden. Däremot är berlinerformatet ovanligt i norsk press medan det i Sverige ökar markant. Fullformatet försvinner i likartad takt i båda länderna, 1966 har närmare 90 procent av tidningarna fullformat, 1978 är siffran drygt 60 procent, 1984 har den minskat till ca 40 procent och 1990 till ca 30 procent.

Vid det första mätåret 1966 har Norge något fler tabloidtidningar. I absoluta tal rör det sig om 16 tidningar mot 12 i Sverige (jfr tabell 15 för absoluta tal). Öknings-takten är väsentligt högre i Norge, antalet tabloider mer än fördubblas mellan 1966 och 1972 och nära nog fördubblas mellan 1972 och 1978, liksom mellan 1978 och 1984. I Sverige skjuter utvecklingen mot tabloider fart mellan 1978 och 1984 då antalet ökar från 21 till 38 tidningar. Ökningen fortsätter mellan 1984 och 1990 men i Norge har den då avstannat (räknat i absoluta tal).

Huvudresultatet visar trots allt på en stor likhet i utvecklingen mot mindre format på tidningarna i de båda länderna. Om man väljer att anse att fullformatet representerar en "gammaldags" utformning så är mönstret i princip detsamma. Resultatet beror på att den svenska utvecklingen mot mindre format går via berlinerformatet. Att detta format spelar en viktigare roll i Sverige beror sannolikt på att tidningarna i allmänhet är omfångsrikare (jfr avsnittet om årsvikt). För tidningar med mycket stoff kan tabloidformatet bli mer svårhanterligt att redigera.

En annan process som huvudsakligen har ägt rum inom den lokala landsortspressen är att utgivningstiden flyttats från förmiddag och eftermiddag till morgonen. I nästa avsnitt jämförs detta förlopp i de bägge länderna.

2. 9 Utgivningstiden

Den effektiva distributionen och prenumerationssystemet kan anses vara två viktiga faktorer bakom den höga konsumtionen i de nordiska länderna. Övergången till morgonutgivning har sannolikt stärkt tidningens roll i hushållen som ett nödvändigt inslag vid frukostbordet. I Sverige har denna övergång dessutom medfört en tydligare uppdelning i tidssegmentet mellan morgonpressen och den lösnummerförsålda pressen som har utkommit på eftermiddagen. Skillnaden i utgivningstid kan i någon, men sannolikt begränsad, omfattning ha stärkt lösnummerpressens roll som komplement (Severinsson 1994). På senare tid har lösnummertidningarna gjort flera experiment med tidigarelagd utgivning utan

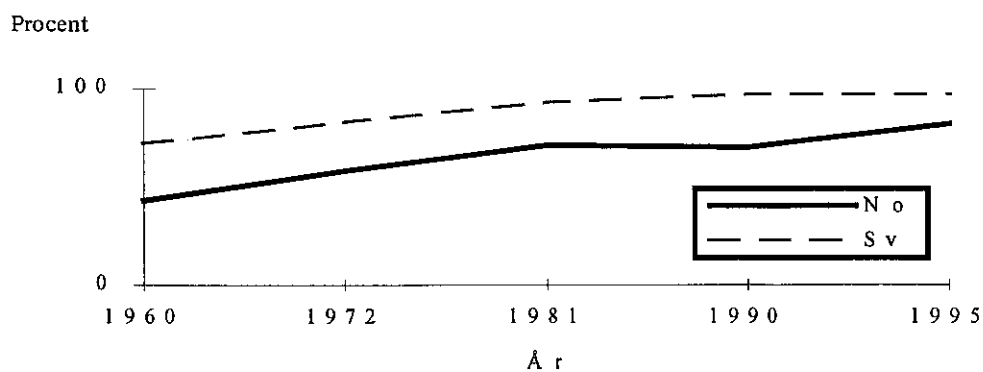
någon framgång. De norska lösnummertidningarna utges på morgonen och utgivningstiden har blivit alltmer tidigarelagd genom åren.

Processen med ändrad utgivningstid har ett mer långsiktigt förlopp än formatbytestrenden och i tabellerna 16 och 17 redovisas utvecklingen från 1960 och framåt. Tabellerna gäller de tidningar som utges 2-7 dagar i veckan (inklusive lösnummerpressen).

Resultatet visar att Sverige har en betydande övervikt av morgonutgivna tidningar redan 1960 medan majoriteten av de norska tidningarna utges senare (förmiddagen + eftermiddagen). De norska eftermiddagsutgivna tidningarna minskar i antal fram till 1981 och håller sig därefter tämligen stabilt. Under 1990-talet kan man se exempel på hur några tidningar i osloområdet medvetet satsar på en komplementroll som eftermiddagstidningar. Förmiddagstidningarna minskar kraftigt över hela perioden fram till 1995. I Sverige halveras antalet eftermiddagstidningar mellan 1960 och 1972, mellan 1972 och 1978 och mellan 1978 och 1981.

Figur 16 beskriver utvecklingen mot morgonutgivning för flerdagarspressen (4-7 dagar i veckan).

Figur 16. Andel morgonutgivna flerdagartidningar (4-7 d/v) i Norge och Sverige 1960-1995. Procent

Övergångsprocessen mot morgonutgivning kan sägas vara avslutad i Sverige redan 1981 medan den fortfarande pågår i Norge under första hälften av 1990-talet. Om man vill anlägga ett moderniseringsperspektiv på utvecklingen mot mer utbredd morgonutgivning så ligger således Sverige före i detta hänseende. Den större variationen på utgivningstid inom den norska presstrukturen skulle teoretiskt kunna utgöra en förutsättning för högre konsumtion genom dubbelläsning. För att få klarhet i detta fordras att man fördjupar sig i lokala förhållanden. Och tänker man på de höga volymerna i upplaga för lösnummerpressen har sannolikt tidsegmenteringen varit en viktigare faktor i den svenska tidningsstrukturen än i den norska.

2.10 Den partipolitiska anknytningen

Traditionen med partipress har en lång historia i båda länderna. Den växte fram i slutet av 1800-talet och har bevarats i långt större utsträckning än i de flesta andra länder med liknande tradition. Under de senaste decennierna har tendensen dock gått mot allt mindre av formell partianknytning i termer av partibeteckning hos tidningarna. Hur denna utveckling ser ut i en närmare granskning i de båda länderna framgår av tabell B.

I de svenska siffrorna ingår även avläggare och självständiga editioner, men däremot saknas de endagsutgivna tidningarna 1968/69 och 1978. Tidningar som har beteckningen oberoende i kombination med partisignatur, eller mer allmänt kallar sig oberoende liberal, oberoende borgerlig etc, har i både den svenska och den norska sammanställningen hänförs som partianknutna tidningar.

Tabell B visar på mer skillnader än likheter mellan länderna. En väsentlig skillnad är att press med partipolitisk beteckning minskar betydligt kraftigare i Norge än i Sverige. Det gäller både när man ser till antalet tidningar och till andelen av den samlade dagspressupplagan. För Sveriges vidkommande är det t o m så att antalet tidningar med formell partifärg är lika stort 1993 som 1968. En av förklaringarna till detta har vi berört tidigare som två effekter av presstödet. Den ena är att svaga andratidningar med politisk roll har lyckats överleva och den andra att så gott som samtliga nystartade regionala endagarstidningar är partipolitiska organ. Endagstidningarna är medräknade 1993 men ingick inte i statistiken 1968. En annan förklaring kan vara att den journalistiska professionaliseringen, som ofta anses ha inverkat negativt på pressens partikoppling, i själva verket haft motsatt effekt. Det redaktionella oberoendet har betytt att ledarsidan fått leva kvar med sina egna skribenter (Hadenius och Weibull 1997).

När det gäller tidningar utan partipolitisk beteckning är utvecklingen mer likartad. Dessa ökar markant i bägge länderna, såväl i fråga om antal som i andel av den samlade upplagan. Den kraftiga ökningen av de oberoende tidningarnas upplageandel i Sverige mellan 1968 och 1978 kan dock hänföras till att landets största morgontidning, *Dagens Nyheter*, 1972 övergick till beteckningen oberoende.

Tabell B. Politisk och oberoende press, 1968-1993.

	Antal tidningar			Andel av samlad upplaga		
	1968/69	1978	1993	1968/69	1978	1993
NORGE						
Partianknutna tidningar	124	103	73	84	63	52
Oberoende	67	108	136	16	37	48
Alla tidningar	191	211	209	100	100	100
SVERIGE						
Partianknutna tidningar	129	119	128	96	86	81
Oberoende	19	26	48	4	15	19
Alla tidningar	148	145	176	100	101	100

Svenska siffror från Hadenius och Weibull (1997).

Ser vi till storleken på siffrorna i tabellen föreligger det en mycket tydlig skillnad mellan länderna. Norge har genomgående tre gånger så många tidningar utan politisk etikett jämfört med Sverige. Så gott som samtliga små tidningar i landsorten saknar politisk etikett. Anmärkningsvärt är att detta förhållande råder redan 1968/69. Även i relativa upplagetal är skillnaden anmärkningsvärd. 1993 svarar tidningar utan partibeteckning för närmare hälften av upplagan i norsk press att jämföra med en femtedel av upplagan i svensk press.

Sammantaget blir huvudresultatet entydigt. Den norska pressen ligger väsentligt före den svenska när det gäller minskad politisk anknytning i termer av tidningarnas partisignaturer. Härmed är det inte sagt att en övergång till oberoende signatur betyder att tidningarna avpolitiseras. I exemplet med *Dagens Nyheter* bibehåller tidningens ledarredaktion fortfarande en uttalad partiideologisk linje (SOU 1994:94). Det finns dessutom en mängd andra indikatorer på partipolitisk anknytning både när det handlar om innehållet, läsarna och tidningsföretagen (Hadenius, Weibull 1997). De företagsmässiga kopplingarna kan vara av helt olika slag från direkt ägande till ekonomiskt stöd eller från informellt samarbete till organisationer efter gemensamma intressen.

Mycket talar emellertid för att huvudresultatet av ett starkare kvarvarande partipolitiskt inslag i svensk press än i norsk knappast skulle förändras om man utvidgade analysen med andra indikatorer, inklusive läsarnas tidningsval och attityder. När det gäller den indikator vi har studerat kan man göra iakttagelsen att tidningarnas politiska beteckning inte längre redovisas i den norska Aviskatalogen medan den svenska TS-boken årligen gör en statistisk sammanställning efter denna faktor. Detta kan mycket väl vara fråga om tillfälligheter, men det förstärker ändå det redovisade huvudintrycket.

Frågan är då hur man skall förklara denna skillnad mellan norsk och svensk pressstruktur. Partipressens roll har sannolikt varit lika stark i bägge länderna. Utan pressens politiska anknytning hade inte presstödet kommit till stånd, varken i Norge eller i Sverige. Ett rimligt antagande är också att den journalistiska och den ekonomiska professionaliseringen har utvecklats tämligen parallellt i länderna. I den mån det har varit någon skillnad, har förmodligen Sverige legat före. Otvivelaktigt är det en angelägen forskningsuppgift att med andra angreppssätt utröna hur stor skillnaden är och i vad mån man kan finna förklaringar i pressanknutna faktorer och i övergripande politiska och samhällsliga olikheter mellan länderna.

2.11 Sammanfattande kommentar

Jämförelsen har visat på flera klara skillnader i ländernas tidningsstruktur. Skillnaderna har blivit allt tydligare över åren.

Den stora olikheten i konsumtionen hänger först och främst samman med utvecklingen för lösnummerpressen. Upplagevolymerna är höga för dessa tidningar och förändringar får därför tydligt genomslag i mönstren för hela dagspressen. Medan lösnummerpressen i Norge har befunnit sig i en fas av kraftig expansion har den i

Sverige sedan 1972 varit inne i en fas av allt starkare tillbakagång. I Norge vände utvecklingen nedåt 1994 och den snara framtiden kommer att visa om tendensen är bestående. Det skulle i så fall betyda att utvecklingsmönstren följer varandra men med närmare 20 års färförskjutning.

Den andra stora olikheten återfinns bland de små riktigt lokala tidningarna. Skillnaden är kanske inte så dramatisk som förloppet för lösnummerpressen men den är i allra högsta grad substansiell till sin karaktär. Norge har under perioden fått en kraftigt förstärkt dimension av mycket lokala fådagartidningar, relativt tunna men till synes mycket uppskattade produkter. Sverige har inte alls på samma sätt denna dimension i sin tidningsstruktur. Det är samtidigt denna dimension som ger intryck av förnyelse och ökad mångfald i den norska presstrukturen medan den svenska då jämförelsevis verkar vara mer stagnerad.

En medveten insats för att bevara konkurrensinslaget i presstrukturen har gjorts i båda länderna genom statligt presstöd. Detta verkar ha varit mer framgångsrikt i Sverige där de svagare andratidningarna på konkurrensorter har klarat sig bättre än sina norska motsvarigheter. Men samtidigt kan man med utgångspunkt i den skapade paraplymodellen hävda att den förstärkta dimensionen av lokala fådagartidningar betyder att Norge fått ytterligare en nivå i sitt tidningssystem jämfört med Sverige. I varje fall har de norska fådagartidningarna en mer genomgripande betydelse än exempelvis de regionalt spridda veckotidningarna i Sverige. I vad mån sedan förhållandet mellan tidningar på olika nivåer kan betraktas som konkurrens- eller komplementbetonat blir i hög grad en definitionsfråga. Den fråga som här är mest intressant är dock vad det är som kan ligga bakom dessa skillnader i ländernas tidningssystem.

Sett i tidningsföretagens perspektiv kan man göra ett par reflektioner. I utvecklingen av de nya norska lokaltidningarna kan det vara värt att fundera över dominoeffekten eller den självförstärkande kraften. Att några nyetableringar lyckas stimulerar till fler nyetableringar och efterhand uppstår också ett nätverk där det byggs upp kompetens ur erfarenheterna.

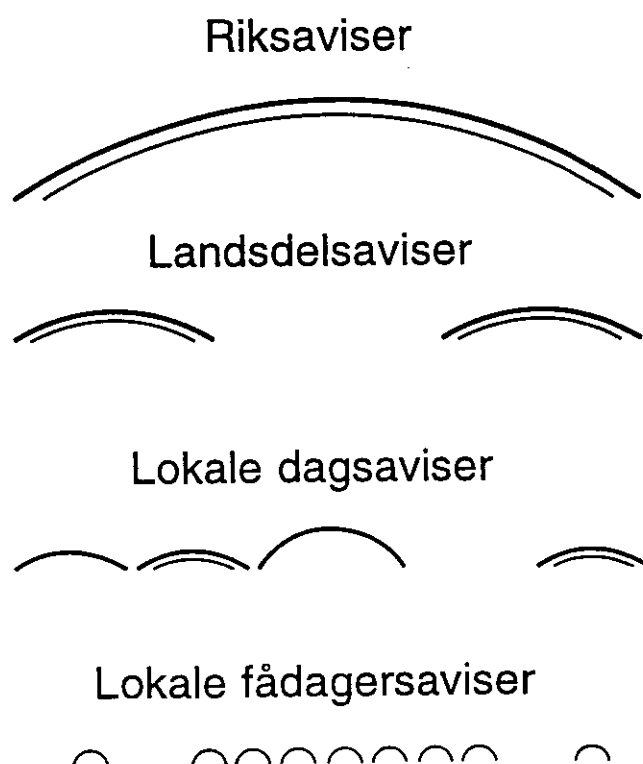
Vad som hindrar denna typ av nyetableringar i Sverige är en svårare fråga. En angelägen forskningsuppgift är att se hur omfattande den lokala editioneringen är och vilken geografisk utbredning den lokala bevakningen har i landsortspressen. Man kan anta att en editionerad tidningsprodukt inte kommer läsarna lika nära som en egen lokalt förankrad tidning skulle göra. Vad man vinner i stordriftsfördelar med editioner riskerar man att förlora i närheten till läsarna. De svenska landsortstidningarna förefaller ha växt enligt en självförstärkande kraft och ett homogent mönster som inte ger utrymme för några nya variationer. Man kan ur detta perspektiv se den svenska utvecklingen som ett varnande exempel. En motsvarande utveckling i Norge skulle sannolikt reducera mångfalden i den norska presstrukturen.

3. AVISSTRUKTUREN I NORGE OG SVERIGE

En måte å beskrive avisstrukturen på, er å bruke den paraplymodellen som er vist i figur 17. Det sentrale ved modellen er at alle aviser dekker et bestemt geografisk område, og at de forskjellige avisdistriktene danner et hierarkisk system der områder for aviser på et høyere geografisk nivå er sammensatt av delmarkeder som også dekkes av aviser på lavere nivåer. Paraplymodellen stammer opprinnelig fra amerikansk avisforskning (jf. Compaine 1980:102), men er modifisert slik at den skal passe bedre med norske forhold (Høst 1991). I den modifiserte modellen er det tatt hensyn til at det fremdeles finnes konkurrerende nr. 1- og nr. 2-aviser som dekker samme område. Dette er markert med doble buer. Det er også en del "huller" i strukturen, som symboliserer at bestemte områder mangler enten en lokal dagsavis eller en helt lokal avis.

I modellen blir det skilt mellom fire nivåer av aviser: et nasjonalt nivå, et nivå for landsdelsaviser eller storbyaviser, et nivå for lokale dagsaviser og et for helt lokale fådagersaviser. Den avistypologien som er brukt ved beskrivelsene i forrige kapittel, er en operasjonalisering av paraplymodellen i den forstand at den skiller mellom de samme fire nivåene. I tillegg til den geografiske nivådelingen blir det også skilt mellom nr. 1- og nr. 2-aviser, og mellom løssalgsaviser og abonnemetsaviser.

Figur 17. Skjematisk oversikt over et avissystem med fire nivåer

Til nå er det bare i Norge at en avistypologi som bygger på paraplymodellen er brukt for å studere hvordan avisstrukturen som helhet har utviklet seg over tid (se særlig Høst 1991, 1996 og NOU 1992:14 kap. 4). Gjennom dette prosjektet har vi fått anledning til å prøve hvordan typologien fungerer ved internasjonale sammenlikninger. Siden det er første gang det er gjort, har sammenlikningen ikke bare verdi gjennom det den forteller om likheter og forskjeller mellom landene. Den gir også kunnskap om hvor godt klassifikasjonssystemet egner seg for komparative analyser.

3.1 Erfaringer med avistypologien

Det første som ble tydelig, var at den inndelingen som er utarbeidet for norske forhold, måtte utvides for å passe for de svenske avisene. Årsaken til dette er at Sverige har en type aviser som praktisk talt ikke finnes i Norge: lokale fådagarsaviser med en klar politisk profil som dekker et stort geografisk område, vanligvis et län. I tabellene er disse avisene kalt regionala fådagarsaviser, meningsbärande. Norge har bare hatt noen ganske få aviser av denne typen i etterkrigstiden, og de siste ti årene har det bare vært en: *Fylket* som er senterpartiavis for Møre og Romsdal. Disse avisene ble derfor slått sammen med de andre lokale fådagarsavisene i stedet for å skilles ut som egen kategori.

Videre har det vist seg at skillet mellom de tre øverste nivåene ikke fungerer helt likt i de to landene. Dette har skapt problemer både for klassifisering av løssalgsavisene og for skillet mellom landsdelsaviser (storbyaviser) og vanlige lokale dagsaviser. Resultatene er dermed litt mindre sammenliknbare enn vi kunne ønsket.

Norge har to løssalgsaviser, *VG* og *Dagbladet*, som begge kommer ut i Oslo men som spres over hele landet og derfor hører med på det nasjonale nivået. Det samme gjør *Aftonbladet* og *Expressen* i Stockholm. Sverige har imidlertid to andre løssalgsaviser også, *GT* i Gøteborg og *Kvällsposten* i Malmö, begge med en klar regional forankring. Hvis vi skulle fulgt nivådelingen konsekvent, burde det altså vært skilt mellom to typer svenske løssalgsaviser. Fordi dette ville blitt unødig tungvint, og fordi det er vanlig å behandle de svenske løssalgsavisene (kvällspressen) under ett, har vi likevel valgt å bruke bare en kategori.

I Sverige er det vanlig å regne Stockholm, Gøteborg og Malmö som storbyer. Både når det gjelder størrelse og deres funksjoner som overordnet sentrum går det et klart skille mellom disse tre og de byene som kommer etter på listen. I Norge kan det argumenteres for at ikke bare Bergen og Trondheim, men også Stavanger og Kristiansand er regionsentra og dermed «storbyer» etter norske forhold. Dette argumentet ble f.eks. brukt av det norske Dagspresseutvalget da det bestemte hvilke aviser som skulle plasseres i de forskjellige kategoriene. Dermed er vi kommet i den litt paradoksale situasjonen at Norge har fem «storbyer» og fem ledende storbyaviser, mens Sverige bare har tre, selv om de to minste «storbyene» og deres aviser ikke er spesielt store sett med svenske øyne. Heldigvis har klassi-

fiseringen av *Fædrelandvennen* i Kristiansand og *Stavanger Aftenblad* i Stavanger ikke hatt nevneverdige konsekvenser for konklusjonene.

Selv om kategoriene ikke er blitt fullt så overensstemmende som en kunne ønsket, er det ingen tvil om at inndelingen etter avistype har gitt et bedre bilde av avisstrukturen i de to landene enn den tradisjonelle inndelingen etter utgivelsesfrekvens. Særlig viktig er det at den har gitt et så tydelig inntrykk av den lokale pressens sammensetning og utvikling.

3.2 Forholdet mellom nivåene

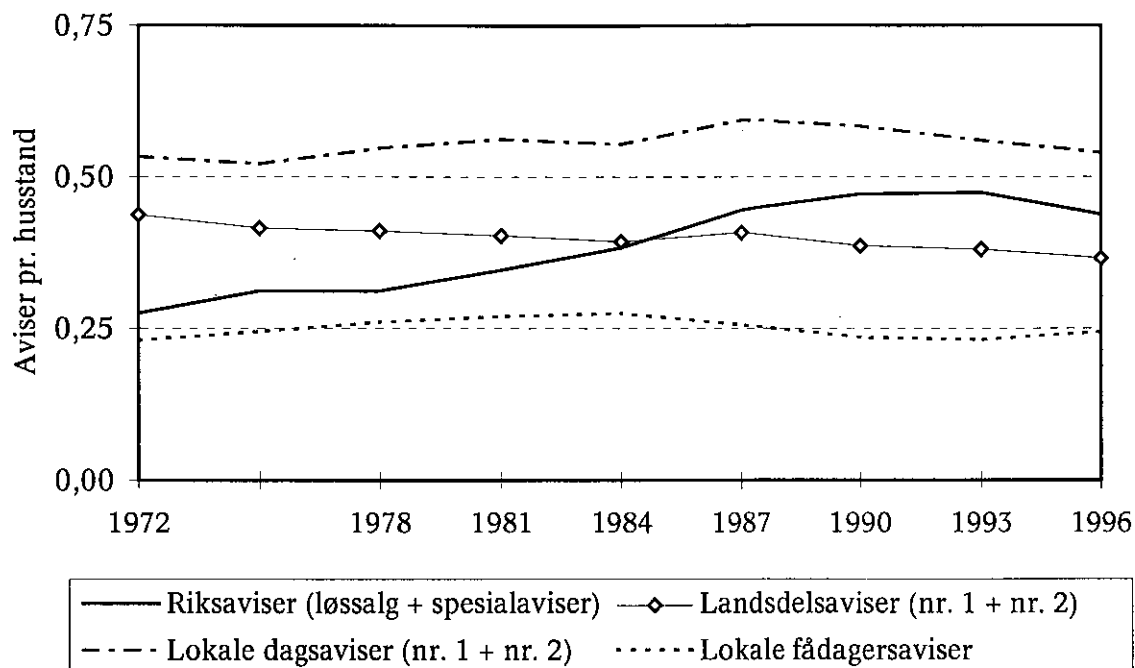
Da den ble lansert i USA, var paraplymodellen et utgangspunkt for studiet av avis-konkurranse. Etter hvert som konkurransen mellom aviser fra samme utgiversted forsvant, mente James Rosse (som regnes som opphavsmann til modellen) og andre at den ble erstattet av konkurranse mellom aviser fra forskjellige nivåer. For å bruke de engelskspråklige betegnelsene: intra-layer competition ble etter hvert avløst av inter-layer competition. Fra et bedriftsøkonomisk synspunkt var spørsmålet hvilke aviser som ville klare seg best i den nye konkurransen. Var det de nasjonale eller regionale avisene som ville vokse på bekostning av de helt lokale avisene, eller ville de minste klare seg best? Mens aviser på de øverste nivåene har stordriftfordelene som sitt viktigste fortrinn, har de små avisene sin styrke i den lokale forankringen.

Den amerikanske forskningen gir forskjellige svar. Rosse og Kaniss (1991) mener den lokale tilknytningen er viktigst, Lacy (1984:644) mener tvertimot at "metro dailies will eventually run suburban newspapers out of business". Noen nøyer seg også med å konstatere at avisene i bestemte distrikter har en paraplystruktur (Compaine 1980: 102). På denne bakgrunn er det overraskende at Gustafsson (1996:192) oppfatter paraplymodellen som en teori om stordriftsfordeler, som må forkastes dersom utfallet av konkurransen går i en annen retning. Og det gjør den, etter Gustafssons mening. Både i Norge og Sverige er det mange eksempler på at de helt lokale avisene vinner fram på bekostning av storbyavisene.

Som Gustafsson og Weibull (1996) har vist i sin gjennomgang av avissituasjonen i Europa, varierer forholdet mellom de nasjonale og de lokale avisene svært mye fra land til land. Dette tilsier at spørsmålet om hvilket nivå som står sterkest ikke har noe entydig svar. I noen land kan spørsmålet også være irrelevant, ved at forholdene mellom nivåene er preget av komplementaritet og ikke konkurranse.

Slik vi oppfatter paraplymodellen, kan den brukes til mye mer enn å studere konkurransen mellom aviser fra forskjellige nivåer. Dette vil bli nærmere omtalt i neste avsnitt. Her vil vi begynne med det opprinnelige spørsmålet, og bruke avistypologien til å vise hvordan forholdet mellom avisnivåene er i Norge og Sverige og hvordan det har utviklet seg over tid. Dette går fram av figurene 18 (Norge) og 19 (Sverige). For oversiktens skyld gjelder figurene bare tiden etter 1972.

Figur 18. Salg pr. husstand av aviser fra forskjellige nivåer 1972-1996, Norge

Tilordningen av kategorier til nivåene gir seg i de fleste tilfeller selv. Det viktigste som bør nevnes er at det nasjonale nivået omfatter både daglige og fådagers meningsaviser i tillegg til løssalgsavisene, og at de svenske regionale meningsavisene er plassert sammen med de lokale dagsavisene.

I begge landene er det de lokale dagsavisene som står for den største delen av det samlede opplaget, med en samlet husstandsdekning gjennom hele perioden på mer enn 0.5. Disse avisene peker seg dermed ut som selve ryggraden i avissystemet. Noe lavere kommer det nasjonale nivået og nivået for storbyaviser, med en samlet husstandsdekning mellom 0.25 og 0.5, mens de lokale fådagersavisene har den minste rekkevidden. Begge landene har dermed den blandingen av en sterk lokal presse og "a fairly strong national press" som er en forutsetning for et høyt samlet aviskonsum (Gustafsson og Weibull 1996:38).

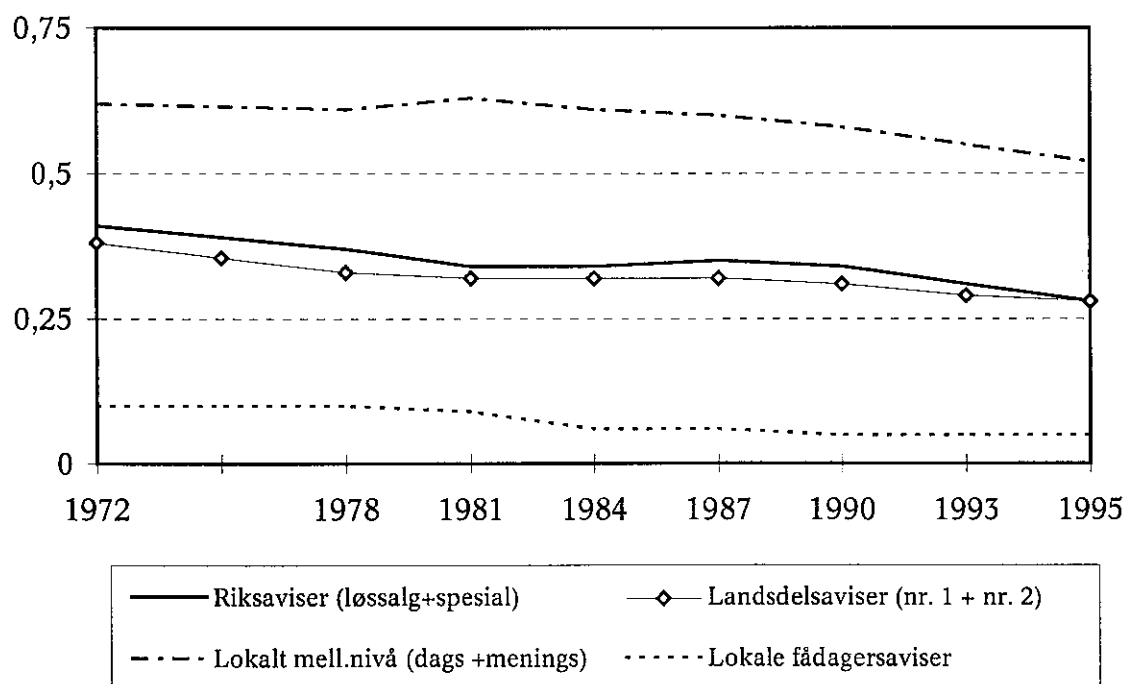
Her slutter også likhetene. Den norske figuren er preget av markerte og til dels motstridende endringer, med noen linjer som stiger raskt mens andre faller, og med oppgang som avløses av nedgang. Den svenske figuren er i stedet preget av svak, men langsiktig nedgang for alle nivåer av aviser.

I Norge har det vært en meget sterk vekst for det nasjonale nivået gjennom mesteparten av perioden, først og fremst på grunn av løssalgsavisene. Veksten har gjort at det samlede opplaget for avisene på nasjonalt nivå passerte landsdelsnivået midt på 80-tallet. Det har også vært en markert vekst for de lokale dagsavisene fram til slutten av 80-tallet, men deretter er veksten avløst av langsiktig nedgang. Landsdelsavisene har hatt en svak, men nokså jevn nedgang gjennom hele perioden,

mens de lokale fådagersavisene har hatt en litt spesiell bølgebevegelse rundt nivået på 25 prosent husstandssdekning.

For perioden fram til slutten av 80-tallet kan noe av nedgangen for landsdelsnivået sannsynligvis forklares med veksten for de nasjonale avisene og de lokale dagsavisene. På samme måte som i Sverige har landsdelsavisene gått tilbake i ytterområdene, der de er blitt klemte mellom løssalgsavisene som dekker det nasjonale og internasjonale stoffet og de lokale avisene som er bedre på det lokale. Konkurransen mellom nivåene er imidlertid bare en del av forklaringen. Noe av nedgangen skyldes også tilbakegang for storbyenes nr. 2-aviser, dvs. den klassiske aviskonkurransen. Nedgangen for landsdelsnivået er også vesentlig mindre enn framgangen for de to andre nivåene. Veksten for løssalgsavisene og de lokale dagsavisene kan dermed ikke forklares som et resultat av "inter-layer competition".

Figur 19. Salg pr. husstand av aviser fra forskjellige nivåer 1972-1996, Sverige

I Sverige har de lokale dagsavisene holdt stillingen godt fra 1972 til 1981, men deretter har det vært en sterk, langsiktig tilbakegang. Riksavisene (særlig løssalgsavisene) gikk tilbake etter sitt store høydepunkt rundt 1970, fikk en liten renessanse midt på 80-tallet, og har så fortsatt tilbakegangen. Landsdelsavisene har hatt en jevn, langsom tilbakegang som likner mye på utviklingen i Norge, mens de lokale fådagersavisene har holdt stillingen så noenlunde etter et markert fall rundt 1980.

Ut fra et slikt utviklingsmønster kan vi trygt konkludere med at det ikke har skjedd noen generell forskyvning i styrkeforholdet mellom de forskjellige nivåene av svenske aviser. Det har i stedet vært en jevn svekkelse av dagspressen som helhet, og denne svekkelsen har rammet de forskjellige nivåer av aviser omtrent like hardt.

Utgangspunktet for dette avsnittet var spørsmålet om hvilke nivåer av aviser som ville klare seg best i konkurransen. Når vi ser utviklingen i de to landene under ett, må svaret bli "ingen av dem". Ut fra den utviklingen som har vært siden begynnelsen av 70-tallet, er det all grunn til å avvise hele problemstillingen. Avisutviklingen i Norge og Sverige viser verken noen generell tendens til at aviser på høyere nivåer vokser på bekostning av de på lavere nivå, eller at de små vokser på bekostning av de store.

3.3 Strukturutvikling og stagnasjon

I stedet for å bruke paraplymodellen som en bedriftsøkonomisk teori, oppfatter vi den som en generell modell som gjør det lettere å studere avisstrukturen og avisutviklingen som en helhet. I modellen ligger det ingen forutsetninger om hvilke faktorer som styrer utviklingen, eller om styrkeforholdet mellom dem. Konkurransen mellom aviser fra forskjellige nivåer vil utvilsomt ha betydning, men utviklingen av avisstrukturen kan også påvirkes av slike ting som konkurransen fra andre medier og den generelle samfunnsutviklingen.

En ting som er helt tydelig, er at konkurransen mellom aviser fra forskjellige nivåer har ført til endringer i avisenes dekningsområder. Noen ganger er disse endringene så store at det har betydning for avisens karakter. Dette er tydeligst for landsdelsavisene, som har mistet mye av sine tidligere oppgaver på nasjonalt nivå og dermed blitt aviser for storbyene og deres naturlige omland. Men det gjelder også for en del små lokalaviser som har blitt dagsaviser, og derfor har måttet utvide sitt redaksjonelle repertoar. Avisutviklingen i Norge og Sverige er således en sammensatt prosess, der relasjonene mellom avisene er preget av slike forhold som geografisk differensiering og funksjonell komplementaritet i tillegg til den tradisjonelle konkurransen.

Den norske utviklingen fram til ca. 1990 har til sammen betydd en omfattende utvikling og omlegging av avisstrukturen. Det har vært en sterk vekst for det nasjonale nivået, først og fremst på grunn av løssalgavisene men også gjennom veksten for forretningsavisen *Dagens Næringsliv*. Det har også vært vekst for de lokale dagsavisene, til tross for nedgang og død for mange nr. 2-aviser. Dette skyldes både at mange lokalaviser har styrket sin husstandsdekning, særlig utenfor utgiverstedet, og at en del tidligere fådagersaviser er gått over til å bli dagsaviser. Videre har det vært en omfattende nyetablering av små lokale fådagersaviser. Både overgangen til dagsaviser og nyetableringen av fådagersaviser betyr at en del tidligere «huller» i avissystemet er fylt igjen.

Sammen med omstruktureringen har det vært en omfattende modernisering og utvikling av avisene, og den gamle tilknytningen mellom parti og presse er forlatt. Det samlede resultatet er at Norge har hatt en overgang fra et avissystem der konkurransen mellom lokale partiaviser var det dominerende kjennetegnet, til et avissystem som først og fremst er preget av geografisk differensiering.

For noen år siden vakte Per Olav Reinton (1988) stor oppmerksomhet blant norske pressefolk fordi han mente at pressestøtten hadde forhindret en nødvendig fornyelse. "I 1969 erklærte Stortinget det norske avislandskap verneverdig" og "i løpet av de tjue årene vi har hatt pressestøtte har det ikke skjedd endringer i avislandskapet" er noen av de skarpeste formuleringene. Som det burde gå fram av beskrivelsen i dette og forrige kapittel, er dette karakteristikk som passer dårlig på den norske pressen. De passer bedre på det svenske avissystemet, der det har vært en mye mindre utskifting av aviser og der de fleste gruppene av aviser har hatt omtrent den samme langsiktige nedgangen i husstandsdekning. Dersom vi skal prøve å gi noen samtlende karakteristikk av utviklingen, er strukturutvikling et naturlig stikkord for det norske avissystemet mens stagnasjon passer best for det svenske.

Sverige har stort sett hatt de samme avisene gjennom hele perioden, og det har ikke foregått vesentlige forskyvninger i forholdet mellom dem. Viktigst er det at så mange av de nr. 2-avisene som fantes på begynnelsen av 70-tallet er bevart. Konkurransen mellom lokale dagsaviser med forskjellig politisk tilknytning har omtrent samme betydning i dagens svenske avislandskap som den hadde for 25 år siden. Dette har sannsynligvis bidratt til å opprettholde oppfatningen om at lokale aviser bør ha en politisk tilknytning.

Den tydeligste strukturelle endringen i Sverige gjelder storbyavisene, som i likhet med sine norske motsvarigheter har mistet lesere utenfor det primære dekningsområdet (jf. SOU 1994:94 s. 53). Med unntak av forretningsavisene *Dagens Industri* og *Finanstidningen*, er de fleste nyetableringene lokale fådagers partiaviser som er helt avhengige av offentlig støtte.

De viktigste endringene siden 1970 gjelder således ikke avisstrukturen, men egenskaper ved avisene. På de fleste områder har produktutviklingen begynt tidligere og er kommet lenger i Sverige enn i Norge. De viktigste unntakene er utviklingen mot tabloidformat, der Norge har ligget litt foran, og den formelle avviklingen av partipressen der Norge har ligget langt foran.

Mens avisene stort sett er de samme, har det samlede opplaget for alle nivåer av svenske aviser vokst mindre enn det som trengs for å holde følge med befolkningsutviklingen. Samlet husstandsdekning for alle fire nivåer er derfor vesentlig lavere i 1995 enn i 1972. I den offentlige debatten er det utvilsomt tilbakegangen for løssalgsavisene, dvs. det nasjonale nivået, som har vakt størst oppmerksomhet. Det er imidlertid større grunn til å være bekymret for den nedgangen som de lokale dagsaviser har hatt helt siden begynnelsen av 80-tallet. Mens løssalgsavisene er typiske supplementsaviser, har de fleste lokale dagsaviser blitt lest av "alle" i sine respektive dekningsområder. De utgjør således selve grunnstammen i

avissystemet. En svekkelse av disse avisene er et varsel om at avisen som medium begynner å miste den sentrale - og selvskrevne - plass den har hatt i befolkningens medievaner.

Fra omtrent 1990 har det vært et vendepunkt i utviklingen for de norske avisene. Både for det nasjonale nivået (løssalgssavisene) og de lokale dagsavisene er veksten avløst av nedgang, og den positive utviklingen for de lokale fådagersavisene er ikke på langt nær nok til å skape balanse i regnskapet. Det kan dermed se ut til at Norge nå har begynt på den samme langsiktige, negative utviklingen som Sverige har hatt helt siden 1970.

Et naturlig spørsmål i denne forbindelse er om det ligger noen lovmessighet i at en periode med strukturutvikling og vekst etter hvert blir avløst av nedgang. I sin redegjørelse for den amerikanske medieutviklingen mener De Fleur og Ball-Rokeach (1982) at det er en slik sammenheng, og illustrerer dette med kurver som gjelder aviser og film. I begge tilfeller mener de nedgangen kommer av at de etablerte mediene får konkurranse fra nye medier som dekker en del av deres oppgaver (funksjoner) på en bedre måte. Nedgangen for avisene, som i USA begynte allerede rundt 1950, forklarer de først og fremst med konkurransen fra fjernsynet. I tillegg mener de at også film og ukentlige nyhetsmagasiner kan ha spilt en rolle.

En alternativ forklaring, som passer vel så godt med de nordiske erfaringene, er at nedgangen kommer som et resultat av den foregående veksten. Når aviser blir fyldigere og/eller mer moderne, skaper dette i første omgang en positiv innstilling blant leserne. Etter en stund tar leserne alt det nye for gitt, og noen av dem begynner å synes at de har sett det meste før. Dermed skapes et press i retning av stadig fornyelse, men det er sannsynligvis grenser for hvor lenge avisene kan opprettholde et høyt konsum ved hjelp av nye virkemidler. En slik «metningshypotese» passer sannsynligvis best for løssalgssavisenes utvikling, der vi i begge land har sett at en periode med produktutvikling og opplagsøkning er fulgt av stagnasjon og nedgang.

Når vi beskriver avisutviklingen ved generelle stikkord som strukturutvikling og stagnasjon, er det fristende å tro at den kan forklares ved hjelp av en enkelt mekanisme. Dette mener vi er lite fruktbart. Framveksten og utviklingen av avissystemet i de to landene er en langvarig og komplisert prosess, der både konkurransen fra andre medier, det innbyrdes forholdet mellom avisene, den offentlige pressepolitikken og de generelle samfunnsforholdene påvirker utfallet. I de neste kapitlene skal vi se nærmere på noen av disse faktorene, og begynner med mediepolitikken og konkurransen fra andre medier.

4. MEDIEUTVIKLING OG MEDIEPOLITIKK

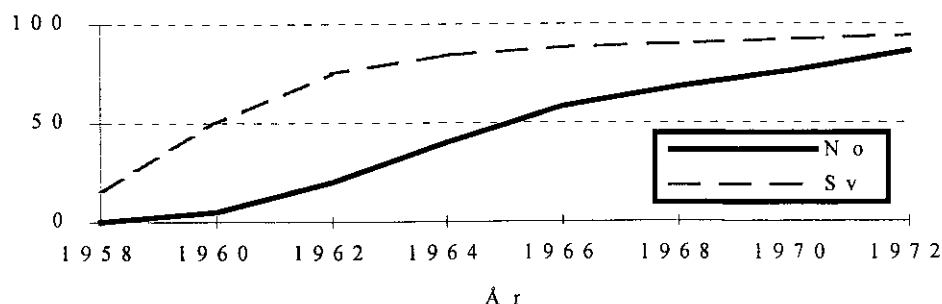
Avisfolk har alltid vært engstelige for konkurransen fra andre medier. «Vil broadcasting bli en farlig konkurrent for journalistiken» het det i en artikkel i det norske fagbladet Journalisten i 1923, og liknende bekymringer er uttrykt hver gang det har vært en utvidelse av kringkastingstilbudet. For å sikre seg best mulig vilkår, har avisene i begge land arbeidet for at myndighetene skal føre en pressevennlig politikk. Pressestøtten og momsfrirket er de viktigste eksemplene, men det finnes også andre. I Sverige sikret avisene seg kontroll over radioens nyhetsendringer, nettopp ut fra resonnementet om at de kunne bli en farlig konkurrent. I Norge har hensynet til avisenes økonomi vært viktig ved utredningene om reklamefinansiering i radio og fjernsyn (se f.eks. NOU 1984:5 Kringkastingsreklame).

Etter vår oppfatning er det tre sider ved medieutviklingen og mediepoltikken i Norge og Sverige som det er viktig å vurdere virkningen av. Den ene er tilbudet i radio og fjernsyn, som utvilsomt har betydd mye for avisutviklingen i mange andre land. Den andre er gratisavisene, som bl.a har vært så ødeleggende for de danske lokalavisene, og den tredje er pressestøtten.

4.1 Konkurransen fra radio og fjernsyn

Både Norge og Sverige har tradisjonelt hatt et offentlig kringkastingsmonopol. Så lenge monopolet varte, lå Sverige klart foran Norge i utviklingen. Dette gjelder både tidspunktet for utbyggingen og omfanget av tilbudet. En viktig forklaring er den norske topografien, som gjorde det mye dyrere å bygge ut et landsdekkende sendernett. Radioen ble derfor ikke allemannseie i Norge før på begynnelsen av 50-tallet, og NRKs andre landsdekkende radiokanal ble ikke åpnet før i 1984. Sverige innførte sin andre radiokanal allerede i 1955, og fikk den tredje i 1964. Det året sendte svensk radio 16.000 timer riksprogrammer og 1.900 timer regionalprogrammer (Sjödén 1967:11), mens NRK nøyde seg med 5.000 timer riksprogrammer og 2.400 timer lokalsendinger.

Figur 20. Andel av befolkningen som har fjernsyn. Prosent.

I begge land var det en omfattende utbygging av lokale radiokontorer på 70-tallet. Både de norske distriktskontorene og den svenske lokalradion var tilbud på fylkesnivå.

Den offisielle åpningen av fjernsynet skjedde i 1956 i Sverige, i 1960 i Norge. En langsommere spredning i Norge bidro til at det svenske forspranget ble svært stort gjennom mesteparten av 60-tallet (figur 20). Sveriges Radio innførte sin andre TV-kanal allerede i 1969, mens Norge ikke fikk sin andre riksdekkende kanal før det kommersielle TV2 ble opprettet i 1992.

Fra begynnelsen av 80-tallet er det offentlige kringkastingsmonopolet blitt erstattet med et blandingsystem der NRK og SR har konkurranse fra kommersielle, reklamefinansierte stasjoner på både nasjonalt og lokalt nivå. I Norge begynte denne utviklingen i 1981, da det ble satt i gang begrensede forsøk med nærradio og lokal-TV. Utviklingen siden dengang har vært mest omfattende i Norge, siden utgangspunktet var så beskjedent. Noen sentrale årstall for kringkastingsutviklingen er gjengitt i tabell C.

Tabell C. Noen sentrale årstall i radioens og fjernsynets utvikling

	Norge	Sverige
RADIO		
To nasjonale kanaler ¹⁾	1982	1955
Tre nasjonale kanaler	1993	1964
Lokalradio utenfor NRK/SR	1981	1979
Reklamefinansiert lokalradio	1988	1993
Reklamefinansiert landsdekkende radio	1993	-
FJERNSYN		
Innføring av TV	1960	1956
50 prosent har tilgang til TV	1966	1960
To nasjonale TV-kanaler	1992	1969
Lokal-TV utenfor NRK/SR ²⁾	1981	1983
Kommersiell satellitt-TV på eget språk	1989	1987
Reklamefinansiert landsdekkende fjernsyn	1992	1992

1) NRKs P2 ble offisielt åpnet 1984, men hadde reelt vært i drift fra 1982.

2) Spredte forsøk i Sverige fra 1974, regulære forsøk fra 1983.

En viktig konsekvens av det offentlige radio- og fjernsynsmonopolet er at avisene fikk ha det lokale annonsemarkedet for seg selv. Denne virkningen er felles for begge landene, og må være en av årsakene til at den lokale pressen står så sterkt. Det er også mulig at tidspunktet for innføringen av fjernsynet i Sverige kan ha bidratt til at veksten for løssalgavisene kom tidligere der enn i Norge. Det er imidlertid lite trolig at det er den eneste forklaringen. Det tok for det første mye lengre tid i Norge før det var praktisk mulig å distribuere løssalgaviser over hele

landet. For det andre var det først etter at Schibsted hadde overtatt VG i 1966, og det var blitt tydelig at Expressen og Aftenbladet var en suksess, at arbeidet med å bygge opp et landsdekkende distribusjonsapparat begynte (jf. Høst 1986, Gustafsson 1987, Eide 1995).

Ett pussig sammentreff er det at i begge land begynte nedgangen for løssalgsavisene begynt omtrent samtidig med at landet fikk sin andre TV-kanal. Hvis man bruker litt fantasi, er det ikke vanskelig å finne plausible forklaringer på en slik utvikling. (Mindre konkurranse om folks fritid med bare en kanal, og større interesse for å lese om fjernsynets kjendiser, f.eks.) Hvis man i stedet ser på utviklingen i Danmark og Finland, er det like klart at «tokanalhypotesen» ikke holder. Finland var tidlig ute med to kanaler, Danmark sent, men likevel begynte stagnasjonen for de danske løssalgsavisene allerede rundt 1970 mens de finske løssalgsavisene vokste helt fram til 1990 (Gustafsson 1992).

Oppløsningen av de offentlige kringkastingsmonopolene kan ha påvirket avisene på tre forskjellige måter. Den første er økt konkurranse på annonsemarkedet, både lokalt og nasjonalt. Denne konkurransen begynte mot slutten av 80-tallet, men har blitt mye mer omfattende på 90-tallet gjennom innføringen av riksdekkende, reklamefinansierte TV-kanaler.

Her er den viktigste forskjellen mellom landene at Norge innførte reklamefinansiert nærradio (lokalradio) tidligere enn Sverige: 1988 mot 1993. Hittil er det ingen tegn på at nærradioen har hatt negative konsekvenser for de norske avisene. For det første er det svært få av nærradioene som når ut til mer enn en liten minoritet av befolkningen i sine respektive dekningsområder. (I 1995 var det bare 10 norske nærradioer som hadde en daglig rekkevidde på 10 prosent eller mer iflg. Norsk Gallups lytterundersøkelser.) Dermed kan de heller ikke konkurrere med avisene på det lokale annonsemarkedet.

Den andre mulige virkningen av kringkastingsutviklingen er økt konkurranse om folks fritid. En vanlig oppfatning er at et utvidet fjernsynstilbud fører til mer fjernsynsseing og dermed mindre tid til andre medier. Hittil er det lite som tyder på at avisene i Norge eller Sverige er rammet av en slik utvikling. Det økte kanaltilbudet har bare ført til en beskjeden økning av samlet TV-forbruk, og det har ikke vært noen vesentlig nedgang i lesetiden for avis.

Den tredje mulige virkningen gjelder den kulturelle påvirkningen fra fjernsynet. De kommersielle TV-kanalene er dominert av lett underholdning, med et stort innslag av amerikanske serier. Konsekvensen har vært en klar vridning av TV-konsumet, med større vekt på underholdning og mindre vekt på informasjon og kultur. Dette kan i sin tur være med på å svekke folks tilknytning til tradisjonelle, lokalt forankrede verdier, jf. diskusjonen i neste kapittel. I tilfelle det finnes noen slik påvirkning er det imidlertid en langsiktig prosess, og det er vanskelig å avgjøre om den har hatt noen betydning for avisene fram til i dag.

4.2 Gratisaviser

Selv om statistikken på området er dårlig utbygd, er det ingen tvil om at gratisavisene (annonsebladene) har vært en viktigere konkurrent til abonnementsavisene i Sverige enn i Norge. Ved en opptelling som NALs fagblad Dagspressen foretok i 1986 ble det anslått at Norge hadde mellom 30 og 40 gratisaviser, mens Sverige hadde ca. 230 (Dagspressen nr. 4 1986). Tilsvarende tall for 90-tallet finnes ikke, men situasjonen er fremdeles at Norge har få lokale gratisaviser. De fleste som finnes, har lav utgivelsesfrekvens og lite lokalt gjennomslag. Noen parallell til Metro, som er en daglig gratisavis for utdeling på T-banen i Stockholmsområdet, er foreløpig ikke etablert. Metros suksess har imidlertid vakt stor interesse blant norske mediebedrifter, og det mangler ikke på planer.

En viktig årsak til at gratisavisene står så svakt i Norge, er aktiv motstand fra avisenes side. Dette i motsetning til Sverige, der Tidningsutgivarforeningen siden 1982 har akseptert at medlemsavisene kan gå inn i markedet for annonseaviser hvis det skjer for å møte konkurransen fra andre gratisaviser (SOU 1995:37 s. 140). NAL har forbud mot at deres medlemmer skal utgi gratisaviser. I 1983 ble den svake nr. 2-avisen Nybrott i Larvik ekskludert av NAL fordi den begynte å gi ut en lokal gratisavis. «Heller skal avisen legges ned enn at den skal få lov til å utgi gratisavis» sa direktøren i NAL (Tollnes 1992:181). (Og nedlagt ble den, i 1984.) Da Schibsted nylig signaliserte at de var interessert i å lage en norsk versjon av Metro, understreket NAL meget sterkt at forbudet mot gratisaviser gjaldt fremdeles, og at det ikke var aktuelt å gjøre noe unntak.

Landslaget for lokalaviser (LLA) har også forbud mot gratisaviser. I tillegg arbeider foreningen aktivt for at lokale gratisaviser skal gå over til å bli abonnementsaviser. De siste årene har en del tidligere gratisaviser valgt denne løsningen, og for de aller fleste har overgangen vært vellykket. Muligheten for å få pressestøtte har utvilsomt vært en av faktorene som har talt for overgang til abonnementsavis, men også de økte inntektene fra leserne og dessuten tilfredsstillelsen ved å være en ordentlig avis. Den norske lokalavistradisjonen er sterk, og det er ikke tvil om at mange utgivere av tidligere gratisaviser setter pris på å være en del av «det gode selskap». Dette merkes tydelig hvis man treffer noen av dem på landsmøter i LLA eller tilsvarende arrangementer.

I Sverige har avisene i stedet vært med på å etablere gratisaviser, på samme måte som avisene i Danmark. Av de ca. 230 gratisavisene som var registrert i 1986, var 42 utgitt av dagsaviser. Som det går fram av SOU 1980:32, som har et eget kapittel om annonseblader, har annonseblader særlig vokst fram i «små kommuner uten egen dagstidning som ligger i ytterkanten på regionala dagstidningars spridningsområden» (s. 62). Sett med norske øyne er dette nettopp de kommunene som egner seg best for etablering av lokale fådagersaviser. Det heter også at «annonsebladsutgivning på tidningsorter är vanligare på fådagstidningsorter enn på flerdagartidningsorter» (s.63) - det er altså fådagersavisene som er sterkest rammet av konkurransen fra gratisavisene.

4.3 Pressestøtten

Både Norge og Sverige har hatt pressestøtte siden slutten av 60-tallet. I begge landene var den viktigste målsetningen å hindre avisdød og dermed å opprettholde lokal avis konkurranse.

Den norske pressestøtten ble innført i 1969. Beløpet var til å begynne med svært beskjedent. Fra 1973 til 1979 skjedde det en raskt opptrapping til det nivået på 250-300 1996-millioner som den samlede støtten har vært på siden.

Den svenske pressestøtten begynte i 1965 som et bidrag til de politiske partienes opinionsvirksomhet. Ordningen med produksjonstilskudd ble innført fra 1971.

Tabell D viser størrelsen av produksjonstilskuddet i faste kroner for noen utvalgte år. Selv om pressestøtten også har hatt mange andre elementer: samdistribusjonstilskudd, støtte til «visse publikasjoner» (dvs. meningsbærende fådagere aviser), låneordninger osv., har produksjonstilskuddet (driftstilskuddet) hele tiden vært dominerende.

Tabell D. Størrelsen av produksjonsstøtten (millioner 1996-kroner) og antall støttemottakende aviser i Norge og Sverige.

	1972	1984	1990	1995
NORGE				
Produksjonsstøtte, 1996-mill	29	208	186	205
Aviser med produksjonsstøtte	101	139	116	119
Alle aviser med støtte	101	180	128	131
SVERIGE				
Produksjonsstøtte, 1996-mill	353	599	540	408
Aviser med produksjonsstøtte	52	91	76	75

Når vi sammenlikner produksjonsstøtten i de to landene, er det to åpenbare forskjeller. Den første er at det svenske støttebeløpet har vært vesentlig høyere enn det norske. Mens den norske produksjonsstøtten har ligget på ca. 200 millioner 1996-kroner siden begynnelsen av 80-tallet, var den svenske støtten en tid omtrent 600 millioner. Selv etter det fallet i realverdi som det har vært det siste tiåret, er den svenske produksjonsstøtten (driftsstøtten) dobbelt så høy som den norske.

Den andre viktige forskjellen er at den norske støtten er fordelt på mange flere aviser. Dette henger sammen med at støtten ikke bare har gått til nr. 2-aviser og riksspredte meningsaviser, men også til et stort antall små lokalaviser. Opprinnelig ble det gitt støtte til alle aviser som hadde minst to utgaver pr. uke og opplag mellom 2.000 og 10.000. Det var ingen betingelse at disse avisene skulle være konkurranseutsatte eller ha lav husstandsdekning. Senere ble «taket» for støtten senket til 6.000 eksemplarer. De lokale ukeavisene (og todagere aviser med opplag

under 2.000) kom først med i støtteordningen i 1989, og har deretter hatt en kraftig vekst.

Forskjellen i pressestøttesystem har utvilsomt hatt stor betydning for avisutviklingen i de to landene. Den må for det første være en viktig del av forklaringen på at de svenske nr. 2-avisene har klart seg så godt. De har fått mer støtte, og dermed er det få av dem som har måttet innstille. For de norske nr. 2-avisene har støtten i større grad vært en hjelp til selvhjelp, og truselen om nedleggelse har hele tiden vært til stede.

For det andre har den norske pressestøtten vært en viktig stimulans for de lokale fådagersavisene. For de minste av dem kan pressestøtten ha vært helt avgjørende for at de har overlevd. For de litt større har støtten vært et kjærkomment tilskudd til driftsbudsjettet, eller en hjelp til å foreta nye investeringer. For å ta et eksempel: Da den lille ukeavisen Samningen kom med i støtteordningen i 1989, og fikk et tilskudd på 100.000, fikk den for første gang råd til å kjøpe et skikkelig kamera. Den psykologiske virkningen er også viktig. Støtten er en bekreftelse på at også de minste fådagersavisene er ordentlige aviser, og at de utfører en verdifull oppgave for sine respektive lokalsamfunn.

Selv om pressestøtten har vært en viktig stimulans for de lokale norske fådagersavisene, er det viktig å understreke at det ikke er pressestøtten som har skapt denne avistypen. Norge hadde mange lokale fådagersaviser også før 1969, da støtten ble innført. Norge hadde også mange lokale ukeaviser i årene fra 1969 til 1988 (tabell 1), selv om det bare var aviser med minst to utgaver pr. uke som fikk støtte.

De avisene som med størst rett kan kalles et direkte resultat av støtteordningene, er de meningsbærende fådagersavisene. I Norge dreier det seg bare om nasjonale fådagersaviser. I Sverige har det også vært en økning i antallet länsdekkende partiaviser, også dette en gruppe med store subsidier.

4.4. Sammenfatning

Mens det er vanskelig å se at forskjeller i radio- og fjernsynstilbud kan ha hatt noen vesentlig betydning for avisutviklingen før 1990, er det sannsynlig at både pressestøtten og gratisavisene har spilt en rolle. Den beste måte å anslå virkningen på, er å tenke seg hva som ville skjedd dersom Norge gjennom 70- og 80-tallet hadde hatt samme pressestøtteordning og samme utbredelse av lokale gratisaviser som Sverige.

Uten støtte ville alle små lokalaviser hatt dårligere økonomi. Dette ville utvilsomt ført til dårligere redaksjonell kvalitet. Noen av de svakeste avisene ville gått inn, og det ville vært mindre fristende å starte nye fådagersaviser. Resultatet ville blitt en klar svekkelse av denne avisgruppen, både når det gjelder antall og opplag. Utslagene ville vært sterkest for de minste og svakeste fådagersavisene, dvs. de med under 3.000 i opplag.

En tilsvarende svekkelse ville vi fått dersom en del av markedene for små lokalaviser allerede var «opptatt» av gratisaviser, eller hvis en del av de eksisterende småavisene fikk en gratisavis som konkurrent. Muligheten for at den lille abonnementsavisen kunne overleve ville selvfølgelig være ekstra dårlig hvis gratisavisene hadde hatt en stor, ressurssterk dagsavis i ryggen.

Siden pressestøtten og gratisavissituasjonen i så stor grad har virket sammen, dvs. gavnet eller rammet den samme typen aviser, blir virkningen forsterket. Selv om det er vanskelig å tro at forskjellen i pressestøtte og forekomsten av gratisaviser er nok til å forklare at de lokale fådagersavisene står så mye sterkere i Norge, er de utvilsomt en del av forklaringen.

Nå er det ingen tilfeldighet at pressestøtten fikk en forskjellig utforming i de to landene. Det kan heller ikke være tilfeldig at det var den svenske avisutgiverforeningen som godtok at medlemmene gikk inn på gratisavismarkedet, ikke den norske. Det dreier seg altså om en selvforsterkende prosess. De små norske lokalavisene sto på forhånd sterkere i avisbransjens og allmennhetens bevissthet enn de svenske. Dermed ble det innført ordninger som over tid har bidratt til en styrking av denne pressegruppen.

5. MODERNISERING OG DESENTRALISERING

Forskjellene mellom avisstrukturen og avisutviklingen i de to landene har det vært naturlig å se som uttrykk for to generelle tendenser. Den ene er at den svenske utviklingen ofte har ligget foran den norske. Dette gjelder den generelle nedgangen i samlet aviskonsum, det gjelder veksten og den påfølgende nedgangen for løssalgssavisene, det gjelder overgangen til morgenaviser og søndagsutgaver og det gjelder veksten i avisenes abonnementspriser og årgangsvekt.

Den andre generelle tendensen er at det norske avissystemet er mer desentralisert enn det svenske. Sett i forhold til folketallet har Norge mange flere aviser enn Sverige, avisene er mindre, og de blir gitt ut på flere forskjellige steder.

Som vist i forrige kapittel, har pressestøtten og avisenes holdning til gratisaviser bidratt til å forsterke den norske desentraliseringen. Disse faktorene er imidlertid ikke nok til å forklare forskjellene i avisstruktur. Etter vår oppfatning er avisstrukturen nært knyttet til samfunnsforholdene rent generelt. Forskjellen mellom landene kan sammenfattes med akkurat de samme stikkordene som gjaldt avisutviklingen: desentralisering og modernisering.

I dette kapitlet vil vi trekke fram en del eksempler som underbygger denne karakteristikken av landene. En slik framgangsmåte er selvsagt ikke uproblematisk. Hvis man har bestemt seg for mønsteret på forhånd, er det nesten alltid mulig å finne fram til kjennetegn som passer. Til en slik innvending vil vi for det første si at det var ikke slik vi arbeidet. Kartleggingen av avisutviklingen og sammenlikningen av samfunnene har foregått parallelt, og på begge områdene ble de to generelle tendensene etter hvert svært tydelige. For det andre er vi ganske sikre på at de eksemplene vi har trukket fram ikke er vilkårlige, men gir et representativt uttrykk for forholdene i de to landene. Mange egenskaper er dessuten valgt ut fordi vi gjennom leserundersøkelser vet at de har betydning for avisvanene.

Å skille mellom modernisering og desentralisering slik vi har gjort, vil kanskje overraske noen. I mange sammenhenger er en sentralisering av samfunnet nettopp blitt oppfattet som et kjennetegn ved modernisering, mens et desentralisert samfunn er umoderne. En slik oppfatning vil møte sterke protester i Norge, som prøver å være moderne og desentralisert på samme tid. På grunn av oljeinntektene har Norge hatt gode muligheter til å føre en politikk som forener disse to verdiene. Norsk utakt kalte den tyske forfatteren Hans Magnus Enzenberger denne kombinasjonen: «De er heimfødinger og kosmopolitter på en gang. Norge er i dag Europas største folkemuseum, men på samme tid et kjempemessig framtidslaboratorium» (1987:222). Her vil vi derfor prøve å holde de to tendensene mest mulig atskilt.

Selv i datakommunikasjonens tidsalder er det trolig klare grenser for hvor desentralisert bosetting som kan opprettholdes innenfor rammene av et moderne velferdssamfunn. I dag er også mange norske utkantkommuner preget av fra-

flytting og forgubbing. Enzensberger var også inne på dette, da han skrev at «et drag av kunstighet og førtidspensjonering driver over vannene» (1987:224).

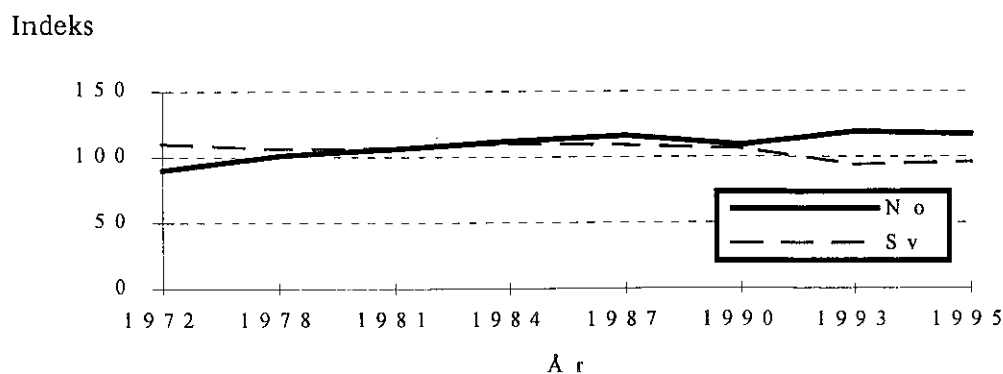
Koplingen mellom det urbane og det moderne går tydelig fram av den typen verdiundersøkelser som i Norge er best kjent gjennom Norsk Monitor (jf. Hellevik 1996). Her er skillet mellom en moderne og en tradisjonell verdiorientering helt sentral. Mens den moderne polen er kjennetegnet ved slike verdier som anti-autoritet, følelser, urban, individualitet, ikke-patriotisme og forbruk, er den tradisjonelle polen preget av trygghet, fornuft, sparing, konformitet, rural, tradisjon og intoleranse.

5.1 Sverige som mest moderne

Tidligere ble det ofte sagt at Norge lå ti år etter Sverige og tyve år etter USA. Dette gjaldt særlig industrialisering og innføring av nye forbruksgoder. Begrepet modernisering favner imidlertid mye videre enn dette. En stadig sterkere arbeidsdeling og spesialisering, oppbygging og effektivisering av infrastrukturen, utvikling av byer og tettsteder, økt mobilitet og endring av kjønnsroller og familiestruktur er andre sentrale dimensjoner. Men vi kan også oppfatte slike ting som økt innvandring (overgang fra det enkulturelle til det flerkulturelle samfunn) og en identitet knyttet til forbruk og livsstil i stedet for lokal tilhørighet som egenskaper ved moderniseringen. Normløshet og økende kriminalitet blir ofte framhevet som noen negative konsekvenser av moderniseringen.

De kjennetegnene som er beskrevet ovenfor gjelder stort sett modernisering som en betegnelse på teknisk, økonomisk og samfunnsmessig utvikling. Det betyr at vi ikke har gått inn på slike beslektede (og motepregede) begreper som modernitet og «det moderne». Som historikeren Hans Fredrik Dahl (1994) framhever i sin bok om «Mediene og det moderne», er bruken av disse nye begrepene både ukritisk og inkonsekvent. «Verken historikere eller sosiologer er kommet lenger i sine analyser enn at fremveksten av det moderne egentlig er det samme som modernisering» heter det f.eks. på side 39 - en beroligende konklusjon i vår sammenheng.

Figur 21. Brutto nasjonalprodukt pr. innbygger. Indikator beregnet ved hjelp av kjøpekraftspariteter (PPP). OECD=100.

Nasjonalprodukt og privat forbruk

Både Sverige og Norge har lenge hørt med blant verdens rikeste nasjoner, men Sverige har tradisjonelt ligget litt foran. Dette skyldes både forskjeller i historisk utgangspunkt - i forrige århundre var Norge en av Europas fattigste nasjoner -- at Sverige lå foran i industrialiseringsprosessen, og at Norge fikk et økonomisk tilbakeslag under den tyske okkupasjonen 1940-1945. Som det går fram av figur 16, som viser OECDs tall for utviklingen av brutto nasjonalprodukt pr. innbygger, lå Sverige litt foran Norge helt til begynnelsen av 80-tallet. Gjennom 80-tallet var de to landene nokså like, og begge lå klart over OECD-gjennomsnittet. På 90-tallet har imidlertid landene skilt lag - Sverige har hatt en mye dårligere utvikling enn OECD-gjennomsnittet mens Norge har gått fram. Forskjellen skyldes for en stor del oljeinntektene. Men også andre deler av det norske næringslivet går godt etter tilbakeslaget på slutten av 80-tallet. Dette gjelder også de to desentraliserte primærnæringene fiskeri og havbruk. Sverige har på sin side hatt en kraftig økonomisk nedgang siden 1991.

Vekst for byer og tettsteder

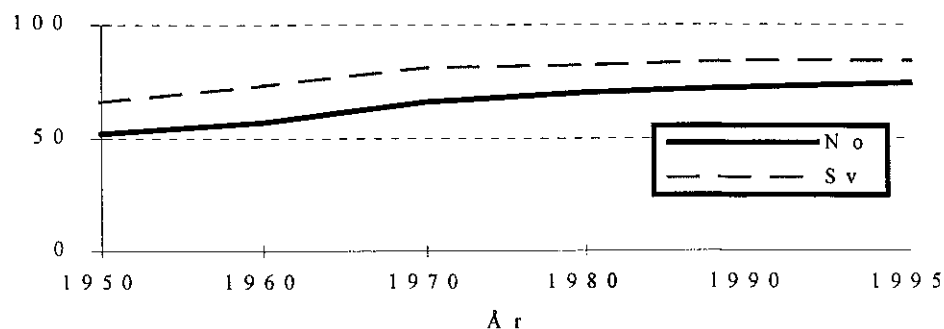
I begge landene har det vært en betydelig vekst for byer og tettsteder i etterkrigs-tiden, men Sverige har hele tiden vært mest urbanisert. I Norge økte andelen som bodde i tettbygde strøk fra 52 prosent ved folketellingen 1950 til 66 prosent i 1970. De tilsvarende tallene for Sverige var 66 og 81 prosent (figur 22). Norge hadde altså samme nivå i 1970 som Sverige i 1950. Resultatene fra de siste folketellingene tyder på at vi har fått en tilnærmet stabilitet i begge land - i Norge med litt over 70 prosent i tettbygde strøk, i Sverige litt over 80 prosent.

En viktig forskjell mellom landene gjelder størrelsen av tettstedene: en større del i Sverige enn i Norge bor i relativt store tettsteder. I 1995 bodde 56 prosent av svenskene i tettsteder med mer enn 10.00 innbyggere, mot 47 prosent i Norge. Andelen som bor i hovedstadsområdet er derimot svært lik, 18 prosent i begge land.

Sammenhengen mellom urbanisering og avisutvikling er komplisert, og bortsett fra omtalen i pkt. 6.2 vil vi ikke gå nærmere inn på den i denne rapporten.

Figur 22. Andel av befolkningen som bor i tettbygde strøk. Prosent

Prosent i tettbygd strøk.

Privatbilismen

I mellomkrigstiden og første del av etterkrigstiden var utbyggingen av et moderne veinett og framveksten av privatbilismen et av de viktigste tegnene på modernisering. På dette området har det vært en tydelig forskjell mellom landene. Mens Sverige har en egen bilindustri, har Norge hele tiden vært avhengig av import. På grunn av gjenoppbyggingen etter krigen var privatbiler rasjonert helt fram til midten av 60-tallet.

Mens utbredelsen av privatbilismen særlig skjedde på 50-tallet og 60-tallet i Sverige, skjedde den på 60- og 70-tallet i Norge. I 1960 hadde Norge bare 0.20 personbiler pr. husholdning, mens Sverige hadde 0.43. Ti år senere var andelen steget til 0.57 i Norge, 0.75 i Sverige, og i 1980 hadde begge landene litt over 0.8 personbiler pr. husholdning. Sverige har altså ligget klart foran, men Norge hadde likevel flere personbiler pr. husholdning i 1970 enn Sverige hadde i 1960.

På grunn av den vanskelige topografien har Norge også hatt et mye dårligere veinett. Først i 1977 hadde halvparten av det norske veinettet asfaltdekke, dvs. var det vi regner som vanlig bilvei (i 1990 var andelen 9 prosent.) I Norge er det fremdeles strid om hvor mye av bevilgningene til veiformål skal gå til utbedring av eksisterende veier, særlig veier med for lav kapasitet i sentrale strøk, og hvor mye som skal gå til helt nye forbindelser. Mange av de mest kostnadskrevede veiprojektene i nyere tid er broer og tunneler som knytter øyer til fastlandet eller erstatter fergeforbindelse over en fjord.

Privatbilismen og veinettet kan ha hatt betydning for avisene på to måter. For det første er et godt veinett en forutsetning for å bygge opp et effektivt distribusjonssystem for avisene. I Norge ville det ikke vært mulig å gjøre VG til en landsdekkende løssalgsavis på 50-tallet, uansett hvor mange penger man var villig til å satse. (I tillegg til veinettet har utviklingen av innenriksflygningen også spilt en helt avgjørende rolle.) For det andre har privatbilismen ført til en omlegging av folks handlevaner, og skapt et større behov for annonsering også i den lokale varehandelen.

Endring av husholdningen og familien

I løpet av den perioden vi studerer har det vært store endringer av husholdningenes størrelse og sammensetning. Hvis vi ser på husholdningene slik de er registrert ved folketellingene, er den viktigste forskjellen at de er blitt mindre. Ved folketellingen i 1960 var den gjennomsnittlige husholdningsstørrelsen 3.1 personer i Norge, 2.8 personer i Sverige. Ved folketellingen 1990 var de tilsvarende tallene 2.4 og 2.1, dvs. en meget klar nedgang. Nedgangen har vært nokså jevnt fordelt over tid i begge landene. Dette vil si at den norske utviklingen stort sett har ligget 12 år etter Sverige.

Nedgangen i antall personer pr. husholdning har minst tre forskjellige årsaker. Den første er oppløsning av den gamle storfamilien, der flere generasjoner eller flere søsken hadde felles husholdning. I Norge økte andelen av husholdninger

som bare inneholder en familie fra 81 prosent ved Folketellingen 1960 til 92 prosent i 1980.

Den andre er tendensen til at barneflokkene blir mindre. Begge disse endringene blir vanligvis oppfattet som modernisering. Lenge var det f.eks. slik at barneflokkene var mindre i byene enn i spredtbygde strøk, og dette ble tolket som at moderniseringen var kommet lengst i byene.

Den tredje årsaken er oppløsning av den tradisjonelle familien: skilsmisser, oppløsning av samboerskap, større tendens til at ugifte foreldre velger å bo alene.

Så lenge ekteskap er den normale formen for samliv, er skilsmissestatistikken et godt mål for graden av stabilitet. I begge land har det vært en meget sterk økning i skilsmissehyppigheten i etterkrigstiden, og igjen begynte utviklingen tidligere i Sverige. Sverige hadde en skilsmisefrekvens på 5.5 pr. 1.000 gifte kvinner i tiåret 1961/70, den var økt til 10.2 i 1971/75. Deretter har nivået ligget nokså stabilt på 10-12 skilsmisser pr. 1.000. De tilsvarende tallene for Norge var 3.1 i 1961/70, 4.9 i 1971/75 og 6.5 i 1976/80. Det er først på 90-tallet at Norge har nådd nivået på mer enn 10 skilsmisser pr. 1.000 gifte kvinner, dvs. det nivået Sverige har hatt siden begynnelsen av 70-tallet (Nordisk Statistisk Årsbok 1996, tabell 38).

Abonnement på aviser har tradisjonelt vært knyttet til husholdningen. Leserundersøkelser fra begge land viser at det er en klar sammenheng mellom familietilknytning og tilbøyelighet til å holde avis. Andelen ikke-abonnenter er høyest blant unge enslige, og den er høyere i husholdninger med tre eller fire personer enn i topersonshusholdninger. I Sverige er det også slik at gifte holder avis i større grad enn samboende (Björkqvist Hellingwerf og Severinsson 1994:114).

I dag kan vi være på vei mot en situasjon der husholdningen ikke lenger er den naturlige konsumenten for avis. Tilgjengeligheten av aviser på arbeidsplasser, skoler osv. kan være med på å forsterke denne prosessen. Det er ikke bare slik at familiene er blitt mindre og mindre stabile, de har også endret karakter. Stadig flere gifte kvinner er yrkesaktive, også når barna er små. Middagsmåltidet (med mors selvlagde retter) er ikke lenger den selvfølgelig samlingsstunden for familien, nå vil de forskjellige familiemedlemmer i større grad velge sine egne løsninger. Til og med fjernsynet er i ferd med å miste sin samlende funksjon - mange familier har flere apparater og barna kan godt se på noe helt annet enn foreldrene.

Innvandring

Når vi ser bort fra samene, har begge landene en tradisjon som homogene, enkulturelle samfunn. Innvandring, særlig fra den tredje verden, har etter hvert ført til en utvikling i retning av et «fargerikt fellesskap».

Ved folketellingen 1970 var bare 2 prosent av innbyggerne i Norge født utenlands. I Sverige var den tilsvarende andelen 7 prosent. I 1994 var andelen steget til 6 prosent i Norge, mens den var 12 prosent i Sverige. Veksten for innvandrere-

befolkningen har altså begynt tidligere og kommet lengre i Sverige enn i Norge. Selv om mange av de utenlandskfødte kommer fra andre vestlige land - Norge har mange dansker, svensker og engelskmenn og Sverige har mange finner - har det også vært en betydelig innvandring fra den tredje verden og fra europeiske land - som Polen og det tidligere Jugoslavia.

For avisene er de fremmedkulturelle innvandrerne en vanskelig gruppe. Ikke bare kan språkproblemer, dårlig økonomi og svak tilknytning til lokalsamfunnet gjøre dem lite interessert i avisene på bostedet. De fleste av dem er heller ikke vokst opp med oppfatningen av at alle «må» lese aviser. I områder med et stort innslag av innvandrere, særlig i de store byene, kan det derfor være en stor andel av husstandene som ikke abonnerer på aviser.

5.2 Norge som mest desentralisert

«Millom bakkar og berg ut med havet, heve nordmannen fenge sin heim, der han sjølv heve tuftene grave, og sett sjølv sine hus uppå deim».

Åpningslinjene i den kjente sangen Nordmannen av Ivar Aasen sammenfatter to viktige trekk ved det norske samfunnet: det desentraliserte bosetningsmønsteret og idealet om den selveide (og gjerne selvbygde) bolig.

Bosettingsmønsteret og boligformen inngår i et omfattende sett av geografiske, sosiale, politiske og kulturelle kjennetegn som vi kan sammenfatte i betegnelsen det desentraliserte Norge. De forskjellige egenskapene har gjerne påvirket hverandre gjensidig, og bidratt til at det desentraliserte mønsteret blir opprettholdt. For å ta et enkelt eksempel - de norske distriktsrepresentantene har stor makt på Stortinget, og de har sørget for at Norge gjennom hele etterkrigstiden har ført en distriktsvennlig politikk. Dette har bidratt til å bevare det desentraliserte bosettingsmønsteret, og dermed til å opprettholde distriktpolitikernes innflytelse.

Boligforhold

I Norge er det mest vanlig at husholdningen bor i selveid enebolig. I Sverige er det både en høyere andel som bor i blokk, og høyere andel som leier sin bolig. Den svenske ordningen med kommunal eie og utleie av leiligheter er lite utbredt i Norge.

I den nordiske rapporten «Boendeförhållanden i Norden» (Nordisk ministerråd 1993, tabell 13) blir det oppgitt at 80 prosent av de norske husholdningene bodde i «småhus» ved folketellingen 1990, mot 46 prosent i Sverige. I begge landene har nivået vært nokså stabilt gjennom de siste 20 årene, selv om det har vært en viss økning av småhusbefolkningen i Sverige. Det å velge blokk framfor småhus er således ikke noen nødvendig konsekvens av tettstedsutviklingen.

Selv om inndelingene som er brukt ved folketellingene ikke er fullt så sammenliknbare som vi skulle ønsket, er det ingen tvil om at forskjellen mellom landene er

reell og at den er stor. Hvis vi bare ser på det aller mest typiske småhuset, dvs. «frittliggende enebolig eller våningshus i tilknytning til gårdsbruk», viser folketellingen 1990 at 58 prosent av de norske husholdningene hadde slik bolig. Dette er en høyere andel enn alle småhustyper til sammen hadde i Sverige.

Eierformen viser en tilsvarende forskjell mellom landene. I Norge var det 59 prosent av husholdningene som eide sin egen bolig (inklusive selveierleilighet) i 1990, 19 prosent som bodde i borettslag el. og 22 prosent som leide bolig. De tilsvarende tallene for Sverige var 41, 15 og 44 prosent (Nordisk ministerråd 1993, tabell 14). Forskjellen i andel som eier sin egen bolig har vært stabil gjennom hele etterkrigstiden (Torgersen 1996:78). Fra lokale svenske undersøkelser vet vi at at det er en positiv sammenheng mellom eie av egen bolig og abonnement på avis (Severinsson 1992).

Sentrum-periferi-dimensjonen i politikken

I norsk politikk spiller sentrum-periferi-dimensjonen en viktig rolle, ved siden av den tradisjonelle aksene fra høyre til venstre. I norsk statsvitenskap er forholdet mellom sentrum og periferi nært knyttet til Stein Rokkans arbeider. Rokkan (1967) la særlig vekt på de tre motkulturene motkulturene avholdssak, pietistisk kristendom og nynorsk, men dimensjonen gjelder også synet på distriktpolitikk i bred forstand.

I nyere tid har sentrum-periferi-dimensjonen fått sitt klareste uttrykk ved folkeavstemningene om EF/EU i 1972 og 1994. Ved begge avstemningene var det flertall for medlemskap i det sentrale Oslo-området, mens distriktene (periferien) var mot. I begge avstemningene var det distriktsstandpunktet som vant. Den svenske folkeavstemningen i 1994 viste det samme geografiske mønsteret (jf. Bjørklund 1996), men der var det sentrum som vant. Vel så viktig i denne sammenhengen er det at den geografiske dimensjonen var et nytt element i svensk politikk, mens den er et etablert innslag i norsk politikk.

I den politiske hverdagen ytrer sentrum-periferidimensjonen seg først og fremst ved at det er en sterk vilje blant distriktsrepresentantene på Stortinget til å arbeide for tiltak som tjener deres distrikt eller distriktene rent generelt. Norsk politisk debatt blir derfor lett en lokaliseringsdebatt. Tydeligst er dette i samferdselspolitikken, der alle distrikter har sine veikrav. Den stortingsrepresentant som ved slutten av fireårsperioden ikke kan vise til konkrete resultater for sitt fylke, ligger dårlig an i nominasjonsprosessen.

Distriktpolitikken

Det norske bosettingsmønsteret er mer desentralisert enn det svenske, og ønsket om å opprettholde den desentraliserte bosettingen har vært en sentral verdi i norsk politikk i hele etterkrigstiden. Dette startet allerede med gjenoppbyggingen etter krigen. Ønsket om å opprettholde bosettingsmønsteret har ikke stått like sterkt i Sverige, der målet heller har vært «to prevent strong imbalances in the process of change. In other words, the perspective was one of checking the process rather

than counteracting it. This also implied that changes in the regional pattern was more accepted in Sweden than in Norway» (Mønnesland og Orderud 1993:10).

I studier av distrikts- og regionpolitikk i forskjellige land er det etter hvert blitt vanlig å skille mellom den smale og den brede distriktspolitikken (jf. Oscarsson 1988, St meld nr 31 (1996-97) Om distrikts- og regionalpolitikken). Den smale distriktspolitikken er den støtten til næringsutvikling, sysselsetting og tjenesteyting i distriktene som administreres av fagdepartementet (Kommunal- og arbeidsdepartementet i Norge). Den brede distriktspolitikken er tiltak innen andre politikkområder som har en distriktspolitisk virkning. Samferdselspolitikken, landbruks- og fiskeripolitikken, skolepolitikken og den generelle kommunalpolitikk er viktige eksempler. Som det heter i stortingsmeldingen (s.6): «Det er ingen tvil om at det er den breie distrikts- og regionalpolitikken og den generelle økonomiske politikken som har mest å seie for å utvikle levekåra og trygge busettingsmønsteret i alle delar av landet.»

Den svenske landbrukspolitikken i den første etterkrigstiden førte raskt til en uttynning av bosettingen i perifere områder, særlig i Nord-Sverige. Dette har etter hvert skapt sosiale problemer i de områdene som er sterkest preget av uttynning. Gjennom en egen «glesbygdspolitik» tar Sverige nå sikte på å opprettholde velferdsnivået i de områdene som er sterkest rammet av uttynning og forgubbing. Sett med norske øyne er dette ikke distriktspolitikk, men velferdspolitik.

Til tross for den ambisiøse norske distriktspolitikken, ser det ut til at mange norske kommuner nå er i ferd med å få den samme utviklingen som den svenske glesbygden. Folketallet har gått ned, og på grunn av fraflytting har de fått en skjev alderssammensetning som gjør at fødselstallet blir alt for lavt. Den siste stortingsmeldingen beskriver situasjonen slik: «Mens en tidligere kunne hindre nedgang i folketallet i distriktskommunane gjennom redusert fråflytting, er situasjonen i dag at auka innflytting til dei perifere kommunane er nødvendig for å hindre nedgang i folketallet» (St.meld nr. 31 (1996-97) s. 14). Slik ser det imidlertid ikke ut til å gå. Tvertimot har flyttingen til de sentrale distriktene skutt fart de siste årene, på grunn av de gode konjunktorene som har gitt økt etterspørsel etter arbeidskraft i sentrale strøk.

Kommunestruktur

Både i Norge og Sverige har det vært omfattende endringer i kommunestrukturen i etterkrigstiden. Små kommuner ble slått sammen til nye «storkommuner», som bedre kunne ivareta de nye oppgavene innen skolevesen, helsestell osv. som ble tillagt kommunene. Den svenske kommunereformen gikk imidlertid mye lengre enn den norske. Mens landet hadde 2.498 kommuner før reformen, var det bare 278 i 1990. I Norge var de tilsvarende tallene 744 og 448. Medianstørrelsen for kommunene i 1990 var 15.700 i Sverige, 4.400 i Norge. Den typiske svenske kommunen har altså mer enn tre ganger så mange innbyggere som den norske, og den representerer i mye mindre grad en kontinuitet i forhold til de gamle kommunene. I denne forbindelse må det være ekstra uheldig at den svenske reformen

foregikk i to trinn - først en sammenslåing av landkommuner i midtre og søndre del av landet i 1952, så en generell kommunerevisjon i 1962-1974.

At Norge nøyde seg med en mer moderat kommunereform enn Sverige er på den ene siden et uttrykk for at den politiske motstanden mot sentralisering har vært mye større i Norge. Samtidig har den bidratt til å opprettholde den desentraliserte strukturen. Veksten i offentlig virksomhet siden midten av 60-tallet har i stor grad skjedd i kommunene. Med mindre kommuner har Norge automatisk fått en sterkere desentralisering av den kommunale administrasjonen, og en tilsvarende desentralisering av helsevesen, eldreomsorg, skolevesen osv. Dermed blir det større nærhet mellom innbyggerne og kommunen.

For å ta ett eksempel: I et europeisk perspektiv utmerket både den norske og den svenske ungdomsskolereformen på 70-tallet seg ved en større «ressursmessig jamstilling mellom skoleelever i ulike geografiske områder». Men samtidig var det forskjeller - «den norske modell kom også til å skille seg stadig tydeligere fra den svenske, ved sin sterke lokalistiske orientering, først og fremst den omfattende geografiske desentralisering av skoletilbudene» (Lindbekk 1996:52).

I begge land er det en nær kopling mellom kommunestruktur og avisstruktur i den forstand at alle lokale aviser har et bestemt geografisk område som de overvåker journalistisk og der de henter sine lesere og abonnenter. Samme kommune kan også dekkes av aviser fra forskjellige nivåer, mest typisk er det med en lokal dagsavis og en liten fådagersavis.

5.3 Svekkelse av den sosialdemokratiske dominansen

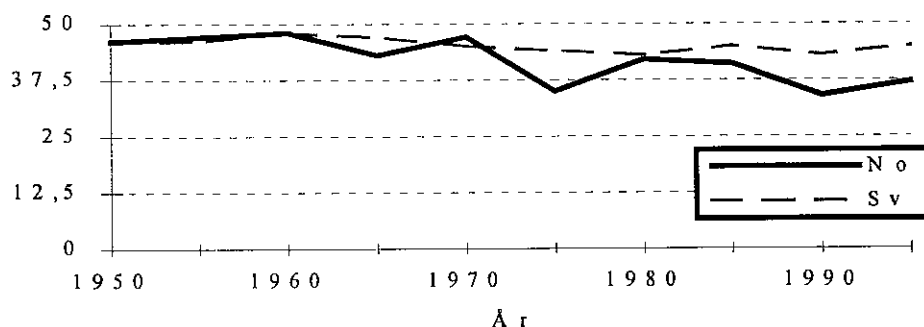
Gjennom en stor del av etterkrigstiden har de sosialdemokratiske partiene (Arbeiderpartiet og Socialdemokraterna) hatt en helt dominerende stilling i de to landenes politikk. De fikk nærmere 50 prosent av stemmene ved stortings- og riksdagsvalg, ved flere valg fikk de absolutt flertall i nasjonalforsamlingen, og de hadde en lang, ubrutt tradisjon som regjeringsparti. "Ettpartistaten" er den norske historikeren Jens Arup Seips betegnelse på denne situasjonen.

Etter hvert er arbeiderbevegelsens dominerende stilling avløst av en mer normal situasjon. Selv om de sosialdemokratiske partiene fremdeles er vesentlig større enn sine konkurrenter, har de ikke absolutt flertall i nasjonalforsamlingen. Det er heller ikke noen selvfølge at sosialdemokratene skal danne regjering.

Svekkelsen av den sosialdemokratiske dominansen begynte tidligst og er kommet lengst i Norge. Der startet utviklingen allerede på 60-tallet, med Kings Bay-saken i 1963 som gjorde at regjeringen Gerhardsen måtte gå av, og med den borgerlige regjeringen ledet av Per Borten som tiltrådte i 1965. Reaksjonene etter EF-avstemningen i 1972 førte til at Arbeiderpartiet ble ytterligere svekket, og ved de fleste stortingsvalg siden dengang har Arbeiderpartiet fått mindre enn 40 prosent av stemmene.

I Sverige fortsatte det sosialdemokratiske styret helt fram til 1976, da regjeringen Fälldin overtok etter Olof Palme. Men også etter dette har Socialdemokraterna klart å beholde en meget høy oppslutning. Forskjellen mellom landene går tydelig fram av figur 23, som viser utviklingen i andel stemmer for de to sosialdemokratiske partiene. For enkelhets skyld viser figuren forholdene for hvert femte år. For årene uten stortingsvalg/riksdagsvalg er brukt stemmeandel ved det nærmest foregående valget. Denne framgangsmåten har ført til at resultatet fra det svenske riksdagsvalget 1991 ikke er med i figuren. Dette var nemlig det første, og foreløpig eneste, riksdagsvalget etter krigen der Socialdemokraterna fikk mindre enn 40 prosent av stemmene.

Figur 23. Andel stemmer for Arbeiderpartiet og Socialdemokraterna ved siste stortings- eller riksdagsvalg. Prosent

Samtidig med tilbakegangen for de sosialdemokratiske partiene har det vært en generell svekkelse av folks partiloyalitet. Tidligere var de fleste velgerne faste tilhengere av et bestemt parti. Nå er de mye mindre stabile, og i den grad de har en politisk identitet kan den gjerne være knyttet til generelle betegnelser som venstresiden eller sentrum. Denne utviklingen gjelder alle partier, men får nødvendigvis størst betydning for de sosialdemokratiske partiene som tidligere kunne støtte seg til en stor og lojal velgermasse og til en fagbevegelse med nær tilknytning til partiet.

Svekkelsen av arbeiderbevegelsens politiske og organisasjonsmessige stilling henger utvilsomt sammen med den generelle økonomiske og kulturelle utviklingen i samfunnet. Vi har likevel valgt å skille den ut som et selvstendig punkt, og ikke regnet den som en del av moderniseringsprosessen.

5.4 Sammenfatning

I dette kapitlet har vi trukket fram en del eksempler på forskjeller mellom landene, sortert etter de to generelle stikkordene modernisering og desentralisering. Eksemplene bekrefter at Sverige har vært et mer moderne land enn Norge, men vi ser også at forskjellen er i ferd med å forsvinne på enkelte områder. Viktigst er det at Norge nå har et høyere bruttonasjonalprodukt pr. innbygger enn Sverige.

Det er også tydelig at Norge har vært og er et mer desentralisert samfunn. Men også her skjer det forandringer. Mange norske kommuner har i dag nedgang i folketallet og en høy gjennomsnittsalder for befolkningen. Det er ikke usannsynlig at dette i neste omgang vil føre til en viss sanering av kommunestrukturen. Men selv om alle kommuner med mindre enn 5.000 innbyggere blir slått sammen med andre, slik det såkalte Christiansen-utvalget har foreslått (NOU 1992:15), vil Norge fremdeles ha en mye mer desentralisert kommunestruktur enn Sverige.

Et tredje punkt, som særlig kan ha påvirket forholdet mellom pressen og partiene, er svekkelsen av Arbeiderpartiets og Sosialdemokraternas stilling. Her begynte utviklingen tidligst og er kommet lengst i Norge. Samtidig har det vært en generell svekkelse av folks lojalitet overfor partiene.

Mange av utviklingstrekkene som er beskrevet ovenfor, er slike som vi vet har betydning for avisvanene. En gang var moderniseringen av samfunnet, med økonomisk vekst og bedre kommunikasjoner, en forutsetning for at avisen kunne bli et medium for alle. I dag kan mange av moderniseringstendensene oppfattes som en trusel mot avisenes framtid. To viktige eksempler er veksten for de store byene og svekkelsen av den tradisjonelle familien. Mest alvorlig er det om vi er på vei fra et samfunn preget av sterk lokal tilknytning til et samfunn der folks identitet i mye sterkere grad er preget av livsstil og forbruk.

Både Dagspresskollegiets lokale undersøkelser og de lesermarkedsundersøkelsene som Institutt for Journalistikk har gjennomført for Orkla Media, viser at nesten alt som styrker folks forankring til lokalmiljøet også styrker deres tilknytning til avisen. Personer i etablerte husholdninger er bedre aviskjøpere enn unge enslige, gifte bedre enn samboere, de med lang botid bedre enn innflyttere, de som handler på utgiverstedet er bedre enn de som handler andre steder. Alt som svekker den lokale tilknytningen vil på tilsvarende måte være med på å svekke båndet til den lokale avisen.

6. AVISSTRUKTUR OG SAMFUNN

Utgangspunktet for dette prosjektet er spørsmålet om hvorfor den norske dagspressen klarer seg bedre enn den svenske. Svaret så langt er todelt. For det første er avisstrukturen forskjellig. Norge har flere lokalaviser enn Sverige, og de norske lokalavisene er mindre. Særlig har Norge mange lokale fådagersaviser, en avistype som er relativt sjelden i Sverige.

For det andre har utviklingen de siste 25 årene hatt en helt forskjellig karakter. Den norske utviklingen har vi beskrevet som strukturutvikling, med vekst for noen avistyper og tilbakegang for andre. Det har også vært en viss utskifting av aviser gjennom avisdød og nyetablering. Det samlede resultatet av prosessen er positivt i den forstand at det ble solgt flere aviser pr. husstand i 1990 enn i 1970. Den svenske utviklingen har i stedet vært preget av en langsiktig nedgang for alle nivåer av aviser.

Samtidig har vi sett at på mange områder har de norske avisene ligget etter de svenske i utviklingen. Dette gjelder mange former for produktutvikling slik som økning av sidetallet, overgang til morgenutgivelse og syvdagersutgivelse. Men det gjelder også utviklingen for løssalgsavisene, som hadde sin høyeste utbredelse i Sverige rundt 1970 mens den norske toppen ikke kom før på 90-tallet. Utviklingen de siste årene kan tyde på at de norske avisene nå er inne i en stagnasjonsperiode som likner den de svenske har opplevd siden begynnelsen av 70-tallet.

Den området der de norske avisene har ligget mest tydelig foran de svenske, er den formelle løsrivelsen fra partiene. Svært få norske aviser regner seg i dag som organ for et politisk parti, selv om mange fremdeles har et politisk grunnsyn og gir uttrykk for politiske standpunkter på lederplass.

For å finne mulige årsaker til forskjellene, har vi sammenliknet mediepolitikken og den generelle samfunnsutviklingen i de to landene. Både den norske pressestøtten og de norske avisenes motstand mot gratisaviser har sannsynligvis bidratt til å styrke de lokale fådagersavisenes stilling. Når det gjelder bevaring av nr. 2-avisene, har den svenske pressestøtten vært mer vellykket enn den norske.

Sammenlikningen av samfunnsforholdene viser at Sverige lenge var et mer moderne samfunn enn Norge, mens Norge er mer desentralisert. Så lenge vi holder oss til generelle karakteristikk, er det altså godt samsvar mellom avisstrukturen og samfunnsforholdene i de to landene.

Et slikt sammenfall er imidlertid ikke nok som forklaring. Det som mangler, er kunnskap om hvilke mekanismer som skaper forbindelsen mellom avisstrukturen og samfunnsforholdene. I forrige kapittel ble det trukket fram en del eksempler, men det har ikke vært plass til å gå nærmere inn på dem.

Formålet med denne rapporten er først og fremst beskrivende. Grundige analyser av årsakssammenhenger må utstå til senere, når vi har fått sammenliknbare data om avisenes innhold og lesernes holdninger.

For å vise hvor vanskelig det kan være å knytte forbindelsen mellom samfunnsforhold og avismønster, vil vi bruke kommunestruktur og befolkningstetthet som eksempel. Dette er to av de mest konkrete uttrykkene for den norske desentraliseringen, men likevel er det vanskelig å fastslå hva de betyr for avisene.

6.1 Kommunestruktur, befolkningstetthet og avismønster

Som nevnt i forrige kapittel, har den typiske norske kommunen litt over 4.000 innbyggere. De norske erfaringene med avisetablering tilsier at en slik kommune er litt for liten til å ha sin egen avis, selv om noen få har klart det. Dette betyr at de aller fleste norske fådagersaviser enten har et dekningsområde som omfatter flere kommuner, eller de dekker kommuner som er større enn gjennomsnittet, eller begge deler.

Den typiske svenske kommunen (medianen) har i stedet mer enn 15.000 innbyggere. Sett med norske øyne er en kommune med 15.000 innbyggere den ideelle enhet for en lokal tredagersavis. Det at de lokale svenske dagsavisene er så store, med et gjennomsnittlig opplag på over 25.000, burde også gi god plass for lokale fådagersaviser. I Norge er det nettopp de områdene som dekkes av store dagsaviser, som gir best grobunn for helt lokale aviser. Dette vil vi kalle paraplyhypotesen for lokalaviser: det er bedre rom for en helt lokal avis under den vide paraplyen til en stor dagsavis enn under den lille paraplyen til en mindre avis. Når den lokale dagsavisen er for liten, blir det som regel direkte konkurranse mellom dagsavisen og fådagersavisen og resultatet er at en av dem forsvinner. I det svenske avismønsteret er de fleste paraplyene store, men likevel finnes det som regel ikke andre aviser under dem. Noe er det altså som mangler, men som tydeligvis finnes i Norge.

Et annet problem gjelder områdene rundt de store byene. Både Oslo, Gøteborg og Stockholm er sentra i tett befolkede områder som strekker seg langt utenfor den egentlige bykjernen. Forskjellen er at i området rundt Oslo kommer det ut mange flere aviser enn det gjør i områdene rundt Stockholm og Gøteborg. Hvis vi slår en sirkel med radius 50 kilometer fra Rådhusplassen i Oslo, vil den inneholde 17 forskjellige lokalaviser med et samlet opplag på 233.000. Dette er åtte lokale dagsaviser og seks fådagersaviser som utgis utenfor Oslo, og tre aviser for bydeler i Oslo. Alle disse avisene kommer i tillegg til de egentlige storbyavisene. (For de lokalkjente: steder som Drammen, Hønefoss og Askim ligger innenfor sirkelen, Moss, Eidsvoll og Kongsberg ligger utenfor.)

Mest særpreget blant dagsavisene er *Asker og Bærums Budstikke*. Til tross for at den har seks utgaver pr. uke og et opplag på 31.000, er den en helt lokal avis for forstadskommunene Asker og Bærum og har verken nasjonale eller internasjonale nyheter. Som lokalavis satser den bevisst på å være et supplement til Aftenposten,

som faktisk har en høyere husstandsdekning i disse kommunene (59 prosent i Bærum, 51 prosent i Asker i 1996) enn i selve Oslo. Å lese hvordan *Asker og Bærums Budstikke* skriver om "bygdene våre" kan virke påtatt for en utenforstående, som heller oppfatter kommunene som et velstående villaområde supplert med Norges svar på Silicon Valley. Avisen er en av de store suksesser i norsk avisverden, med en solid posisjon i et avistett område og en bunnsolid økonomi.

Hvis vi slår en tilsvarende ring rundt Stockholm, finner vi bare tre lokale aviser: *Länstidningen Södertälje* (17.100), *Nynäshamns-Posten* (6.900) og *Lidingö Posten* (7.300), til sammen 31.000 i opplag. (Ringene omfatter Södertälje, Nynäshamn og Arlanda, men ikke Uppsala eller Norrtälje.) Rundt Gøteborg er avisfloraen litt tettere: seks aviser med et samlet opplag på 44.000. I stedet for egne aviser dekkes områdene rundt Stockholm og Gøteborg i mye større grad gjennom edisjonerings og gratisaviser.

Selv om en større del av sirklene rundt Gøteborg og Stockholm dekker hav eller vann, viser sammenlikningen at det dreier seg om to helt forskjellige former for avislandskap. Den norske forkjærligheten for lokale aviser er således ikke forbeholdt de små kommunene i Distrikts-Norge, den finnes også i de folkerike og urbane kommunene rundt de største byene.

At Norge har små kommuner og en spredt bosetting, kan derfor ikke være den eneste årsaken til det finnes så mange små lokale aviser. Mer sannsynlig er det at forklaringen ligger i en kombinasjon av minst tre andre faktorer. For det første at nordmenn er mer opptatt av lokale forhold og føler større tilknytning til lokalsamfunnet enn svensker, nærmest uansett hva slags lokalsamfunn det dreier seg om. For det andre at lokalavisene har vært så tynne og billige gjennom storparten av den norske avishistorien. Så lenge både den lokale dagsavisen og den lokale fådagersavisen var tynn og billig, hadde gjennomsnittshusholdningen råd til å holde dem begge og tid til å lese dem. Og for det tredje, at det etter hvert har oppstått en egen lokalavistradisjon som har virket motiverende både for utgivere og lesere. Et skikkelig lokalsamfunn bør altså ha sin egen avis, den kan godt være liten og tynn, men den skal være vår avis.

Uansett om denne forklaringen er dekkende eller ikke: i steder for håndfaste variable som kommunistørrelse og befolkningstetthet er vi endt opp med faktorer som lokal tilknytning og lokalavistradisjon. Noe av dette kan nok også måles, men det er mye vanskeligere.

6.2 Nærheten til leserne

En ting er å lete etter årsakene til at det norske avismønsteret er mer desentralisert enn det svenske. Noe helt annet er det å studere hvilke konsekvenser dette har for avisene. Denne problemstillingen er det også meningen å gå nærmere inn på i de neste delene av prosjektet.

Det som er helt åpenbart, er at små aviser gir større nærhet til leserne. Når avisen har noen tusen abonnenter, kan en innfødt journalist med god lokalkunnskap kjenne til de fleste. Og vel så viktig - lokalsamfunnet kjenner avisen og dens medarbeidere og kan gi løpende tilbakemelding om produktet. For større aviser er en slik nærhet umulig. Dermed øker også faren for at avisen fjerner seg fra leserne, blir mer opptatt av saker som gir prestisje blant kolleger enn av det som angår leserne. Den generelle profesjonaliseringen blant journalister kan lett bidra til en slik utvikling.

Da den kom i 1968, hadde boka «Anders Persson har vrickat foten» av Håkan Hanson stor innflytelse blant svenske journalister. Boken bygde på kritiske innholdsstudier av ti svenske lokalaviser med et opplag fra 31.000 til 76.000, dvs. relativt store aviser også sett med svenske øyne. Stikkordene «bygdejournalistik och returinformation i lokalpressen» ga klar beskjed om hva Hanson mente man burde unngå. Senere er man nok blitt klar over at mange fjernet seg alt for langt fra leserne og deres hverdag i sin iver etter å bli kvitt returinformasjonen.

I Norge ble returinformasjon aldri det samme skjellsordet som i Sverige, selv om det var en del diskutert. Den naturlige forklaringen er nettopp nærheten til leserne. Ikke bare er nærheten nærmest innebygget i selve avisstrukturen. Den fikk også en ekstra impuls gjennom debatten før EEC-avstemningen i 1972. Mens radikale svenske ungdommer sang om Latin-Amerika sammen med Bjørn Afzelius og Mikael Wiehe, sang de norske om Karlsøy i Troms. Mange av de nye fådagersavisene som ble startet rundt 1970 bygget nettopp på den entusiasmen for det lokale som ble skapt gjennom EEC-debatten (se f.eks. Snøfugl 1989).

I tillegg til størrelsen av avisene, er den lokale konkurransen en viktig motvekt mot tendensen til å fjerne seg fra det lokale. Dette går tydelig fram av Ronny Severinssons (1994) analyser av aviskonkurransen i Västergötland, som viser at den avisen som har den beste lokale dekningen som regel er den som klarer seg best i konkurransen.

Lokal konkurranse er ikke det samme i de to landene. I Norge vil to konkurrerende aviser normalt dekke samme geografiske område. Er det noen forskjeller, går de som regel ut på at nr. 2-avisen dekker det mest begrensede området. I Sverige er regelen i stedet at det er nr. 2-avisen som dekker det videste området. Den er ofte länsavis med klar politisk profil, mens nr. 1-avisen konsentrerer seg om utgiverstedet og dets naturlige omland. Dermed får vi ikke den samme intense konkurransen om lokale nyhetene som preger konkurransen mellom lokale norske dagsaviser.

Den andre formen for konkurranse er konkurransen mellom aviser fra forskjellige nivåer. Mest vanlig i det norske systemet er konkurransen mellom en relativt stor dagsavis og en helt lokal fådagersavis. I denne konkurransen er det ofte fådagersavisen som står sterkest. Etablerte fådagersaviser har som regel en høyere husstandsdekning i sitt distrikt enn dagsavisen fra byen. Dette gjelder også når byavisen ligger over den viktige grensen på 50 prosent. Upubliserte resultater fra flere leserundersøkelser som Sigurd Høst har foretatt for Sunnmørsposten, for

Møre-Nytt i Ørsta på Sunnmøre og for Orkla Medias lokalaviser, viser at de fleste får bedre informasjon i fådagersavisen enn i dagsavisen når begge dekker noe som har skjedd i deres kommune. Slike resultater samsvarer godt med Olav-Johan Øyes (1993) innholdsanalyse av Sunnmørsposten og Møre-Nytt, som viser at Møre-Nytt etter hvert bruker den samme profesjonelle journalistiske arbeidsmåten som Sunnmørsposten samtidig som den har mulighet til å gi en mye bredere dekning av lokalsamfunnet.

Konkurransen med de lokale fådagersavisene bidrar utvilsomt til at dagsavisene stadig må bestrebe seg på å gi en best mulig dekning av det lokale. At dagsavisene er så lokale, kan i sin tur være med på å påvirke storbyavisene og de nasjonale avisene. Når lokalavisen skriver om saker som angår den enkelte på en saklig og informerende måte, kan det skape forventninger om saklighet, relevans og informasjon som til og med løssalgsavisene må ta hensyn til.

Vanligvis tenker vi oss at påvirkningen mellom avisene går ovenfra og nedover, fra løssalgsavisene og de største abonnementsavisene og videre til lokalavisene. I norsk debatt brukes ofte stikkordet tabloidisering om denne påvirkningen. Vår hypotese er at det også skjer en påvirkning den andre veien. Den nærheten til leserne som preger det norske avismønsteret har ikke bare betydning for de minste og mest lokale avisene, men for alle aviser.

Vedlegg

TABELLER OVER AVISUTVIKLING

1.	Antall aviser etter type, 1952/1960-1995	59
2.	Antall aviser etter periodisitet, 1960-1995	60
3.	Samlet opplag etter type, 1952/60-1995	61
4.	Samlet opplag etter periodisitet, 1960-1995	62
5.	Gjennomsnitt, median og standardavvik for forskjellige avistyper, Norge	63
6.	Medelupplaga, median och standardavvikelse för olika typer av lokala tidningar, Sverige	64
7.	Samlet husstandsdekning for aviser etter type, 1960/72-1995	65
8.	Samlet husstandsdekning etter periodisitet, 1960/72-1995	66
9.	Årsvekt etter type avis, 1960-1995/93	67
10.	Årsvekt etter periodisitet, 1960-1995/93	68
11.	Abonnementspris etter type avis, 1960-1995, løpende kroner	69
12.	Abonnementspris etter periodisitet, 1960-1995, løpende kroner	70
13.	Abonnementspris etter type avis, 1960-1995, 1996-kroner	71
14.	Abonnementspris etter periodisitet, 1960-1995, 1996-kroner	72
15.	Format for aviser med med 2-6/7 utg. pr. uke, 1966-1990	73
16.	Aviser med minst to utgaver pr. uke etter periodisitet og utgivelsestidspunkt, 1960-1995/81	74
17.	Tall på husstander som er brukt ved beregning av husstandsdekning	76

Tabell 1A. Antall aviser etter type, Norge 1952-1995

	1952	1960	1972	1978	1981	1984	1987	1990	1993	1995
Løssalgaviser	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Landsdelsaviser 1)	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5
Nr. 2-aviser, store byer	14	11	8	7	7	6	6	4	4	4
Riksdekkende meningsbærende aviser	6	6	5	6	6	6	6	6	6	6
Lokale dagsaviser, ledende 2)	30	30	45	48	49	51	57	59	57	58
Lokale dagsaviser, nr. 2	33	23	22	15	17	13	11	9	9	9
Lokale 2-3 dagersaviser	100	83	77	85	96	97	86	75	74	75
Lokale ukeaviser	28	27	27	31	22	26	28	29	36	42
Nasjonale fädagersaviser	8	8	7	11	12	12	14	12	15	16
Aftenposten Aften	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Alle avistyper	227	201	199	211	217	219	216	202	209	218

1) Aftenposten, Bergens Tidende, Adresseavisen, Stavanger Aftenblad, Fædrelandsvennen.

2) Når konkurrerende aviser er omtrent like store, er begge regnet som ledende.

Tabell 1B. Antal tidningar efter tidningstyp, Sverige 1960-1995

	1960	1972	1978	1981	1984	1987	1990	1993	1995
Lösnummertidning	4	4	4	4	4	4	3	3	3
Förstatidning storstad	3	3	3	3	3	3	3	3	3
Andratidning storstad	6	4	3	3	4	3	3	3	3
Nationell flerdag meningsbärande	2	2	3	3	3	3	4	3	3
Lokal förstatidning flerdag	60	59	61	63	65	65	65	64	64
Lokal andratidning flerdag	33	19	17	19	21	18	18	18	17
Lokal förstatidning 2-3dag	33	27	24	22	21	20	20	19	19
Lokal andratidning 2-3dag	11	1	1						
Lokal veckotidning	14	11	19	19	11	8	9	8	8
Regional fädag meningsbärande	17	18	18	23	30	25	24	27	25
Nationell fädag meningsbärande	2	5	9	12	14	13	14	14	14
Total	185	153	162	171	176	162	163	162	159

Tabell 2A. Antall aviser etter periodisitet, Norge 1960-1995

Periodisitet	1960	1972	1978	1981	1984	1987	1990	1993	1995
7 d/v	0	0	0	0	0	0	0	4	4
6 d/v	82	81	74	74	68	66	62	59	61
5 d/v	1	3	5	9	12	15	16	15	15
4 d/v	0	4	5	4	4	7	8	6	5
3 d/v	53	46	51	58	54	53	45	44	48
2 d/v	34	33	40	43	49	38	32	36	32
1 d/v	32	32	36	29	32	37	39	45	53
Total	201	199	211	217	219	216	202	209	218

Tabell 2B. Antal tidningar efter periodicitet, Sverige 1960-1995

Periodicitet	1960	1972	1978	1981	1984	1987	1990	1993	1995
7 d/v	13	12	13	14	15	14	13	13	13
6 d/v	80	69	65	65	68	66	66	66	66
5 d/v	0	6	8	10	9	9	10	10	9
4 d/v	8	4	5	6	8	7	7	5	5
3 d/v	44	22	20	17	16	15	13	13	13
2 d/v	10	8	10	9	7	6	7	7	7
1 d/v	30	32	41	50	52	45	47	48	46
Total	185	153	162	171	175	162	163	162	159

Tabell 3A. Samlet opplag etter type, Norge 1952-1995. Tusen eksemplarer

	1952	1960	1972	1978	1981	1984	1987	1990	1993	1995
Løssalgaviser	116	135	223	295	368	438	533	587	605	581
Landsdelsaviser 1)	298	357	437	469	500	518	558	567	583	588
Nr. 2-aviser, store byer	232	200	150	138	125	120	128	110	102	100
Riksdekkende meningsbærende aviser	123	104	77	84	88	90	96	119	128	133
Lokale dagsaviser, ledende 2)	321	405	591	698	753	801	902	919	905	907
Lokale dagsaviser, nr. 2	169	147	124	110	118	96	97	102	102	104
Lokale 2-3 dagersaviser	287	290	264	328	380	403	385	363	354	353
Lokale ukeaviser	34	40	45	57	38	43	46	49	64	75
Nasjonale fädagersaviser	53	47	63	80	81	93	121	120	120	132
Aftenposten Aften	122	138	171	188	158	166	181	193	199	186
Alle avistyper	1.755	1.863	2.151	2.447	2.609	2.769	3.048	3.128	3.163	3.159

1) Aftenposten, Bergens Tidende, Adresseavisen, Stavanger Aftenblad, Fædrelandsvennen.

2) Når konkurrerende aviser er omtrent like store, er begge regnet som ledende. Nedgangen fra 1990 til 1993 henger sammen med at Telemark Arbeiderblad ikke lenger var jevnstor med Varden.

Tabell 3B. Samlad opplaga etter tidningstyp, Sverige 1960-1995. Tusen exemplar

	1960	1972	1978	1981	1984	1987	1990	1993	1995
Lösnummertidning	670	1.244	1.156	1.111	1.081	1.159	1.125	1.007	913
Förstatidning storstad	663	855	820	808	792	808	800	772	768
Andratidning storstad	476	332	314	335	353	371	376	339	320
Nasjonell flerdag meningsbærende	23	30	35	33	61	76	100	110	124
Lokal förstatidning flerdag	1.243	1.540	1.645	1.683	1.673	1.700	1.740	1.701	1.658
Lokal andratidning flerdag	459	317	350	384	393	364	365	311	291
Lokal förstatidning 2-3 dag	216	214	211	192	188	183	171	170	167
Lokal andratidning 2-3 dag	28	6	6						
Lokal veckotidning	19	104	150	141	49	44	43	34	34
Regional fädag meningsbærende	39	92	110	132	141	132	122	112	95
Nasjonell fädag meningsbærende	0	36	58	69	77	81	74	82	66
Total	3.834	4.771	4.854	4.888	4.809	4.918	4.915	4.637	4.437

Tabell 4A. Samlet opplag etter periodisitet, Norge 1960-1995. Tusen eksemplarer

Periodisitet	1960	1972	1978	1981	1984	1987	1990 ¹⁾	1993	1995
7 d/v	-	-	-					911	892
6 d/v	1.481	1.714	1.874	1.964	2.059	2.271	2.356	1.325	1.346
5 d/v	5	47	75	115	135	177	186	342	323
4 d/v	0	17	33	30	36	47	55	45	37
3 d/v	227	203	239	277	275	278	241	230	239
2 d/v	91	85	139	145	176	132	129	164	149
1 d/v	59	85	87	77	88	143	162	144	171
Total	1.863	2.151	2.447	2.609	2.769	3.048	3.128	3.163	3.159

1) Aftenposten Aften gikk fra 6 til 5 utgaver pr. uke høsten 1990, men er regnet som seksdagersavis i 1990.

Tabell 4B. Samlad upplaga efter periodicitet, Sverige 1960-1995. Tusen exemplar

Periodicitet	1960	1972	1978	1981	1984	1987	1990	1993	1995
7 d/v	1.774	2.479	2.423	2.436	2.410	2.528	2.497	2.311	2.189
6 d/v	1.610	1.687	1.719	1.711	1.708	1.704	1.724	1.736	1.711
5 d/v	-	102	116	128	150	167	214	144	125
4 d/v	100	52	62	79	85	79	71	50	50
3 d/v	272	186	184	161	156	150	134	132	129
2 d/v	21	38	84	60	43	36	40	40	40
1 d/v	57	227	266	314	257	254	236	225	193
Total	3.834	4.771	4.854	4.889	4.809	4.918	4.916	4.638	4.437

Anm: 1960 referenspunkt. Upplagetal saknas för flertal endagstidningar

Tabell 5 Gjennomsnitt, median og standardavvik for forskjellige avistyper, Norge 1960-1995. Tusen eksemplarer

	1960	1972	1978	1984	1990	1995
Lokale dagsaviser, ledende						
Gjennomsnitt	11.6	13.1	14.5	15.7	15.6	15.6
Median	10.1	10.9	11.9	13.5	12.6	11.0
Standardavvik	-	7.7	-	9.1	-	10.5
Lokale dagsaviser, nr. 2						
Gjennomsnitt	6.4	5.6	7.3	7.4	11.3	11.6
Median	4.8	4.7	6.6	5.7	9.5	10.5
Standardavvik	-	4.0	-	5.0	-	5.7
Lokale 2-3 dagersaviser						
Gjennomsnitt	3.5	3.4	3.9	4.2	4.8	4.7
Median	3.2	3.0	3.3	3.6	4.2	4.3
Standardavvik	-	1.8	-	2.3	-	2.4
Lokale ukeaviser						
Gjennomsnitt	1.5	1.7	1.8	1.6	1.7	1.8
Median	1.2	1.5	1.9	1.7	1.6	1.7
Standardavvik	-	1.0	-	0.6	-	.8
Nasjonale f�adagersaviser						
Gjennomsnitt	5.9	9.0	7.3	7.7	10.0	8.3
Median	5.2	6.3	5.5	5.8	6.2	6.4
Standardavvik	-	4.7	-	5.7	-	6.5
Alle avistyper						
Gjennomsnitt	9.3	10.8	11.6	12.6	15.5	14.5
Median	4.1	4.4	4.8	5.1	5.8	5.4
Standardavvik	19	23	26	30	39	38

Tabell 6. Medelupplaga, median och standardavvikelse för olika typer av lokala tidningar, Sverige 1960-1995. Tusen exemplar

	1960	1972	1978	1981	1984	1987	1990	1993	1995
Lokal försttidn. flerd.									
Medelvärde	21,0	26,1	27,0	26,7	25,7	26,1	26,3	26,6	25,9
Median	17,5	19,3	20,7	21,2	19,3	18,7	19,3	19,9	19,7
Standardavvikelse	13,5	16,5	16,9	17,0	17,4	17,7	18,0	17,4	16,8
Lokal andratidn. flerd.									
Medelvärde	14,8	16,7	20,6	20,2	18,7	20,2	20,3	17,3	17,1
Median	13,1	15,0	19,0	20,9	13,6	20,0	19,0	12,9	12,8
Standardavvikelse	8,8	8,5	9,5	10,3	10,0	10,3	10,4	10,4	10,0
Lokal 2-3 dagarstidn.									
Medelvärde	7,2	7,9	8,8	8,7	9,0	9,6	9,0	8,9	8,8
Median	5,1	6,5	7,3	7,5	8,0	8,0	8,0	8,4	8,1
Standardavvikelse	4,2	4,4	4,5	4,8	4,8	5,0	4,8	4,8	4,7
Lokal veckotidning									
Medelvärde	6,2	9,5	7,9	7,4	4,9	5,5	4,7	4,3	4,2
Median	4,8	5,6	6,4	5,6	3,6	4,8	4,1	4,0	3,7
Standardavvikelse	3,7	8,8	7,1	5,8	2,3	2,0	2,0	1,8	2,2
Regional fädagarstidn.									
Medelvärde	-	5,1	6,1	5,7	4,7	5,3	5,1	4,2	4,0
Median	-	4,6	5,5	5,4	4,4	5,1	4,9	4,0	3,5
Standardavvikelse	-	2,3	1,9	2,1	2,2	1,9	2,0	1,6	1,6
Nationell fädagstidn.									
Medelvärde	-	7,1	7,2	6,3	6,0	6,2	4,9	5,8	4,7
Median	-	6,1	3,5	4,2	4,7	4,9	4,0	2,9	2,7
Standardavvikelse	-	4,8	6,1	4,6	3,4	3,1	2,9	7,6	4,0
Samtliga tidningar									
Medelvärde	25,0	31,2	30,2	28,8	27,8	30,5	30,2	28,6	28,1
Median	11,2	12,6	12,5	11,6	11,0	11,6	11,2	11,4	11,3
Standardavvikelse	49	74	67	64	63	68	68	62	59

Tabell 7A. Samlet husstandsdekning for aviser etter type, Norge 1960-1995

	1960	1972	1978	1981	1984	1987 ¹⁾	1990	1993	1995
Løssalgaviser	.13	.17	.20	.24	.27	.32	.34	.34	.31
Landsdelsaviser ²⁾	.33	.33	.32	.32	.32	.33	.32	.32	.32
Nr. 2-aviser, store byer	.18	.11	.09	.08	.07	.08	.06	.06	.05
Riksdekkende meningsbærende aviser	.10	.06	.06	.06	.06	.06	.07	.07	.07
Lokale dagsaviser, ledende ³⁾	.37	.44	.47	.49	.49	.54	.52	.50	.49
Lokale dagsaviser, nr. 2	.14	.09	.07	.08	.06	.06	.06	.06	.06
Lokale 2-3 dagersaviser	.27	.20	.22	.25	.25	.23	.21	.20	.19
Lokale ukeaviser	.04	.03	.04	.02	.03	.03	.03	.04	.04
Nasjonale fådagersaviser	.04	.05	.05	.05	.06	.07	.07	.07	.07
Aftenposten Aften	.13	.13	.13	.10	.10	.11	.11	.11	.10
Alle avistyper	1.72	1.60	1.66	1.68	1.71	1.81	1.79	1.76	1.71

1) Tall for 1987 bygger på nye husstandstall fra Folke- og bolig tellingen 1990. På grunn av beregningsmåten avviker de litt fra tall i Dagspresseutvalgets innstilling (NOU 1992:14).

2,3) Se noter til tabell 2.

Tabell 7B. Hushållstäckning efter tidningstyp, Sverige 1972-1995

	1972	1978	1981	1984	1987	1990	1993	1995
Lösnummertidning	.39	.34	.31	.30	.31	.29	.26	.23
Förstatidning storstad	.27	.24	.23	.22	.22	.21	.20	.20
Andratidning storstad	.11	.09	.09	.10	.10	.10	.09	.08
Nasjonell flerdag meningsbærende	.01	.01	.01	.02	.02	.03	.03	.03
Lokal förstatidning flerdag	.49	.48	.48	.46	.46	.45	.44	.43
Lokal andratidning flerdag	.10	.10	.11	.11	.10	.10	.08	.07
Lokal förstatidning 2-3 dag	.07	.06	.05	.05	.05	.04	.04	.04
Lokal andratidning 2-3 dag	.00	.00						
Lokal veckotidning	.03	.04	.04	.01	.01	.01	.01	.01
Regional fådag meningsbærende	.03	.03	.04	.04	.04	.03	.03	.02
Nasjonell fådagmeningsbærende	.01	.02	.02	.02	.02	.02	.02	.02
Total	1.51	1.42	1.38	1.32	1.32	1.28	1.20	1.13

Tabell 8A. Samlet husstandsdekning etter periodisitet, Norge 1960 - 1995

Periodisitet	1960	1972	1978	1981	1984	1987	1990 ¹⁾	1993	1995
7 d/v ²⁾	-	-	-	-	-	-	-	.51	.48
6 d/v	1.37	1.28	1.27	1.27	1.27	1.35	1.34	.74	.75
5 d/v	.00	.04	.05	.07	.08	.11	.11	.19	.18
4 d/v	.00	.01	.02	.02	.02	.03	.03	.03	.02
3 d/v	.21	.15	.16	.18	.17	.16	.14	.13	.13
2 d/v	.08	.06	.09	.09	.11	.08	.07	.09	.08
1 d/v	.05	.06	.06	.05	.05	.08	.09	.08	.09
Total	1.72	1.60	1.66	1.68	1.71	1.81	1.79	1.76	1.71
Veid etter frekvens	1.51	1.42	1.45	1.47	1.48	1.58	1.56	1.59	1.54

- 1) Aftenposten Aften gikk fra 6 til 5 utgaver pr. uke høsten 1990, men er regnet som seksdagersavis i 1990.
 2) For aviser som kommer ut syv dager pr. uke gjelder opplagstallene de seks vanlige ukedagene, mens opplagstallene for søndagsutgaven oppgis separat. Søndagsopplaget er tatt med ved beregning av opplag etter frekvens for 1993 og 1996.

Tabell 8B. Hushållstäckning efter periodicitet, Sverige 1972-1995

Periodicitet	1972	1978	1981	1984	1987	1990	1993	1995
7 d/v	.79	.72	.69	.66	.68	.65	.59	.56
6 d/v	.53	.50	.48	.47	.45	.45	.44	.44
5 d/v	.03	.03	.04	.05	.05	.05	.04	.03
4 d/v	.02	.02	.02	.02	.02	.02	.02	.01
3 d/v	.06	.05	.04	.04	.04	.04	.03	.03
2 d/v	.01	.02	.02	.01	.01	.01	.01	.01
1 d/v	.07	.08	.09	.07	.07	.06	.06	.05
Total	1,51	1.42	1.38	1.32	1.32	1.28	1.19	1.13
Vägt med periodicitet	1.55	1.42	1.39	1.35	1.35	1.32	1.22	1.17

Tabell 9A. Årsvekt etter type avis, Norge 1960-1995 ¹⁾. Gjennomsnitt, kilo.

	1960	1972	1978	1981	1984	1987	1990	1993	1995
Løssalgsaviser	25	38	38	39	40	41	39	45	45
Landsdelsaviser ¹⁾	41	58	64	68	76	85	72	69	71
Nr. 2-aviser, store byer	19	29	30	31	30	34	34	35	38
Riksdekkende meningsbærende aviser	18	23	23	24	22	27	24	24	24
Lokale dagsaviser, ledende ²⁾	14	21	23	25	26	29	27	27	27
Lokale dagsaviser, nr. 2	13	20	24	25	25	32	33	33	36
Lokale 2-3 dagersaviser	3	4	5	5	6	7	7	7	7
Lokale ukeaviser	1	1	1	1	1	-	-	2	2
Nasjonale fådagersaviser	3	4	5	4	5	4	3	4	4
Aftenposten Aften	-	-	-	-	-	39	-	35	26
Alle avistyper	9	13	14	14	15	(21)	(20)	17	16

1) Uveid gjennomsnitt. For 1987 og 1990 gjelder opplysningene bare aviser som var medlemmer av Norske Avisers Landsforbund.

Tabell 9B. Årsvikt etter tidningstyp, Sverige 1960-1993. Medelvårde, kg.

	1960	1972	1978	1981	1984	1987	1990	1993
Lösnummertidning	33	48	42	49	54	61	69	63
Förstatidning storstad	65	86	85	86	102	113	124	104
Andratidning storstad	42	47	58	68	79	84	86	83
Nationell flerdag	15	16	17	16	15	18	24	21
Lokal förstatidn. flerdag	23	30	30	32	33	36	39	37
Lokal andratidn. flerdag	22	30	32	34	35	37	40	36
Lokal förstatidn. 2-3dag	8	10	10	10	11	12	12	12
Lokal andratidn. 2-3dag	7	6	6					
Lokal veckotidning	2	3	4	3	3	4	3	4
Regional fådag	2	3	3	4	3	4	4	4
Nationell fådag	8	3	5	5	4	3	3	3
Total	17	24	23	25	26	27	31	29

Tabell 10A. Årsvekt etter periodisitet, Norge 1960-1995¹⁾. Gjennomsnitt, kilo.

Periodisitet	1960	1972	1978	1981	1984	1987	1990 ¹⁾	1993	1995
7 d/v	-	-	-	-	-	-	-	51	49
6 d/v	17	25	29	30	32	39	36	34	34
5 d/v	6	16	17	18	20	22	22	20	19
4 d/v	-	8	9	12	12	11	12	13	13
3 d/v	4	5	6	7	7	8	8	8	8
2 d/v	2	3	3	3	4	4	5	5	5
1 d/v	1	1	1	1	2	-	-	2	2
Total	9	13	14	14	15	(21)	(20)	17	16

1) Uveid gjennomsnitt. For 1987 og 1990 gjelder opplysningene bare aviser som var medlemmer av Norske Avisers Landsforbund.

2) Aftenposten Aften gikk fra 6 til 5 utgaver pr. uke høsten 1990, men er regnet som seksdagersavis i 1990.

Tabell 10B. Årsvikt etter periodicitet, Sverige 1960-1993. Medelvårde, kilo

Periodicitet	1960	1972	1978	1981	1984	1987	1990	1993
7 d/v	44,5	58,4	56,0	61,3	7,0	75,8	82,7	74,4
6 d/v	24,2	3,9	32,0	34,1	35,6	37,5	41,0	38,0
5 d/v		2,8	2,2	2,0	19,8	22,0	26,6	23,4
4 d/v	14,3	17,1	15,4	17,5	17,8	18,9	19,8	19,1
3 d/v	8,8	1,6	1,7	11,9	12,3	14,1	14,8	13,7
2 d/v	3,7	5,3	5,7	5,8	5,7	5,7	6,4	6,7
1 d/v	2,2	3,2	3,3	3,4	3,4	3,5	3,5	3,7
Total	17,0	24,0	22,8	25,0	26,3	26,6	31,2	29,3

Tabell 11A. Abonnementspris etter type avis, Norge 1960 til 1995. Uveid gjennomsnitt, løpende kroner.

	1960	1972	1978	1981	1984	1987	1990	1993	1995
Landsdelsaviser 1)	88	243	473	579	737	913	1.020	1.310	1.445
Nr. 2-aviser, store byer	73	202	396	452	604	734	945	1.165	1.275
Riksdekkende meningsbærende aviser	95	293	531	644	882	1.019	1.297	1.548	1.724
Lokale dagsaviser, ledende 2)	55	150	310	383	533	638	795	990	1.086
Lokale dagsaviser, nr. 2	55	140	322	384	554	600	780	979	1.023
Lokale 2-3 dagersaviser	24	50	109	140	207	284	386	480	524
Lokale ukeaviser	13	28	58	79	123	175	226	282	317
Nasjonale fådagersaviser	21	58	106	135	186	311	337	349	427
Aftenposten Aften									
Alle avistyper	38	101	200	247	359	452	567	681	732

Tabell 11B. Prenumerationspris etter tidningstyp, Sverige 1960-1995. Medelvårde, kronor

	1960	1972	1978	1981	1984	1987	1990	1993	1995
Lösnummertidning	60	168	364	490	705	1.074	1.695	2.218	3.107
Förstatidning storstad	70	150	398	512	736	778	955	1.291	1.479
Andratidning storstad	71	169	412	523	758	806	1.004	1.346	1.532
Nasjonell flerdag	65	150	250	335	568	715	738	1.390	1.642
Lokal förstatidn. flerd.	53	145	315	426	541	676	840	1.103	1.203
Lokal andratidn. flerd.	54	145	327	440	592	720	890	1.135	1.256
Lokal förstatidn. fådag	27	64	144	211	265	329	407	534	591
Lokal andratidn. fådag	25	38	45						
Lokal veckotidning	14	24	52	70	121	118	152	207	245
Regional fådag	14	24	48	64	105	119	162	215	263
Nasjonell fådag	35	79	173	182	207	244	305	-	452
Total inkl. lösnr.press	41	107	224	299	396	509	700	909	998
Total exkl. lösnr.press	41	106	221	294	389	494	685	879	952

Tabell 12A. Abonnementspris etter periodisitet, Norge 1960-1995. Uveid gjennomsnitt, løpende kroner

Periodisitet	1960	1972	1978	1981	1984	1987	1990 ¹⁾	1993	1995
7 d/v								1.435	1.488
6 d/v	63	173	364	442	619	747	913	1.123	1.214
5 d/v	(38)	111	260	328	460	523	684	838	974
4 d/v	-	88	183	224	310	412	547	694	788
3 d/v	28	62	130	164	245	324	432	541	578
2 d/v	18	35	85	107	160	228	310	388	425
1 d/v	14	34	63	89	135	196	246	287	337
Alle aviser	38	101	200	247	344	452	567	681	732

1) Aftenposten Aften gikk fra 6 til 5 utgaver pr. uke høsten 1990, men er regnet som seksdagersavis i 1990.

Tabell 12B. Prenumerationspris etter periodicitet, Sverige 1960-1995. Medelvärde, kronor

Periodicitet	1960	1972	1978	1981	1984	1987	1990	1993	1995
7 d/v	68	161	377	502	695	868	1.081	1.485	1.820
6 d/v	57	150	329	444	578	712	882	1.166	1.272
5 d/v		113	263	363	510	647	749	976	1.089
4 d/v	36	97	199	296	340	445	578	663	744
3 d/v	28	69	155	238	298	372	466	603	665
2 d/v	19	60	131	184	198	238	254	384	439
1 d/v	13	27	58	74	128	155	181	213	285
Total	41	107	224	299	396	509	700	909	998

Tabell 13A. Abonnementspris etter type avis, Norge 1960-1995. Uveid gjennomsnitt, 1996- kroner.

	1960	1972	1978	1981	1984	1987	1990	1993	1995
Landsdelsaviser 1)	726	1.134	1.305	1.210	1.201	1.207	1.162	1.378	1.463
Nr. 2-aviser, store byer	603	943	1.093	945	984	971	1.076	1.226	1.291
Riksdekkende meningsbærende aviser	784	1.368	1.466	1.346	1.437	1.348	1.477	1.628	1.746
Lokale dagsaviser, ledende 2)	454	700	856	800	868	844	905	1.041	1.100
Lokale dagsaviser, nr. 2	454	654	889	802	903	793	888	1.030	1.136
Lokale 2-3 dagersaviser	198	233	301	293	337	376	440	505	531
Lokale ukeaviser	107	131	160	165	200	231	257	297	321
Nasjonale fädagersaviser	173	271	293	282	303	411	384	367	432
Alle avistyper	314	472	552	516	560	598	646	716	741

Tabell 13B. Prenumerationspris etter tidningstyp, Sverige 1960-1995. Medelvärde 1996-kronor

	1960	1972	1978	1981	1984	1987	1990	1993	1995
Lösnummertidning	552	914	1.136	1.117	1.262	1.643	2.085	2.329	3.182
Förstatidning storstad	644	816	1.242	1.167	1.317	1.190	1.175	1.356	1.486
Andratidning storstad	653	919	1.285	1.192	1.357	1.233	1.235	1.413	1.539
Nationell flerdag	598	816	780	764	1.017	1.094	908	1.460	1.650
Lokal förstatidn. flerdag	487	789	983	971	968	1.034	1.033	1.158	1.209
Lokal andratidn. flerdag	496	789	1.020	1.003	1.060	1.102	1.095	1.192	1.262
Lokal förstatidn. 2-3dag	248	348	449	481	474	503	501	561	594
Lokal andratidn. 2-3dag	230	207	140						
Lokal veckotidning	129	130	162	160	216	180	187	217	246
Regional fädag	129	130	150	146	188	182	199	226	264
Nationell fädag	322	430	540	415	370	373	375		454
Total inkl lösnr.press	377	582	699	682	709	779	861	954	1.003
Total exkl lösnr.press	377	582	689	670	696	756	842	923	957

Tabell 14A. Abonnementspris etter periodisitet, Norge 1960-1995. Uveid gjennomsnitt, 1996 kroner

Periodisitet	1960	1972	1978	1981	1984	1987	1990	1993	1996
7 utg/uke	-	-	-	-	-	-	-	1.510	1.503
6 utg.uke	520	808	1005	924	1009	988	1.055	1.181	1.229
5	314	518	718	685	749	692	779	882	1.007
4	0	411	505	468	505	545	623	730	798
3	231	289	364	343	399	431	492	569	585
2	149	163	229	224	261	305	353	408	430
1	107	159	174	186	220	259	280	302	341
Alle aviser	330	472	552	516	560	600	647	716	741

Tabell 14B. Prenumerationspris etter periodicitet, Sverige 1960-1995. Medelvärde 1996-kronor

	1960	1972	1978	1981	1984	1987	1990	1993	1995
7 d/v	625	876	1.176	1.145	1.244	1.328	1.329	1.559	1.829
6 d/v	524	816	1.026	1.012	1.035	1.089	1.085	1.224	1.278
5 d/v		615	821	828	913	990	921	1.025	1.094
4 d/v	331	528	621	675	609	681	711	696	748
3 d/v	257	375	484	543	533	569	573	633	668
2 d/v	174	326	409	420	354	364	312	403	441
1 d/v	120	147	181	169	229	237	223	224	286
Total	377	582	699	682	709	779	861	954	1.003

Tabell 15A. Format for aviser med med 2-6 utg. pr. uke, Norge 1966-1990

	1966	1972	1978	1984	1990
Fullformat	136	112	95	68	45
Berliner	4	6	6	4	4
Tabloid	16	38	64	110	110
Annet, ukjent	3	11	10	5	4
Sum antall aviser	159	167	175	187	163

Tabell 15B. Format för tidningar med 2-7 nr/vecka, Sverige 1966-1990

	1966	1972	1978	1984	1990
Fullformat	108	94	77	53	42
Berliner	6	12	19	25	27
Tabloid	12	15	21	38	47
Annat	-	-	1	1	-
Sum ant tidn	126	121	118	117	116

Tabell 16A. Antall aviser med minst to utgaver pr. uke etter periodisitet og utgivelsestidspunkt, Norge 1960-1995

	Morgen	Formiddag	Ettermiddag	Uoppgitt	I alt
1960 i alt	64	68	31	6	169
6 utg/uke	36	33	13	-	82
5 utg/uke	-	-	1	-	1
3 utg/uke	17	19	13	3	52
2 utg/uke	11	16	4	3	34
1972 i alt	89	46	20	12	167
6 utg/uke	47	26	7	1	81
4-5 utg/uke	4	2	1	-	7
3 utg/uke	28	9	8	1	46
2 utg/uke	10	9	4	10	33
1981 i alt	102	38	12	36	188
6 utg/uke	56	14	4	0	74
4-5 utg/uke	6	2	4	1	13
3 utg/uke	33	11	2	12	58
2 utg/uke	7	11	2	23	43
1990 i alt	99	26	14	24	163
6 utg/uke	49	9	4	0	62
4-5 utg/uke	11	2	6	5	24
3 utg/uke	27	9	3	6	45
2 utg/uke	12	6	1	13	32
1995 i alt	126	8	15	16	165
6 utg/uke	57	3	5	0	65
4-5 utg/uke	13	0	6	1	20
3 utg/uke	40	1	3	4	48
2 utg/uke	16	4	1	11	32

Tabell 16B. Antal tidningar med 2-7 dagarsutgivning efter periodicitet och utgivningstid, Sverige 1960-1981

Utgivningstid	Morgon	Förmiddag	Middag	Eftermiddag	Totalt
1960 totalt	103	2	11	39	155
6-7 utg/vecka	68	2	-	23	93
4 utg/vecka	5	-	2	1	8
3 utg/vecka	24	-	8	12	44
2 utg/vecka	6	-	1	3	10
1972 totalt	97	2	2	20	121
6-7 utg/vecka	69	2	1	9	81
4-5 utg/vecka	7	-	1	3	11
3 utg/vecka	16	-	-	5	21
2 utg/vecka	5	-	-	3	8
1978 totalt	112	-	1	11	124
6-7 utg/vecka	74	-	-	7	81
4-5 utg/vecka	12	-	-	1	13
3 utg/vecka	18	-	1	2	21
2 utg/vecka	8	-	-	1	9
1981 totalt	110	-	1	6	117
6-7 utg/vecka	76	-	-	4	80
4-5 utg/vecka	15	-	-	1	16
3 utg/vecka	13	-	1	1	15
2 utg/vecka	6	-	-	-	6

1987 har samma fördelning som 1981. Från 1993 är samtliga morgonutgivna

**Tabell 17. Tall på husstander som er brukt ved beregninger av husstandsdekning ¹⁾.
Tusen .**

	1960	1972	1978	1981	1984	1987	1990	1993	1995
Norge	1.082	1.342	1.478	1.551	1.623	1.684	1.751	1.801	1.847
Sverige	2.645	3.160	3.429	3.532	3.636	3.734	3.830	3.904	3.929

1) Antall bolighusholdninger som er registrert ved folketellingene for de årene som har folketelling. For de andre årene er tallene anslått. Folketellingene er gjennomført hvert tiende år i Norge, i Sverige hvert femte år fra og med 1965. Tall for 1993 og 1995 er anslag fra NAL og TS.

REFERANSER

- Bjørklund, Tor (1996): The Three Nordic 1994 Referenda Concerning Membership in the EU. *Cooperation and Conflict*, vol. 31 (1).
- Björkqvist Hellingwerf, Karin og Severinsson, Ronny (1994): Den svenska dagstidningsläsaren. I Severinsson, Ronny red. *Studier i medielandskapet*. Rapport nr. 5, JMG, Göteborg.
- Compaine, Benjamin M. (1980): *The newspaper industry in the 1980s*. Knowledge Industry Publications, White Plains.
- Dahl, Hans Fredrik (1994): *Mediene og det moderne*. Universitetsforlaget, Oslo.
- De Fleur, Melvin L. og Ball-Rokeach, Sandra (1982): *Theories of mass communication*. Fourth edition. Longman, New York.
- Eide, Martin (1995): *Blod, sverte og gledestårer. Verdens Gang 1945-1995*. Verdens Gang, Oslo.
- Enzensberger, Hans Magnus (1987): *Akk, Europa!* Universitetsforlaget, Oslo.
- Gustafsson, Karl Erik (1987): *Expressens förebilder - Expressen som förebild*. Pressens Årbog 1986. Institutt for Journalistikk, Fredrikstad.
- Gustafsson, Karl Erik (1992): *Nordisk dagspress - struktur och ekonomi*. Rapport nr. 29, Handelshögskolan vid Göteborgs universitet.
- Gustafsson, Karl Erik (1996): *The Umbrella Model - Upside-Down*. *The Nordicom Review* no. 1/1996.
- Gustafsson, Karl Erik og Weibull, Lennart (1996): *An Overview of European Newspaper Readership*. I *Europeans Read Newspapers*. European Newspaper Publishers' Association, Brussel.
- Hadenius, Stig og Weibull, Lennart (1997): *Massmedier. Press, radio & TV i förvandling*. 6:e upplagan. Bonnier Alba.
- Hanson, Håkan (1968): *Anders Persson har vrickat foten. En debattbok om bygdejournalistik och returinformation i landsortspresen*. Bokförlaget Prisma.
- Hellevik, Ottar (1996): *Nordmenn og det gode liv*. *Norsk Monitor 1985-1995*. Universitetsforlaget, Oslo.
- Høst, Sigurd (1986): *Avisene i fjernsynsalderen*. *Pressens Årbog 1985*. Institutt for Journalistikk, Fredrikstad.
- Høst, Sigurd (1991): *The Norwegian Newspaper System: Structure and Development*. I Rønning, Helge og Lundby, Knut (red.): *Media and Communication*. Universitetsforlaget, Oslo.
- Høst, Sigurd (1996): *Aviskonkurransen. Nye og gamle teorier belyst gjennom Apressens utvikling*. Institutt for Journalistikk, Fredrikstad.
- Høst, Sigurd (1997) *Avisåret 1996*. IJ-rapport 2/97, Institutt for Journalistikk, Fredrikstad

- Kaniss, Phyllis (1991): Making local news. The University of Chicago Press, Chicago.
- Lacy, Stephen (1984): Competition among metropolitan daily, small daily and weekly newspapers. *Journalism Quarterly*, vol. 61(3).
- Lindbekk, Tore (1996): Den norske ungdomsskolereformen: mobiliseringseffekt og fordelingsvirkninger. *Sosiologisk tidsskrift* 1996:1, s. 51-64.
- Mønnesland, Jan og Orderud, Geir (1993): Regional policy and infrastructure. NIBR Report 1993:18, NIBR, Oslo.
- Nordisk ministerråd (1993): Boendeförhållanden i Norden. Nordiske Seminar- og Arbejdsrapporter 1993:588. Nordisk ministerråd, København.
- NOU 1984:5 Kringkastingsreklame. Universitetsforlaget, Oslo.
- NOU 1992:14 Mål og midler i pressepolitikken. Universitetsforlaget, Oslo.
- NOU 1992:15 Kommune- og fylkesinndelingen i et Norge i forandring. Universitetsforlaget, Oslo.
- OECD (1997): National accounts. Main aggregates. Volume I 1960-1995.
- Oscarsson, Gösta (1988): Sammenfattande analys och förslag till fortsatt forskning. I NordREFO (red.): Regionalpolitiken som politikområde. NordREFO, Helsinki.
- Reinton, Per Olav (1988): Hvor blir det av den differensierte presse? *Samtiden*, nr. 6.
- Rokkan, Stein (1967): Geography, religion and social class: crosscutting cleavages in Norwegian politics. I Lipset, Seymour og Rokkan, Stein (red.). *Party systems and voter alignments. Cross-national perspectives*. Free Press, New York.
- Severinsson, Ronny (1992): Med eller utan prenumeration i Eskilstuna och Katrineholm. Arbetsrapport nr. 17, Institutionen för Journalistik och masskommunikation, Göteborgs Universitet.
- Severinsson, Ronny (1994) Tidningar i konkurrens. Dagstidningarnas agerande på lokala läsarmarknader i Västergötland 1950-1985. Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet
- Sjöden, Rune (1967): Etermediernas publik. Sveriges Radios förlag, Stockholm.
- Snøfugl, Åsmund (1989): Norske lokalaviser - likskap og skilnader. I Karl Erik Gustafsson (red.): *Lokal mediestructur och lokal medieutveckling*. Skrift nr. 3, Informations- och massmediegruppen, Handelshögskolan vid Göteborgs Universitet.
- SOU 1994:94 Dagspressen i 1990-talets medielandskap. En expertrapport från Pressutredningen -94. Statens offentliga utredningar, Stockholm
- SOU 1995:37 Vårt dagliga blad - stöd till svensk dagspress. Betänkande av Pressutredningen -94. Statens offentliga utredningar, Stockholm.
- Tollnes, Ivar (1992): Avis og avisfolk i Vestfold. Utgitt av Vestfold Journalistklubb.

- Torgersen, Ulf (1996): Omstridt boligskatt. INAS-Rapport nr. 1996:5, Institutt for sosialforskning, Oslo.
- Weibull, Lennart og Björkqvist, Karin red. (1989): Dagspressen och dess läsare. Almqvist & Wiksell, Stockholm.
- Øye- Olav-Johan (1993): Lokalavis og regionavis. Konkurransen og markedsdeling i et historisk perspektiv. Arbeidsrapport V9320, Møreforskning, Volda.